

გულნაზ ერქომაიშვილი

**საქართველოს ეკონომიკური
განვითარების პრიორიტეტები**

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის
სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ბუნაზ ერქომაიშვილი

საქართველოს ეკონომიკური
ბანკითარების კრიოტიტეტი

გამომცემლობა „ენივერსალი“
თბილისი 2013

UDC (უაკ) 330.34(479.22)
ე 825

წიგნში გადმოცემულია საქართველოს ეკონომიკური განვითარების პრიორიტეტები. მასში განხილულია საქართველოს ეკონომიკური განვითარების ისტორიული და თანამედროვე ფორმები, ეროვნული კონკურენტუნარიანობის ამაღლების ეკონომიკური პოლიტიკა, მცირე და საშუალო მენარმეობის განვითარების ეკონომიკური პოლიტიკა, აგრარული პოლიტიკის პრიორიტეტები საქართველოში, ტურიზმის განვითარების პოლიტიკა, ველნეს ინდუსტრიის განვითარების სტრატეგია გლობალიზაციის პირობებში.

განკუთვნილია უმაღლესი სასწავლებლების ეკონომიკისა და ბიზნესის სპეციალობების სტუდენტებისა და აღნიშნული საკითხებით დაინტერესებული მკითხველთა ფართო წრისათვის.

რედაქტორი რევაზ გველესიანი
თსუ სრული პროფესორი

რეცენზენტები: ეთერ სარაიშვილი
თსუ სრული პროფესორი
შალვა გოგიაშვილი
თსუ ასოცირებული პროფესორი

დაიბეჭდა ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ეკონომიკისა და ბიზნესის ფაკულტეტის სარედაქციო-საგამომცემლო საბჭოს გადაწყვეტილებით

© **გ. ერქომაიშვილი.** საქართველოს ეკონომიკური განვითარების პრიორიტეტები. თბილისი, 2013.

გამომცემლობა „უნივერსალი“, 2013

თბილისი, 0179, ი. ჯავახიშვილის ბაზ. 19, ☎: 2 22 36 09, 5(99) 17 22 30
E-mail: universal@internet.ge

ISBN 978-9941-17-991-4

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

GULNAZ ERKOMAISHVILI

**ECONOMIC DEVELOPMENT
PRIORITIES OF GEORGIA**

Publishing House **“UNIVERSAL”**

Tbilisi 2013

UDC (უბკ) 330.34(479.22)
გ 825

The Book reflects Priorities of Georgian Economic Development. It discusses historical and contemporary forms of economic development in Georgia, Economic policy of improvement of national competitiveness, Economic Policy of development of small and average Entrepreneurship, Agricultural Policy Priorities in Georgia, Tourism development Policies in Georgia, Wellness industry development strategy in the era of globalization.

It is destined for high schools students majoring in economics and business and to broad score of resders interested in the mentioned issues.

Editor **Revaz Gvelesiani**
Full Professor Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

Reviewers: **Eteri Kharashvili**
Full Professor Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

Shalva Gogiashvili
Associate Professor Ivane Javakhishvili Tbilisi
State University

© G.Erkomaishvili. Economic Development
Priorities of Georgian. Tbilisi, 2013.

Publishing House “**UNIVERSAL**”

19, I. Chavchavadze Ave., 0179, Tbilisi, Georgia ☎: 2 22 36 09, 5(99) 17 22 30
E-mail: universal@internet.ge

ISBN 978-9941-17-991-4

სარჩევი

შესავალი.....	7
I. საქართველოს ეკონომიკური განვითარების ისტორიული და თანამედროვე ფორმები.....	11
II. ეროვნული კონკურენტუნარიანობის ამაღლების ეკონომიკური პოლიტიკა	18
III. მცირე და საშუალო მწარმოებლის განვითარების ეკონომიკური პოლიტიკა	33
IV. აგრარული პოლიტიკის პრიორიტეტები საქართველოში.....	46
V. ტურიზმის განვითარების პოლიტიკა საქართველოში.....	56
V.I. ველნეს ინდუსტრიის განვითარების სტრატეგია გლობალიზაციის პირობებში	67
ლიტერატურა	78
რეზიუმე ინგლისურ ენაზე.....	82

TABLE OF CONTENTS

INTRODUCTION.....	7
I. Historical and contemporary forms of economic development in Georgia	11
II. Economic policy of improvement of national competitiveness.....	18
III. Economic policy of development of small and average entrepreneurship	33
IV. Agricultural Policy Priorities in Georgia.....	46
V. Tourism development Policies in Georgia.....	56
V.I. Wellness industry development strategy in the era of globalization	67
Bibliography	78
Economic Development Priorities of Georgia (Summary).....	82

შესავალი

გლობალიზაციის ეპოქაში საქართველო მრავალი გამოწვევის წინაშე დადგა. ამ გამოწვევების გადასაწყვეტად აუცილებელ პირობას ეკონომიკის განვითარება წარმოადგენს.

ქვეყნის ეკონომიკური პოლიტიკის ერთ-ერთი უმთავრესი მიზანი მცირე და საშუალო მენარმეობის განვითარებაა, რომელიც თავისთავად ეკონომიკის სტაბილური ზრდის საფუძველია. იგი უზრუნველყოფს ქვეყანაში სამუშაო ადგილების შექმნას, შრომისუნარიანი მოსახლეობის დასაქმებას, სტაბილური განვითარების გარანტიის „საშუალო ფენის“ წარმოქმნას. დღესდღეისობით, უმუშევრობა და სიღარიბე ქვეყანაში ჯერ კიდევ უმძიმეს პროლემებად რჩება. სამენარმეო გარემოსა და პირობების შექმნას, მენარმეთა ინტერესების დაცვას ხელი უნდა შეუწყოს სახელმწიფოს ეკონომიკურმა პოლიტიკამ, რომელიც ორგანიზაციულ და ფინანსურ მხარდაჭერასთან ერთად სწორი სამენარმეო პოლიტიკისა და სამამულო წარმოების კონკურენტუნარიანობის ამაღლების ღონისძიებათა გატარებას გულისხმობს.

კონკურენტული ეკონომიკის ჩამოყალიბებაში განსაკუთრებით აუცილებელია ისეთი ბიზნეს გარემოს შექმნა, რომლის პირობებში ბიზნესის წარმატება დამოკიდებული იქნება სტაბილურ კანონებზე და მართლმსაჯულების სამართლიან სისტემაზე. ინფორმაციული ტექნოლოგიები კიდევ უფრო აძლიერებენ განვითარებული ქვეყნების პოლიტიკურ-ეკონომიკურ ძალაუფლებას და სხვა ქვეყნების მათზე დამოკიდებულების ხარისხს. სწორედ ასეთი ქვეყნებია საერთაშორისო ბაზარზე კონკურენტუნარიანი. დღევანდელი შეზღუდული რესურსების პირობებში თითქმის არცერთ ქვეყანას არ შეუძლია კონკურენტუნარიანი იყოს ყველა პოზიციაში.

კონკურენტუნარიანი ეკონომიკის ფორმირებისათვის სახელმწიფომ უნდა განახორციელოს ისეთი ეკონომიკური პოლიტიკა, რომელიც ორიენტირებული იქნება საწარმოო სტრუქტურების დინამიურად გარდაქმნაზე, განსაკუთრებით ექსპორტზე ორიენტირებული სექტორების განვითარების მიმართულებით (საინვესტიციო და საექსპორტო სუბსიდიები, საგადასახადო

შელავათები, რთულ ეკონომიკურ სიტუაციაში დახმარებები და ა.შ.). ექსპორტზე ორიენტირებული სტრატეგია გახდა მრავალი ქვეყნის ეკონომიკის განვითარების უმნიშვნელოვანესი ფაქტორი.

ეკონომიკური განვითარების ერთ-ერთი პრიორიტეტული დარგი ქვეყანაში აგრარული სექტორია.

აგრარულმა პოლიტიკამ ხელი უნდა შეუწყოს სოფლის მოსახლეობის შემოსავლების ზრდას, სიღარიბის დონის დაძლევასა და საყოველთაო კეთილდღეობის მიზნის განხორციელებას, კერძოდ, ჯანსაღ საკვებზე და სასოფლო-სამეურნეო ნედლეულზე მოთხოვნილების სრულად დაკმაყოფილებას.

საქართველო თავისი ბუნებრივი კლიმატური პირობებით იმის საშუალებას იძლევა, რომ ეკოლოგიურად სუფთა პროდუქცია ვანარმოთ. მსოფლიო ბაზარზე ასეთ პროდუქტებზე მოთხოვნა დღითიდღე იზრდება. ჩვენმა პროდუქტმა პოპულარობა რაოდენობრივად და ხარისხობრივად ჯერ ადგილობრივ ბაზარზე, მერე კი უცხოეთში უნდა მოიპოვოს.

საქართველოში მოსახლეობის სურსათით უზრუნველყოფისა და სასურსათო უსაფრთხოების პრობლემების რეგულირებას არ გააჩნია სრულყოფილი ინსტიტუციური და სამართლებრივი ბაზა. სურსათით უზრუნველყოფის და სასურსათო უსაფრთხოების პრობლემები ეროვნული სტრატეგიის მნიშვნელოვანი მიმართულება უნდა გახდეს. აუცილებელია სწორი პოლიტიკის გატარება, აგრარული სექტორის განვითარების სტრატეგიის შემუშავება. უნდა აღინიშნოს, რომ მიმდინარე ეტაპზე დარგში დაგეგმილია ინვესტიციები, დახმარებები, სუბსიდიები, რომელიც მომავალში ხელს შეუწყობს აგრარული სექტორის განვითარებას, შეამცირებს უცხოეთიდან შემოტანილი კვების პროდუქტების იმპორტს.

ტურიზმი საქართველოში ასევე ერთ-ერთი პრიორიტეტული სექტორია. იგი სწრაფად მზარდი ინდუსტრიაა და არ არის საქმიანობის მხოლოდ ერთი სფერო. მასთან დაკავშირებულია ტრანსპორტი, სასტუმრო, კვება, გასართობი, სამედიცინო და საინფორმაციო მომსახურება. ამ დარგების ერთობლივი ფუნქციონირება კი ეკონომიკის გაძლიერების საწინდარია.

ქვეყნის ტურისტული პოლიტიკის უმთავრესი ამოცანა ისეთი ეკონომიკური და ორგანიზაციული მექანიზმის შემუშავებაა, რომელიც მხარს დაუჭერს დარგის ალორძინება-განვითარებას. ამავე დროს ტურისტული პოლიტიკა ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების ერთიანი სტრატეგიული პოლიტიკის ორგანული შემადგენელი ნაწილი უნდა იყოს.

საქართველო ტურიზმის ტრადიციული ქვეყანაა. მას გააჩნია ბუნებრივ-გეოგრაფიული წინამძღვრები იმისათვის, რომ განვითარდეს როგორც შიდა, ისე საერთაშორისო ტურიზმი. შესაბამისი ინფრასტრუქტურისა და სათანადო მენეჯმენტის პირობებში ქვეყანას რამდენიმე მლნ ტურისტის მიღება შეეძლება. მნიშვნელოვანია სოფლის მეურნეობის პროდუქტების გადამამუშავებელი საწარმოების აღდგენა და განვითარება, რადგან ეს სფერო პირდაპირ უკავშირდება ტურიზმის განვითარებას. იმპორტულ პროდუქტზე დამოკიდებულმა ქვეყანამ, ნაკლებსავარაუდოა ტურიზმის სათანადო განვითარებას მიაღწიოს.

ტურიზმის განვითარებისათვის სახელმწიფოს დახმარება საკანონმდებლო ბაზის უზრუნველყოფაში და სწორი პოლიტიკის შემუშავებაში უნდა გამოიხატებოდეს. ტურიზმის განვითარების სახელმწიფო პოლიტიკა მიმართული უნდა იყოს სექტორში არსებული ლიბერალიზაციის შენარჩუნებისა და ინვესტიციების მხარდაჭერაზე. სახელმწიფო თუ შესაბამის გარემოს შეუქმნის ინვესტორებს, ტურიზმში ფულს დააბანდებენ როგორც უცხოელი, ასევე ადგილობრივი ინვესტორები.

დღეს მსოფლიოში სულ უფრო პოპულარული ხდება ველნეს ინდუსტრია, ჯანსაღი ცხოვრების წესის ინდუსტრია, რომელიც მომავალი მრავალმილიარდიანი ინდუსტრიაა. ველნესის კონცეფციაა — კარგი ფიზიკური და სულიერი მდგომარეობის შენარჩუნება სასიამოვნო მეთოდებით და არა საკუთარ თავზე ძალდატანებით.

საქართველოში არის უნიკალური ბუნებრივი პირობები ამ ინდუსტრიის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი მიმართულების – მაგნანსაღებელი კომპლექსის მშენებლობისთვის, რომელსაც ახორციელებს საინვესტიციო კომპანია „მედგრუპ ჯორჯია“ (წწწ.მგ.გე). კომპანიის მისიაა საქართველოში ველნეს ინდუსტრიის დანერგვა და შედეგად ქვეყნის ქცევა მსოფლიოს გამა-

ჯანსაღებელ ცენტრად – ბრენდ-კოდით „ჯორჯიან ველნესი“. ამ მიზანს ემსახურება გამაჯანსაღებელი კომპლექსების მშენებლობა მთელ საქართველოში, ველნეს – სტანდარტების დანერგვა, უმაღლესი სახის სამედიცინო, გაჯანსაღებისა და გაახალგაზრდავების ტექნოლოგიების შემოტანა-დანერგვა, ადგილობრივი ბუნებრივი სიმდიდრეების გამოყენება, პერსონალის გადამზადება, ინვესტირება ველნეს ინდუსტრიასთან დაკავშირებულ სფეროებში.

გამაჯანსაღებელ კომპლექსში მომხმარებლები ველნეს მომსახურებას მიიღებენ უახლესი ტექნოლოგიებით, აქ დასაქმდება დიდი რაოდენობით პერსონალი, გამოიყენება მომიჯნავე დარგების პროდუქცია და მომსახურება, რაც გაზრდის შემოსავლებს და პოზიტიურ გავლენას მოახდენს ქვეყნის ეკონომიკაზე.

I. საქართველოს ეკონომიკური განვითარების ისტორიული და თანამედროვე ფორმები

საქართველოში ადამიანები ეკონომიკურ საქმიანობას უძველესი დროიდან ეწეოდნენ. ისინი მისდევდნენ შეგროვებით მეურნეობას, ნადირობას, თევზჭერას, საკვები მცენარეების გაშენებას, ცხოველთა მოშინაურებას. საფუძველი ჩაეყარა მარტივ მინათმოქმედებასა და მესაქონლეობას. თანდათანობით განვითარდა მეთუნეობა, განსაკუთრებით საბრძოლო იარაღის წარმოება, ასევე რთვა და ქსოვა. მოგვიანებით დაიწყო ძვირფასი ლითონების დამუშავება, სხვადასხვა სახის ფუფუნების საგნების წარმოება.

ფეოდალიზმის ხანაში თანდათანობით დაწინაურდა სოფლის მეურნეობა, განსაკუთრებით მევენახეობა-მებაღეობა, ასევე მარცვლეულ და ტექნიკურ კულტურათა წარმოება. ქვეყნის ცალკეული სამთავრო, თავისი ტერიტორიის ფარგლებში, ქმნიდა მეტ-ნაკლებად იზოლირებულ, ნატურალურ მეურნეობას. არ არსებობდა ერთიანი სამონეტო სისტემა. იმდროინდელი ზოგიერთი პოლიტიკური ერთეული — თბილისის საამირო, ტაო-კლარჯეთის სამთავრო თავად ახდენდა დამოუკიდებლად მონეტების მოჭრას. ფეოდალურ მამულებში იქმნებოდა მინათმოქმედების დამატებითი პროდუქცია, რაც ვაჭრობის განვითარებასთან ერთად ხელს უწყობდა ხელოსნობის განვითარებას. ხელოსნური წარმოების პირველი და უძველესი ფორმა იყო ოჯახური მრეწველობა, კერძოდ ქსოვილებისა და ტანსაცმლის წარმოება, რომელთა ნედლეულს — მატყლს, ბამბას, სელს, კანაფს, აბრეშუმს აწვდიდნენ ვალდებული გლეხები. განვითარებული იყო რკინის, ვერცხლის, ოქროს მჭედლობა. ოჯახური მრეწველობა დიდი ხნის განმავლობაში ძირითადად მთაში არსებობდა. ვითარდება ხელოსნობის ცალკეული დარგები. ხელოსნობა და ვაჭრობა უფრო ფართოდ იყო განვითარებული თბილისში. გავრცელებული იყო მევახშეობაც, რომელსაც ძირითადად უცხო ტომის წარმომადგენლები ეწეოდნენ.

აღნიშნულ პერიოდში საქართველოს სავაჭრო ურთიერთობები ჰქონდა ირანთან, ერაყთან, სირიასთან. XIX საუკუნის დასაწყისისათვის ქვეყნის სამეურნეო ცხოვრებაში ჯერ კიდევ

სოფლის მეურნეობა და პატრიარქალური საოჯახო მრეწველობა ბატონობდა [5, გვ.147].

1870-იანი წლებიდან საქართველოში ფეხს იკიდებს კაპიტალიზმი. ამ პერიოდში საქართველო რუსეთის კოლონია იყო და ეკონომიკის განვითარება უცხოელთა კონტროლქვეშ მიმდინარეობდა. აღნიშნულ პერიოდში ვითარდება მრეწველობის სხვადასხვა დარგი. დამკვიდრდა მსხვილი მანქანური წარმოება, აშენდა დიდი ფაბრიკა-ქარხნები. მსხვილი წარმოება ვითარდებოდა უმთავრესად მოპოვებითი მრეწველობის დარგებში, რაც ადგილობრივი ბუნებრივი სიმდიდრით იყო განპირობებული, როგორცაა, მაგალითად სპილენძის, ქვანახშირის, მარგანეცის და სხვა წიაღისეულის დამუშავების განვითარება.

სწრაფი ტემპით იზრდება ტყიბულისა და ჭიათურის მანგანუმის წარმოება, ბათუმში გაიხსნა მსხვილი ნავთობგადამამუშავებელი საწარმო. 1872 წელს გაიხსნა პირველი რკინიგზა, რამაც ერთმანეთს საქართველოს მნიშვნელოვანი სავაჭრო ცენტრები დააკავშირა, ხოლო 1883 წლიდან თბილისი დაუკავშირდა აზერბაიჯანს და ბათუმიდან აზერბაიჯანის ნავთობის მსოფლიო ბაზარზე ექსპორტს ჩაეყარა საფუძველი.

XIX ს. 80-იანი წლებიდან საქართველოში მრეწველობის მრავალი დარგი წვრილი წარმოების ფორმებიდან და მანუფაქტურიდან ფაბრიკულ ფორმაში გადადის. ასე მოხდა აბრეშუმის, ბამბის მრეწველობის დარგებში, თამბაქოს, ტყავის, კასრების, აგურის და კრამიტის წარმოებაში. აღნიშნულ პერიოდში საქართველოში დაიწყო არყის, კონიაკის, ღვინის, ლუდის ქარხნული წესით წარმოება. ასევე ხილეული ნყლების წარმოება.

საქართველო წარმოადგენდა ეკონომიკურად ჩამორჩენილ ქვეყანას, რომელსაც ცალმხრივად განვითარებული მრეწველობა და ნაკლებპროდუქტიული, უპირატესად წვრილგლეხური სოფლის მეურნეობა ჰქონდა [6, გვ.108].

1920-30-იან წლებში საქართველოში დაიწყო სოციალიზმის მშენებლობა, რომელმაც თითქმის 70 წელი გასტანა. აღნიშნულ პერიოდში ეკონომიკის საფუძველი სახელმწიფო და საკოლმეურნეო სისტემა იყო. საბჭოთა წყობილების მიერ სოფლად გატარებული რეფორმები ცნობილია „სოფლის კოლექტივიზაციის“ სახელით. სოფლად შეიქმნა კოლექტიური მეურნეო-

ბები. მიღებული მოსავალი კოლექტივის წევრებზე ნაწილდებოდა. კოლმეურნეობები ვალდებულნი იყვნენ სახელმწიფოს მიერ დანესებული სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის წარმოების გეგმები შეესრულებინათ. ღარიბი გლეხობა, რომელსაც დასაკარგი არაფერი ჰქონდა, ნებაყოფლობით გაერთიანდა კოლმეურნეობებში. საშუალო გლეხობა მერყეობდა, ხოლო მდიდარი გლეხობა („კულაკობა“) სასტიკი წინააღმდეგი იყო მისი საკუთრების კოლექტიურად გადაქცევის, თუმცა საბოლოოდ მაინც მოხერხდა მათი წინააღმდეგობის დაძლევა და სოფლად კოლმეურნეობები და საბჭოთა მეურნეობები ჩამოყალიბდა.

სოციალისტური მშენებლობა ითვალისწინებდა მრეწველობის ინდუსტრიალიზაციას, მსხვილი წარმოების უპირატეს განვითარებას. საქართველოში ინდუსტრიალიზაციის ეკონომიკური ეფექტი კოლექტივიზაციაზე გაცილებით დიდი იყო. ამუშავდა ჭიათურის მარგანეცის ქარხანა, ტყვარჩელის ქვანახშირის წარმოება, ბათუმის ნავთობგადამამუშავებელი ქარხანა, ზესტაფონის ფეროშენადნობის ქარხანა. პირველი წარმატებები მოპოვებული იქნა ქვეყნის ელექტროფიკაციაში.

XX საუკუნის 50-60-იან წლებში აშკარად გამოვლინდა საბჭოთა სისტემის კრიზისი. სულ უფრო ჩანაგდებოდა ქვეყნის ეკონომიკა, ეცემოდა ქვეყნის მოსახლეობის სოციალური დონე. განსაკუთრებით დიდი ხარჯები ხმარდებოდა სამხედრო მშენებლობას.

დაქვეითებას განიცდიდა ქართული ეკონომიკაც. დაეცა ქართული სამრეწველო პროდუქციის ხარისხი, განსაკუთრებით დაბალი ხარისხის იყო მსუბუქი მრეწველობის პროდუქცია. კოლმეურნეობებსა და საბჭოთა მეურნეობებში განუხრელად ეცემოდა შრომის ნაყოფიერება. ეკონომიკის კრიზისმა გამოიწვია ფასების ზრდა, რამაც კიდევ უფრო გააუარესა ცხოვრების დონე.

XX საუკუნის 70-იანი წლების დასასრულისა და 80-იანის დამდეგისათვის საბჭოთა სისტემის კრიზისმა ყოვლისმომცველი ხასიათი მიიღო. დაეცა მრეწველობის დონე, სავალალო მდგომარეობაში აღმოჩნდა სოფლის მეურნეობა, მოიშალა ტრანსპორტის მუშაობა, გაიზარდა ფასები პროდუქციაზე, შექმნა პროდუქციის უმწვავესი დეფიციტი.

საქართველოში საბჭოთა წყობილების ლიკვიდაცია მოხდა მშვიდობიანი გზით, რაც ეროვნული მოძრაობის სწორი ტაქტიკა იყო.

XX ს-ის 90-იანი წლებიდან საქართველოში იწყება საბაზრო ეკონომიკაზე გარდამავალი პერიოდი. დაიწყო მენარმეთა ფენის ჩამოყალიბება. სწრაფი ტემპით განვითარდა კერძო სექტორი, თუმცა ამ პერიოდში შექმნილ კოოპერატივთა უმრავლესობა (75-80%) სახელმწიფო საწარმოთა ბაზაზე ფორმირდებოდა. კოოპერატივების მიმართ ტარდებოდა შედარებით ლიბერალური ფასების პოლიტიკა, ხოლო სახელმწიფო საწარმოების მიერ წარმოებულ პროდუქციაზე (მომსახურებაზე, სამუშაოს შესრულებაზე) დაწესებული იყო ფიქსირებული ფასი. ხშირად შეკვეთები სრულდებოდა კოოპერატივის სახელით და შედეგად კოოპერატივის ფასსა და სახელმწიფო საწარმოს ფასს შორის სხვაობა მნიშვნელოვანი შემოსავლების მიღების შესაძლებლობას იძლეოდა. საბაზრო ეკონომიკაზე გარდამავალ საწყის ეტაპზე მენარმეობა და კერძო სექტორი ყალიბდებოდა როგორც სახელმწიფო სექტორის დანაშატი. ამავე პერიოდში დაიწყო საარენდო ურთიერთობების (განსაკუთრებით არენდა გამოსყიდვის უფლებით) დამკვიდრება, რამაც ხელი შეუწყო სახელმწიფო სექტორიდან კერძო სექტორში ქონების ფაქტიურად უკონტროლო გადადინების პროცესს. გააქტიურდა სავაჭრო ურთიერთობები საზღვარგარეთის ქვეყნებთან.

შეიქმნა მენარმეობის ძირითადი რგოლი ფირმა.

საქართველოში საქმიანობის სახეებისა და შესრულებული ოპერაციების ხასიათის მიხედვით მოქმედებს შემდეგი ფირმები: ინდუსტრიული, სავაჭრო, სატრანსპორტო, სატრანსპორტო-საექსპედიტორო, სადაზღვევო, ინჟინირინგული, ტურისტული, ტუროპერატიული, საარენდო, სარეკლამო ფირმები და სააგენტოები და სხვ.

საკუთრების ფორმის მიხედვით ფირმა ეკუთვნის:

- ერთ პირს — ინდივიდუალური საწარმო;
- ორ ან მეტ პარტნიორს — პარტნიორული საწარმო;
- მრავალ პარტნიორს — კორპორაციული საწარმო;
- სახელმწიფოს.

სიდიდის მიხედვით არსებობს:

- მცირე ფირმები (დასაქმებულთა რაოდენობა არ აღემატება 20 დასაქმებულს, ხოლო წლიური ბრუნვა 0,5 მლნ ლარს);
- საშუალო ფირმები (ასამდე დასაქმებული და წლიური ბრუნვა 1,5 მლნ ლარამდე);
- მსხვილი ფირმები.

სამართლებრივი სტატუსის მიხედვით მოქმედებს:

- ინდივიდუალური მენარმე;
- სოლიდარული პასუხისმგებლობის საზოგადოება (სპს);
- კომანდიტური საზოგადოება (კს);
- შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოება (შპს);
- სააქციო საზოგადოება (სს);
- კოოპერატივი.

ეკონომიკური საქმიანობის სახეების კლასიფიკაციაში ეკონომიკის დარგების მიხედვით გამოიყოფა შემდეგი სექციები:

- სოფლის მეურნეობა, ნადირობა და სატყეო მეურნეობა;
- თევზჭერა, მეთევზეობა;
- სამთომოპოვებითი მრეწველობა;
- დამამუშავებელი მრეწველობა;
- ელექტროენერჯის, აირის, ორთქლისა და ცხელი წყლის წარმოება და განაწილება;
- მშენებლობა;
- ვაჭრობა; ავტომობილების, საყოფაცხოვრებო ნაწარმისა და პირადი მოხმარების საგნების რემონტი;
- სასტუმროები და რესტორნები;
- ტრანსპორტი და კავშირგაბმულობა; საფინანსო საქმიანობა;
- ოპერაციები უძრავი ქონებით, იჯარა და მომხმარებლისათვის მომსახურების განწევა;
- სახელმწიფო მმართველობა;
- განათლება;
- ჯანმრთელობის დაცვა და სოციალური დახმარება;

- კომუნალური, სოციალური და პერსონალური მომსახურების განვება;
- შინამოსამსახურის საქმიანობა და შინამეურნეობების საქმიანობა, დაკავშირებული საქონლისა და მომსახურების წარმოებასთან საკუთარი მოხმარებისათვის;
- ექსტერიტორიების ორგანიზაციების საქმიანობა [40].

2012 წლის მონაცემებით ეკონომიკური საქმიანობის სახეების მიხედვით საქართველოში რეგისტრირებული სუბიექტების რაოდენობის მიხედვით პირველ ადგილზეა ვაჭრობა, ავტომობილების, საყოფაცხოვრებო ნაწარმისა და პირადი მოხმარების საგნების რემონტი (17%), შემდეგ მოდის დამამუშავებელი მრეწველობა (4,3%), კომუნალური, სოციალური და პერსონალური მომსახურების განვება (4,3%), ოპერაციები უძრავი ქონებით, იჯარა და მომხმარებლისათვის მომსახურების განვება (2,7%), ტრანსპორტი და კავშირგაბმულობა (2,3%), სასტუმროები და რესტორნები (1,5%), ჯანდაცვა და სოციალური მომსახურება (1%) და ა.შ.

აღნიშნული სუბიექტებიდან კერძო პირებს* ეკუთვნის 94,2% (საქართველოს მოქალაქე კერძო პირებს — 97,6%, უცხოელ კერძო პირებს – 1,5%, კერძო შერეული** - 0,9%), სახელმწიფოს*** - 2,1%, მუნიციპალიტეტს - 0,4%, საკუთრების სხვა ტიპს - 3,3%.

*კერძო პირი – ეკონომიკური სუბიექტი, რომლის საწესდებო კაპიტალის 50 პროცენტზე მეტი კერძო პირის საკუთრებაშია;

** კერძო შერეული — ეკონომიკური სუბიექტის საწესდებო კაპიტალში საქართველოს მოქალაქისა და უცხოელი კერძო პირის წილობრივი მონაწილეობა;

*** სახელმწიფო – ეკონომიკური სუბიექტი, რომლის საწესდებო კაპიტალის 50 პროცენტზე მეტი სახელმწიფო საკუთრებაშია.

2012 წლისათვის სუბიექტთა ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმების წილი ასეთია: კომერციული იურიდიული პირები - 25,7%, არაკომერციული (არასამეწარმეო) იურიდიული პირები — 3,3%, ინდივიდუალური მენარმე - 68,3%, ფილიალი, წარმომადგენლობა, სხვა - 1,7%, საჯარო სამართლის სუბიექტები - 1%.

კომერციულ იურიდიულ პირებს მიეკუთვნება: სოლიდარული პასუხისმგებლობის საზოგადოება (2,4%), კომანდიტური საზოგადოება (0,2%), შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოება (94,3%), სააქციო საზოგადოება (1,3%), კოოპერატივი (1,2%) [40].

საბაზრო ეკონომიკის მთავარი მამოძრავებელი ძალა მენარმეთა ფენაა, რომელიც ბაზრის კარნახით მოქმედებს და ამით უზრუნველყოფს ქვეყნის ეკონომიკის სრულყოფას და განვითარებას. რაც უფრო მყარად ჩამოყალიბდება მენარმეთა ახალი კლასი, მით უფრო მალე გამოვა იგი ეკონომიკური კრიზისიდან. სახელმწიფომ მენარმეებს უნდა შეუქმნას ხელსაყრელი სოციალური, პოლიტიკური, სამართლებრივი და საბაზრო გარემო. საბაზრო ეკონომიკის პირობებში მენარმეს უნდა მართავდეს მხოლოდ ბაზარი და სახელმწიფოში მოქმედი კანონმდებლობა.

II. ეროვნული კონკურენტუნარიანობის ამაღლების ეკონომიკური პოლიტიკა

ეკონომიკის კონკურენტუნარიანობის ამაღლება ნებისმიერი სახელმწიფოს უმნიშვნელოვანესი ამოცანაა. ამაში ერთ-ერთი განმსაზღვრელი როლი ეკონომიკურ პოლიტიკას ეკისრება. ეკონომიკური პოლიტიკა ეკონომიკური ინტერესების რეალიზაციის ინსტრუმენტია [3, გვ. 13].

ეროვნული ეკონომიკის კონკურენტუნარიანობა გულისხმობს სახელმწიფოს მხრიდან ბიზნესისათვის ისეთი გარემოს შექმნას, რომელიც ხელს შეუწყობს ქვეყანაში მოქმედი ფირმების მიერ კონკურენტუნარიანი პროდუქტის წარმოებას.

თანამედროვე მსოფლიო ეკონომიკის განვითარების ძირითად ტენდენციას მისი გლობალიზაცია წარმოადგენს. გლობალიზაცია და ბიზნესგარემოს სრულყოფა მჭიდროდ დაკავშირებული პროცესებია, რომელიც გავლენას ახდენს ცალკეული ქვეყნის ეკონომიკურ განვითარებასა და ეკონომიკის კონკურენტუნარიანობის ამაღლებაზე. XX-XXI საუკუნეების მიჯნაზე ტრანსნაციონალურმა კორპორაციებმა, მსოფლიო საფინანსო ბაზარმა, ელექტრონული კავშირით ურთიერთდაკავშირებულმა ტრანსნაციონალურმა ბანკებმა, სადაზღვევო კომპანიებმა, საინვესტიციო და საპენსიო ფონდებმა ქვეყნები უფრო მჭიდროდ დაუკავშირეს ერთმანეთს. ხშირად ტრანსნაციონალური კომპანიები ახორციელებენ სხვა ქვეყანაში საწარმოო პროცესით დაკავშირებულ ადგილობრივ საწარმოებში მონივნავე ტექნოლოგიების და თანამედროვე მმართველობითი უნარ-ჩვევების დანერგვას. ისინი საკუთარი ინტერესებიდან გამომდინარე იძულებულნი არიან იზრუნონ ადგილობრივი ფირმების კონკურენტუნარიანობის ამაღლებაზე და მათ მიერ გამოშვებული პროდუქტის ხარისხის გაუმჯობესებაზე, ვინაიდან ამაზე მნიშვნელოვანწილად დამოკიდებულია მათი ფილიალების საქმიანობის ეფექტიანობა. მაგრამ ამან შეიძლება გამოიწვიოს მეორე უკიდურესობა, ადგილობრივი ფირმების გამოდევნა უფრო კონკურენტუნარიანი უცხოური ტრანსნაციონალური კომპანიების მიერ.

ამდენად, გლობალიზაციის ეპოქაში ეროვნული კონკურენტუნარიანობის სტრატეგიის მთავარ და მამოძრავებელ ძალას თანამედროვე ტექნოლოგიებსა და ინოვაციებზე ორიენტირებული ეროვნული ბიზნესი წარმოადგენს. კონკურენტული უპირატესობის მოპოვების თვალსაზრისით დიდი მნიშვნელობა აქვს იმას, თუ რამდენად აქვს ქვეყანას ექსპანსირებული ან ტრანსნაციონალიზებული საკუთარი ბიზნესი. კონკურენტული ეკონომიკის ჩამოყალიბებაში განსაკუთრებით აუცილებელია ბიზნესის განვითარების ხელშეწყობა, ისეთი ბიზნეს გარემოს შექმნა, რომლის პირობებში ბიზნესის წარმატება დამოკიდებული იქნება სტაბილურ კანონებზე და მართლმსაჯულების სამართლიან სისტემაზე. ინფორმაციული ტექნოლოგიები კიდევ უფრო აძლიერებენ განვითარებული ქვეყნების პოლიტიკურ-ეკონომიკურ ძალაუფლებას და სხვა ქვეყნების მათზე დამოკიდებულების ხარისხს. სწორედ ასეთი ქვეყნებია საერთაშორისო ბაზარზე კონკურენტუნარიანი. დღევანდელი შეზღუდული რესურსების პირობებში თითქმის არცერთ ქვეყანას არ შეუძლია კონკურენტუნარიანი იყოს ყველა პოზიციაში.

მსოფლიო ეკონომიკური ფორუმის (World Economic Forum) 2012-2013 წლის ანგარიშის მიხედვით საქართველო კონკურენტუნარიანობის რეიტინგით 144 ქვეყნიდან 77-ე ადგილზეა (2011-2012 წლებში - 88-ე ადგილი, 2009-2010 – 90-ე ადგილი). მეოთხე წელია რეიტინგს სათავეში უდგას შვეიცარია, შემდეგ მოდის სინგაპური, ფინეთი, შვედეთი, ჰოლანდია, გერმანია, აშშ, ბრიტანეთი, ჰონკონგი და იაპონია. ბოლო ადგილებს ინანილებს ჰაიტი და ჩადი [48].

საკმაოდ დაბალია რუსეთის, ამ უზარმაზარი სახელმწიფოს კონკურენტუნარიანობა (66-ე ადგილი), მიუხედავად იმისა, რომ რუსეთს აქვს უამრავი ბუნებრივი რესურსი, საკმაოდ განვითარებულია მეცნიერებატექვადი წარმოება, რომელთა შორისაა აეროკოსმოსური და სამხედრო ტექნიკის წარმოება. ამ ქვეყნის კონკურენტუნარიანობა დაბალია იმიტომ, რომ მას არა აქვს ფართო ნომენკლატურა იმ საქონლისა და მომსახურებისა, რომელიც შეიძლება კონკურენტუნარიანი იყოს საერთაშორისო ბაზარზე. ერთადერთი რეალური საქონელი, რაც რუსეთმა დასავლეთს შეიძლება შესთავაზოს, ნავთობი და გაზია.

მსოფლიო ეკონომიკური ფორუმი (შვეიცარია, ჟენევა) ყველაზე ცნობილი და დამოუკიდებელი საერთაშორისო ორგანიზაციაა, რომლის საქმიანობა მიმართულია მსოფლიოს ეკონომიკური მდგომარეობის გაუმჯობესებისაკენ. ფორუმის ანგარიში ქვეყნების ეკონომიკის ძლიერი და სუსტი მხარეების ობიექტური და დამოუკიდებელი ანალიზის საფუძველზე ემსახურება პრაქტიკული ნინადადებებისა და რეკომენდაციების შემუშავებას გრძელვადიანი განვითარებისათვის. მსოფლიო ეკონომიკური ფორუმი გლობალური კონკურენტუნარიანობის ანგარიშს 1979 წლიდან აქვეყნებს. ყოველწლიური ანგარიში ადარებს 140-ზე მეტი ქვეყნის ბიზნეს გარემოს და კონკურენტუნარიანობას. კვლევას საქართველო 2004 წელს შეუერთდა.

აღნიშნული რეიტინგები გავლენას ახდენენ ინვესტორების განწყობაზე. ინვესტორის დადებითი განწყობა ქვეყნის მიმართ ხელს უწყობს საინვესტიციო ნაკადების ზრდას, რაც ეკონომიკური ზრდისა და დასაქმების ხელშემწყობი მნიშვნელოვანი პირობაა.

გლობალური კონკურენტუნარიანობის ინდექსი 12 მაჩვენებელს შეიცავს (ინფრასტრუქტურა, მაკროეკონომიკური სტაბილურობა, ტექნოლოგიური მიღწევები, განათლება, შრომის ბაზრის მდგომარეობა და სხვა).

2011-2012 წლებში საქართველოს მიღწევები იყო შემდეგი: ინფრასტრუქტურის ეფექტური განვითარებისათვის 53-ე ადგილი, ინსტიტუციების მიხედვით – 61-ე, (2009-2010 წლებში ორივე მაჩვენებლის მიხედვით 72-ე ადგილი), ტექნოლოგიური მიღწევებისათვის — 76-ე (2009-2010 წწ. – მე-100-ე), ბაზრის გაფართოებისათვის — 99-ე (2009-2010 წწ. — 101-ე), ფინანსური ბაზრის განვითარებით — 93-ე (2009-2010წწ. — 95-ე). რაც შეეხება დანარჩენ მაჩვენებლებს მდგომარეობა გაუარესებულია, კერძოდ, უმაღლესი განათლება და პროფესიული გადამზადება — 93-ე (2009-2010წწ. — 84-ე), სასაქონლო ბაზრის ეფექტურობა — 82-ე (2009-2010წწ. — 74-ე), ინოვაციების მიხედვით 126-ე (2009-2010წწ. — 119-ე). ბიზნესის განვითარების მაჩვენებელი — 113-ე ადგილი დარჩა უცვლელი (2009-2010წწ. — 113-ე).

როგორც ჩანს, ინსტიტუციონარული რეფორმები საკმარისი არ აღმოჩნდა ბიზნესის კონკურენტუნარიანობის მკვეთრად გაუმჯობესებისათვის. მთავარ პრობლემებად მიიჩნევა დაფინანსების ხელმიუწვდომელობა, კვალიფიკაციის შეუსაბამობა, ინფლაცია, გადასახადების რეგულაცია, პოლიტიკური არასტაბილურობა, ინფრასტრუქტურის არაადეკვატური უზრუნველყოფა, გადასახადების სიდიდე და სხვა ფაქტორები. მიუხედავად ამისა, „მსოფლიო ეკონომიკური ფორუმი“ ინსტიტუციების, მაკროეკონომიკური მაჩვენებლების, უმაღლესი განათლების, შრომითი ბაზრის ეფექტურობისა და სხვა მიმართულებით საქართველოს პროგრესსაც აღიარებს.

აღსანიშნავია, რომ მსოფლიო ეკონომიკური ფორუმის ექსპერტთა კვლევები, ეროვნული სახელმწიფოების პოლიტიკური, ეკონომიკური და სოციალური განვითარების შედარებითი ანალიზი, საქართველოს ეკონომიკური განვითარების ტენდენციებისა და სოციალურ სფეროში არსებული პრობლემების ობიექტური შეფასების შესაძლებლობას იძლევა. კერძოდ, საერთაშორისო კონკურენტუნარიანობის ამაღლებით, ჩვენს ქვეყანას შეუძლია მიაღწიოს სტაბილურ ეკონომიკურ ზრდას, დასაქმების დონის ზრდას და სიღარიბის დონის შემცირებას.

ქვეყნის კონკურენტულ უპირატესობას განაპირობებს მეცნიერებატევადი და ინფორმაციული ტექნოლოგიების წარმოებაში მიღწეული წარმატებები, სტაბილური ბიზნეს გარემო და ექსპორტზე ორიენტირებული სტრატეგია. ამასთან სულ უფრო დიდი მნიშვნელობა ენიჭება განათლების მაღალ დონეს, ხოლო სულ უფრო ნაკლები ბუნებრივ რესურსებს. ამის ნათელი მაგალითია იაპონია. ამდენად, კონკურენტული უპირატესობის მოპოვებისა და შენარჩუნების პროცესში აქტიური როლი სახელმწიფოს ეკონომიკურ პოლიტიკას ეკუთვნის. აუცილებელია სახელმწიფოს ზრუნვა ქვეყნის მოსახლეობის განათლების მაღალ დონეზე, სახელმწიფოს მხრიდან სამეცნიერო-კვლევითი სამუშაოების დაფინანსება, ასევე პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების მოზიდვა უპირატესად მეცნიერებატევად დარგებში, მსოფლიო სამეცნიერო მიღწევებთან ადაპტაცია და სამეცნიერო-ტექნიკური თანამშრომლობის გაღრმავება.

რაც შეეხება მსოფლიო ბანკის ყოველწლიურ ანგარიშს, Doing Business 2013 წლის კვლევის მიხედვით, საქართველომ 185 ქვეყანას შორის, მე-9 ადგილი დაიკავა ბიზნესის კეთების სიმარტივის კუთხით. Doing Business 2013-ის მიხედვით, საქართველო 2005 წლიდან არის პირველი რეფორმატორი ქვეყანა აღმოსავლეთ ევროპის და ცენტრალური აზიის ქვეყნებს შორის და ასევე – მსოფლიოში. ბიზნესის დაწყების სიმარტივის მიხედვით ქვეყანა 2011-2012 წლებში მე-7 ადგილზე იყო.

ბიზნესმენტა დიდი უმრავლესობის აზრით ბიზნესის კეთების სიმარტივით საქართველოს ლიდერობა რეალობას არ შეესაბამება, ფულად სახსრებზე წვდომა გართულებულია, რაც სწორედ მაღალი საპროცენტო განაკვეთებით არის გამოწვეული. აღსანიშნავია, რომ საქართველოში მოქმედი საფინანსო ინსტიტუტები კრედიტებს მაღალი საპროცენტო განაკვეთებით გასცემენ. 2011 წლის მსოფლიო ბანკის მონაცემებით, საქართველო კრედიტების სიძვირით მსოფლიოში მეორე ადგილზეა, რაც ჩვენი ქვეყნის ცხოვრების დონის გათვალისწინებით მართლაც მაღალი მაჩვენებელია. მიუხედავად მაღალი პროცენტისა სესხის აღება მაინც გართულებულია. შედეგად, მომხმარებლები მიმართავენ მიკროსაფინანსო ორგანიზაციებს, სადაც კრედიტი 2-ჯერ ძვირია (50%).

კონკურენტუნარიანი ეკონომიკის ფორმირებისათვის სახელმწიფომ უნდა განახორციელოს აქტიური სამეწარმეო პოლიტიკა, რომელიც ორიენტირებული იქნება სანარმოო სტრუქტურების დინამიურად გარდაქმნაზე, განსაკუთრებით ექსპორტზე ორიენტირებული სექტორების განვითარების მიმართულებით (საინვესტიციო და საექსპორტო სუბსიდიები, საგადასახადო შეღავათები, რთულ ეკონომიკურ სიტუაციაში დახმარებები და ა.შ.). ექსპორტზე ორიენტირებული სტრატეგია გახდა მრავალი ქვეყნის ეკონომიკის განვითარების უმნიშვნელოვანესი ფაქტორი. ამის ნათელი მაგალითია სამხრეთ-აზიის ახალი ინდუსტრიული ქვეყნების მიერ მიღწეული წარმატებები, რომლებმაც სწორედ ექსპორტზე ორიენტირებული სტრატეგია აირჩიეს და და საერთაშორისო არენაზე კონკურენტუნარიანობის მაღალ ხარისხს მიაღწიეს (სინგაპური, ჰონკონგი, სამხრეთ კორეა, ტაივანი).

ქვეყნებს შორის ეკონომიკური ინტეგრაციის მნიშვნელოვან ეტაპს სწორედ სავაჭრო საქმიანობის სფეროში ინტეგრაცია წარმოადგენს. გლობალიზაციის პროცესის განვითარება მნიშვნელოვნად უწყობს ხელს საერთაშორისო წარმოების განვითარებას მსოფლიო რესურსების უფრო ეფექტიანად გამოყენების მეშვეობით. ამ კუთხით მნიშვნელოვანია მსოფლიოს ყველა ქვეყნის სწრაფვა ექსპორტის ხელშეწყობა-განვითარებისაკენ. მსოფლიო ბაზარზე კონკურენციის ზრდის შედეგად ქვეყნები სპეციალიზდებიან სწორედ იმ საქონლის წარმოებაში, რომლის წარმოებაშიც ისინი ფლობენ კონკურენტულ უპირატესობას არა მხოლოდ სავაჭრო პარტნიორებთან მიმართებაში, არამედ ზოგადად, გლობალურ დონეზე. ამდენად, ეკონომიკური გლობალიზაცია ხელს უწყობს საერთაშორისო რესურსების ეფექტიან განაწილებას და გამოყენებას, ქვეყნების ოპტიმალურ სპეციალიზაციას და საბოლოოდ, მსოფლიო ეკონომიკის წარმოების მოცულობის ზრდას.

სტატისტიკა გვიჩვენებს, რომ განვითარებადი ქვეყნების საექსპორტო პოტენციალში მნიშვნელოვანი ადგილი უჭირავს რესურსების ექსპორტს, რომლებიც გამოიყენება განვითარებულ ქვეყნებში და ისინი უზარმაზარ შემოსავალს იღებენ იმპორტიდან.

საქართველოში ექსპორტის ბოლო პერიოდის სტრუქტურა გარკვეულწილად ასახავს ქვეყანაში ფარდობითი უპირატესობის მქონე სფეროებს. 2012 წლის მონაცემებით უმსხვილესი საექსპორტო პროდუქციის წილი მთლიან ექსპორტში ასე გამოიყურება: მსუბუქი ავტომობილები – 24,7%, ფეროშენადნობები - 11%, აზოტოვანი სასუქები – 5,8%, სპილენძის მადნები და კონცენტრატები - 2,3%, ოქრო დაუმუშავებელი ან ნახევრად დამუშავებული -3,7%, თხილი და კაკალი - 3,5%, სპირტიანი სასმელები - 3,4%, ყურძნის ნატურალური ღვინოები - 2,7%, მინერალური და მტკნარი წყლები -2,5%; ხორბალი - 2,2%. დანარჩენი - 38,3%. 2001-2009 წწ. საქართველოს უმსხვილესი საექსპორტო სასაქონლო ჯგუფი ასეთი იყო: ფეროშენადნობები (17,8%), შავი ლითონის ჯართი (8,6%), სპილენძის მადნები და კონცენტრატები (7,9%), მსუბუქი ავტომობილები (7,6%), აზოტოვანი სასუქები (7,0%), ოქრო დაუმუშავებელი და ნახევრად

დამუშავებული (6,7%), ცემენტი (5,3%), სპირტი და სპირტოვანი სასმელები (4,9%), ყურძნის ნატურალური ღვინოები (2,5%), თხილი და სხვა კაკალი (2,1%). 2012 წელს 2001-2009 წლებთან შედარებით თითქმის 3-ჯერ გაიზარდა მსუბუქი ავტომობილების წილი, უმნიშვნელოდ გაიზარდა ღვინოების, მინერალური და მტკნარი წყლების წილი, ხოლო ყველა დანარჩენი შემცირდა [40].

ამგვარად, ექსპორტში მაინც მნიშვნელოვანია სამრეწველო პროდუქციის წილი, რაც გვაფიქრებინებს, რომ შესაძლოა ქვეყანას ფარდობითი უპირატესობა ჰქონდეს ინდუსტრიულ სექტორში, რაც ხელს შეუწყობს სხვა სექტორების (სოფლის მეურნეობა, მშენებლობა, ვაჭრობა) განვითარებას. უცხოელი ექსპერტებისა და ქართველი სპეციალისტების აზრით, საქართველო განეკუთვნება იმ ქვეყნების ჯგუფს, რომელსაც სოფლის მეურნეობისა და კვების მრეწველობის საექსპორტო პროდუქციის წარმოების უდიდესი პოტენციალი გააჩნია.

ამასთან აღსანიშნავია, რომ ქვეყანას წლებია უარყოფითი სავაჭრო ბალანსი აქვს. 2012 წელს იმპორტი ექსპორტს 3,3-ჯერ ჭარბობდა, თუმცა 2007 წელთან შედარებით ეს უკეთესი მაჩვენებელია (აღნიშნულ წელს და წინა წლებში იმპორტი 4-ჯერ აღემატებოდა ექსპორტს). საგარეო სავაჭრო ბრუნვით, 2012 წლის მონაცემებით, საქართველოს უმსხვილესი პარტნიორია თურქეთი (15,1%), შემდეგ მოდის აზერბაიჯანი (12,3%), უკრაინა (7,5%), ჩინეთი (5,8%), გერმანია (5,7%), რუსეთი (5,1%), აშშ (4,3%), ბულგარეთი (3,3%), სომხეთი და იტალია 3,2% [40]. ქვეყნის სტაბილური განვითარება და კონკურენტუნარიანობის ამაღლება შეუძლებელი იქნება, თუ ექსპორტის წილი არ გაიზარდება.

2012 წელს საქართველოს ექსპორტის მოცულობა 2,4 მლრდ დოლარი იყო და ორჯერ გაუსწრო 2007 წლის მაჩვენებელს (1,2 მლრდ დოლარი), ხოლო იმპორტმა 7,8 მლრდ დოლარი შეადგინა და 1,5-ჯერ გაუსწრო 2007 წლის აღნიშნულ მაჩვენებელს.

2012 წელს საქართველოს 10 უმსხვილესი ექსპორტიორი ქვეყნებია: აზერბაიჯანი (26,4%), სომხეთი (11%), აშშ (9,5%),

უკრაინა (7%), თურქეთი (6%), ბულგარეთი (2,9%), იტალია (2,2%), რუსეთი (1,9%), გერმანია (1,6%), ჩინეთი (1,1%).

2012 წელს საქართველოს 10 უმსხვილესი იმპორტიორი ქვეყნებია: თურქეთი (17,8%), აზერბაიჯანი (8,1%), უკრაინა (7,6%), ჩინეთი (7,2%), გერმანია (6,9%), რუსეთი (6%), ბულგარეთი (3,5%), იტალია (3,5%), აშშ (2,7%), სომხეთი (0,9%).

რუსული ემბარგოს უარყოფითი გავლენა ქვეყანაში ჯერ კიდევ არ განეიტრალებულა და მეტიც ნატურალური ყურძნის ღვინოების ექსპორტის მაჩვენებელი საგრძნობლად შემცირდა (2005 წელს 81,3 მლნ დოლარი; 2006 წელს - 41 მლნ; 2007 წელს - 29,2 მლნ, 2011 წელს - 54,1 მლნ, 2012 წელს კი 64,8 მლნ დოლარი). აგვისტოში განვითარებული მოვლენების შედეგად შეჩერდა საგარეო ვაჭრობა და მათ შორის საქონლის ექსპორტიც. გარდა ამისა, შეფერხდა წარმოების განვითარება [40].

საქართველოს ექსპორტის წილის გაზრდა ქვეყანაში სიღარიბის დაძლევის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი პრიორიტეტია. ექსპორტის გაზრდის თვალსაზრისით ყველაზე მეტი შანსი აქვს ხუთ სექტორს. ესენია: სოფლის მეურნეობა და დამამუშავებელი მრეწველობა, ჰიდროენერგეტიკა, ტრანსპორტი, ტურიზმი და ფინანსური ინსტიტუტები.

შრომის საერთაშორისო დანაწილებაში საქართველოს წარმატებული მონაწილეობა შეუძლია სასოფლო-სამეურნეო წარმოებისა და კვების მრეწველობის ტრადიციული სექტორების განვითარების ხარჯზე.

ქვეყნის ტრადიციული დარგებიდან უფრო ისეთი პროდუქცია გადის საერთაშორისო ბაზარზე, სადაც ადგილობრივ მენარმეებთან ერთად უცხოელებიც თანამშრომლობენ. უცხოელთა მიერ ადგილობრივ წარმოებაში ჩართვის ყველაზე პოპულარულ ფორმას წარმოადგენს ერთობლივი საწარმო, თუმცა გვხვდება საწარმოო პროცესში ჩართვის სხვა ფორმაც. ერთობლივ საწარმოს სხვა ფორმებისაგან განსხვავებით ის უპირატესობა აქვს, რომ რისკის განაწილება ხდება თანაბრად უცხოელ ინვესტორსა და ადგილობრივ მენარმეს შორის, ამასთან ადგილობრივი პარტნიორის არსებობა უადვილებს უცხოელ პარტნიორს საქმიანობას და ანთავისუფლებს მას ბევრი ისეთი პრობ-

ლემისაგან, რომელიც ადგილობრივი თავისებურებებით არის განპირობებული.

კონკურენტუნარიანი პროდუქციის წარმოებისათვის ასევე საინტერესო ფორმაა ფრანჩაიზინგის სისტემის გამოყენება. იგი დღეს ფართოდ გამოიყენება საცალო ვაჭრობაში, მომსახურების სფეროში და, შედარებით ნაკლებად, წარმოებაში. უნდა აღინიშნოს ის, რომ საწარმოო ფრანჩაიზინგის დროს ფრანჩაიზინგის სხვა ფორმებისაგან განსხვავებით ფრანჩაიზიატი შედარებით ავტონომიური რჩება. საქართველოს კვების მრეწველობაში ფრანჩაიზინგული სისტემის გამოყენება განსაკუთრებით ხელსაყრელი იქნება ჩაის და საკონსერვო მრეწველობაში.

მთელ მსოფლიოში განუხრელად იზრდება წყალზე მოთხოვნა. მსოფლიოს თითქმის არცერთ ქვეყანაში არ ვარგა სასმელი წყალი, საქართველო კი უმდიდრესი ქვეყანაა სასმელი წყლის რესურსებით. ამ მხრივ იგი 2,5-ჯერ აღემატება მსოფლიოს, 2,4-ჯერ ევროპის და 1,7-ჯერ აზიის საშუალო მაჩვენებელს ერთ სულ მოსახლეზე. ამასთანავე საქართველოს წყლის რესურსების 30% უმაღლესი ხარისხის მინისქვეშა სასმელ წყალს წარმოადგენს. საქართველოს შეუძლია მთელი მსოფლიო დააკმაყოფილოს წყლით. ყველაზე დიდი შემოსავალი შეიძლება მიღებულ იქნეს წყლის ბიზნესით. ამ სფეროში აუცილებელია სარეკლამო საქმიანობის ფართოდ გაშლა და თან ელექტრონული ვაჭრობის ორგანიზაცია.

საქართველომ უპირატესობა უნდა მოიპოვოს არა მხოლოდ ტრადიციულ დარგებში, არამედ აგრეთვე მაღალხარისხიანი, მაღალტექნოლოგიური და მაღალპროდუქტიული წარმოების სფეროებშიც, ვინაიდან მხოლოდ ამ გზითაა შესაძლებელი კონკურენტუნარიანობის გრძელვადიანი და შეუქცევადი ზრდა, შემოსავლებისა და ხელფასების ამაღლება და მოსახლეობის ცხოვრების პირობების არსებითი გაუმჯობესება. ასეთია მაგალითად, ფარმაცევტული პროდუქციის, სატელეკომუნიკაციო მოწყობილობის, აგრეთვე ხელსაწყოებისა და ჩარხების წარმოება. ანუ ყურადღება უნდა გამახვილდეს მაღალტექნოლოგიური და ძვირადღირებული პროდუქციის წარმოებაზე. ეს ქვეყანას შესაძლებლობას მისცემს საექსპორტო პროდუქციის სა-

ნაცვლოდ მიიღოს იმპორტული პროდუქციის შედარებით მეტი რეალური მოცულობა.

ბოლო პერიოდში მთელ მსოფლიოში განსაკუთრებით გაიზარდა მოთხოვნა მცენარეული წარმოშობის პრეპარატებისადმი, შესაბამისად, იმატა მოთხოვნამ სამკურნალო მცენარეებზე. სამკურნალო მცენარეები, რომლებიც ერთ-ერთ უმთავრეს როლს თამაშობენ ფარმაკოლოგიურ კვლევებსა და ახალი სამკურნალო პრეპარატების შექმნაში, დღესაც ფართოდ არიან გავრცელებულნი. ნატურალური პრეპარატები სამკურნალო საშუალებებით ვაჭრობის საერთო მოცულობის მნიშვნელოვან ნაწილს შეადგენენ. სამკურნალო მცენარეებით ოდითგანვე მდიდარია საქართველოს ფლორა. საქართველოს შეუძლია ღირსეული ადგილი დაიკავოს სამკურნალო მცენარეების წარმოება-რეალიზაციის საერთაშორისო ბაზარზე. სახელმწიფომ ხელი უნდა შეუწყოს ეკოლოგიურად სუფთა პრეპარატების წარმოებას და დაინტერესებული უცხოელი ინვესტორების მოზიდვას. სამკურნალო მცენარეების რესურსების რაციონალური გამოყენება ხელს შეუწყობს ჩვენი ქვეყნის ეკონომიკის გაჯანსაღებას, საექსპორტო შემოსავლების ზრდას, სამუშაო ადგილების შექმნას და სიღარიბის ზღვარზე მყოფი მოსახლეობის ხვედრითი წილის შემცირებას.

მსოფლიო ბაზარზე საქართველოს კონკურენტული სტატუსის ჩამოყალიბება მნიშვნელოვნად არის დამოკიდებული მომსახურების სფეროს ისეთ კონკურენტულ დარგებზე, როგორცაა სასტუმროებისა და რესტორნების ბიზნესი და დაზღვევა. 2008 წლის ბოლოსა და 2009 წლის დასაწყისიდან ერთდროულად რამდენიმე ცნობილი საერთაშორისო სასტუმროს ქსელმა დაიწყო ოპერირება. მათ შორის 5 ვარსკვლავიანი სასტუმროები – „მერიოტი“, „ჰილტონი“, „რედისონი,“ „კემპინსკი“ და ა.შ. ეს განაპირობა იმან, რომ 2005-2007 წლებში ტურისტების რაოდენობა ყოველწლიურად 70-80%-ით იზრდებოდა. 2007 წელს ტურისტული მომსახურების დადებითი ბალანსი 44%-ით გაიზარდა, თუმცა, 2008 წლის აგვისტოს ომმა ეს მაჩვენებელი მნიშვნელოვნად შეამცირა. პრაქტიკულად ჩავარდა საზღვაო სეზონი, სადაც ტურისტების ძირითად ნაწილს ელოდნენ. ტურისტული კომპანიები მკვეთრად შემცირებული კლიენტურის რაოდენო-

ბის გაზრდას უპრეცედენტოდ დაბალი ფასებით (10-დან 40% ფასდაკლებით) ცდილობდნენ.

ტურიზმის განვითარებისათვის აუცილებელია ლიბერალური პოლიტიკის გატარება. მაგ. თურქეთში ასეთმა მიდგომამ მკვეთრად შეუწყო ხელი ტურიზმის განვითარებას. სახელმწიფომ ტურიზმის სფეროში დასაქმებულ მენამეებს, რამდენიმე წლით გარკვეული შეღავათები გაუწია: გასცა უპროცენტო და დაბალპროცენტიანი კრედიტები, გაათავისუფლა გადასახადებისაგან და ა.შ. ყოველივე ამან, სულ რამდენიმე წელიწადში თურქეთი ევროპაში განვითარებული ტურიზმის ქვეყანათა პირველ ათეულში შეიყვანა [22, გვ.12].

სახელმწიფოს დახმარება საკანონმდებლო ბაზის უზრუნველყოფაში და სწორი პოლიტიკის შემუშავებაში უნდა გამოიხატებოდეს. ტურიზმის განვითარების სახელმწიფო პოლიტიკა მიმართული უნდა იყოს სექტორში არსებული ლიბერალიზაციის შენარჩუნებისა და ინვესტიციების მხარდაჭერაზე. სახელმწიფო თუ შესაბამის გარემოს შეუქმნის ინვესტორებს, ტურიზმში ფულს დააბანდებენ როგორც უცხოელი, ასევე ადგილობრივი ინვესტორები.

როგორც ცნობილია, ქვეყანაში არსებული ბიზნეს გარემო გავლენას ახდენს პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების მოზიდვასა და მის რაციონალურად გამოყენებაზე.

საქართველოში საკმაოდ სერიოზული პირდაპირი უცხოური ინვესტიციები განხორციელებული იქნა 1993-1994 წლებში, მაშინ როცა ქვეყანა ღრმა კრიზისულ სიტუაციაში იმყოფებოდა. ეს განსაკუთრებით ეხება მოპოვებითი მრეწველობის ფირმებს. ინვესტიციების დაბანდების ზრდის მაღალი ტენდენციები გრძელდებოდა 1996-1998 წლებში. 1998 წელს დაფიქსირდა საქართველოში უცხოური ინვესტიციების დაბანდების ყველაზე მაღალი მაჩვენებლები, მან მაქსიმალურ დონეს 288,04 მილიონ დოლარს მიაღწია. მაგრამ, ამავე წლის მეორე ნახევარში განვითარებულმა საგადამხდელი და საფინანსო-საბიუჯეტო კრიზისმა, ეროვნული ვალუტის კურსის მკვეთრმა მერყეობამ და ინფლაციამ მძიმე დარტყმა მიაყენა ქვეყნის მეურნეობის აღორძინების პროცესს, დაძაბა სოციალური ფონი სახელმწიფოში. პოლიტიკური, სავალუტო და საფინანსო რისკის ზრდას

თან მოჰყვა არსებული საინვესტიციო პირობების გაუარესება და ინვესტიციების მოცულობის მკვეთრი შემცირება. ამის მიზეზი იყო ასევე ბაქო-სუფსის მილსადენისა და სუფსის ტერმინალის დამთავრება, რაც ქვეყანაში ბოლო პერიოდში განხორციელებულ ყველაზე ძვირადღირებულ პროექტს წარმოადგენდა. ინვესტიციების მოცულობამ 1999 წელს შეადგინა დაახლოებით 83,65 მილიონი დოლარი, ხოლო 2000 წელს 60,14 მილიონი დოლარი, ანუ ორი წლის წინანდელი მაქსიმალური მაჩვენებლის 21%.

ინვესტიციების რაოდენობა 2007 წელს 2000 წელთან შედარებით რამდენჯერმე გაიზარდა. აღნიშნულ წლებში შემოსული უცხოური ინვესტიციების 36 პროცენტი ენერგოსექტორის მოდერნიზებას მოხმარდა, თუმცა სხვა სექტორებში ჩადებული მსხვილი ინვესტიციები ქვეყნის მიმზიდველობის ზრდაზე მიუთითებს. საინვესტიციო ნაკადების ანალიზი გვიჩვენებს, რომ 2006 წელს პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების ერთი მესამედი საქართველოს მეზობელი ისეთი მდიდარი ქვეყნებიდან შემოვიდა, როგორცაა ყაზახეთი (152მლნ \$), თურქეთი (130მლნ \$) და რუსეთი (34,2 მლნ \$). ამავე წელს დიდი რაოდენობის ინვესტიცია შემოვიდა გაერთიანებული სამეფოდან (186 მლნ \$) და აშშ-დან (183 მლნ \$) [40].

2007 წელს ინვესტიციები კიდევ უფრო გაიზარდა და 1,7 მლრდ დოლარი შეადგინა. მნიშვნელოვანი ოდენობის საინვესტიციო ნაკადები შემოვიდა ნიდერლანდებიდან (12,9%) ვირჯინიის კუნძულებიდან (8,8%) და კვიპროსიდან (8%) . მკვეთრად იმატა ინვესტიციებმა დიდი ბრიტანეთიდან (6,1%), დანიიდან (5,4%), საფრანგეთიდან (2,2%) და იტალიიდან (0,9%).

2008 წლის ცნობილი მოვლენების შემდეგ დაიწყო ინვესტიციების შემცირება. 2012 წელს 2007 წელთან შედარებით ინვესტიციები 2,4-ჯერ არის შემცირებული. შეიცვალა უმსხვილესი ინვესტორი ქვეყნებიც და მათი წილიც. კერძოდ, 2012 წელს უმსხვილესი ინვესტორი ქვეყნების წილი ასეთია: გერმანია - 16 %, ნიდერლანდები და თურქეთი - 10-10%, აზერბაიჯანი და გაერთიანებული სამეფო - 8-8%, საერთაშორისო ორგანიზაციები - 7%, ლუქსემბურგი და კვიპროსი - 5-5%, აშშ -4%, დანარჩენი ქვეყნები — 27% [40].

2012 წლისათვის უმსხვილესი პირდაპირი უცხოური ინვესტიციები ეკონომიკის სექტორების მიხედვით ასე გამოიყურება:

- დამამუშავებელი მრეწველობა - 22%;
- ენერგეტიკა - 20%;
- საფინანსო სექტორი - 18%;
- ტრანსპორტი და კავშირგაბმულობა - 17%;
- უძრავი ქონება - 3%;
- სოფლის მეურნეობა -3%;
- დანარჩენი სექტორი -17% [40].

ქვეყნის ეკონომიკის კონკურენტუნარიანობის ჩამოყალიბებისთვის დიდი მნიშვნელობა აქვს ინვესტიციების განთავსების ფორმებსა და მიმართულებებს. უცხოელ ინვესტორთა გამოკითხვის მიხედვით დადგინდა, რომ საქართველოში ყველაზე პერსპექტიული დარგები ტურიზმი, ტრანსპორტი, კომუნიკაციები და კვების მრეწველობაა. შედარებით ნაკლები მხარდაჭერა მოიპოვა საბანკო სფერომ, ენერგეტიკამ, ვაჭრობამ და სოფლის მეურნეობამ. მძიმე მრეწველობისა და მძიმე მანქანათმშენებლობის განვითარება მათი აზრით, პერსპექტიული არ არის.

2007 წელს საკმაოდ მნიშვნელოვანი ინვესტიციები განხორციელდა საქართველოში საბანკო, სადაზღვევო სფეროში, ასევე ტელეკომუნიკაციებში, ტრანსპორტში, სასტუმროებში, ენერგეტიკასა და სხვა სფეროებში, 2008 წელს ყველაზე მეტი ინვესტიცია განხორციელდა ტრანსპორტსა და კავშირგაბმულობაში, ასევე ენერგეტიკაში. 2012 წელს ინვესტიციების დიდი რაოდენობა განთავსდა დამამუშავებელ მრეწველობაში, რაც უდაოდ მისასალმებელია. დანარჩენ სექტორებში წინა წლებთან შედარებით უმნიშვნელოდ გაიზარდა.

ინვესტიციები ძირითადად მიმართული იყო ინფრასტრუქტურის შექმნისათვის და არა ისეთი სექტორების ხელშეწყობისათვის, როგორცაა სასოფლო-სამეურნეო და საფეიქრო მრეწველობა, რისთვისაც საქართველოს აქვს შედარებით საგრძნობი უპირატესობები. ისინი ნაკლებადაა გამიზნული სამუშაო ადგილების შექმნისა და პროდუქტიულობის ამაღლებისაკენ, მაგრამ უზრუნველყოფს ხანგრძლივ დროში აღმავლობას და ეკონომიკურ განვითარებას.

პირდაპირი ინვესტიციები ევროკავშირიდან მეტწილად ენერგეტიკაში, სამთომომპოვებელ მრეწველობაში, ტურიზმსა და სამშენებლო ინდუსტრიაში იქნა განთავსებული.

საქართველოში საინვესტიციო კლიმატის გაუმჯობესების მიზნით უნდა შესრულდეს რამდენიმე კონკრეტული სამუშაო:

— შესწავლილ იქნეს ბიზნესის განვითარების ტენდენციები და მიმართულებები, განისაზღვროს მათი ზეგავლენა ინვესტიციების მოსაზიდად საქართველოში არსებულ შესაძლებლობებზე;

— საკანონმდებლო ბაზის სრულყოფა, სასამართლო პროცესის გამარტივება და გამჭვირვალობა;

— უცხოელი ინვესტორების მატერიალური დაინტერესება, რისთვისაც საჭიროა გარკვეული შეღავათები გადასახადებზე და ნაკლები შეზღუდვები;

— საინვესტიციო საქმიანობის ინფრასტრუქტურის განვითარება;

— საინვესტიციო პროექტების სრულყოფილი ბანკის შექმნა და მსოფლიო მასშტაბით საქართველოში არსებული რეალური მდგომარეობის შესახებ პოტენციური ინვესტორებისთვის ინფორმაციის მიწოდება.

მსოფლიოში მიმდინარე ეკონომიკის გლობალიზაციის პროცესები გავლენას ახდენენ საბანკო სისტემაზეც. მართალია, საქართველოს საბანკო სისტემა მსოფლიო ბანკისა და მსოფლიო სავალუტო ფონდის აქტიური მონაწილეობით ერთერთ გამართულ სისტემას წარმოადგენს თანამედროვე საქართველოს სხვადასხვა დარგების ეკონომიკურ სისტემებს შორის, მაგრამ მათი ლიკვიდობის დონე და განხორციელებული ოპერაციები მაინც ვერ პასუხობენ გლობალიზაციის ეპოქის მოთხოვნებს. დღეისათვის კომერციული ბანკების მიერ გაცემული კრედიტების უდიდესი ნაწილი მოდის ვაჭრობაზე, რაც აჩვენებს საქართველოს კომერციული ბანკების სუსტ მონაწილეობას რეალური ეკონომიკის დაკრედიტებაში.

საერთაშორისო-საფინანსო ორგანიზაციების თანადგომით ქვეყანაში განხორციელდა მსოფლიო ბანკთაშორისი საფინანსო-ტელეკომუნიკაციო (SWIFT) ცენტრალიზებული სისტემის დანერგვა. ამუშავდა ბანკომატების ვრცელი ქსელი და ქვე-

ყანაში ფართოდ გავრცელდა პენსიონერთა და სხვადასხვა სტრუქტურაში მომუშავეთა პლასტიკური ბარათებით ანგარიშსწორების ცივილიზებული მეთოდი. დღეისათვის ფართოდ გამოიყენება ფულადი გზავნილების საერთაშორისო და ლოკალური სისტემები.

ქვეყნის საბანკო მომსახურების ბაზარზე უცხოური კაპიტალის შემოდინება საბანკო სექტორის განვითარების მნიშვნელოვან ფაქტორად მიიჩნევა. ქართულ საბანკო სივრცეში უცხოური კაპიტალის შეუზღუდავად შემოდინებამ განაპირობა საბანკო მომსახურების ბაზარზე თანამედროვე ტექნოლოგიებისა და ახალი ფინანსური პროდუქტების დანერგვა, საკრედიტო ორგანიზაციებში კორპორაციული მართვის კულტურის ამალღება, საბანკო დაწესებულებებს შორის კონკურენციის განვითარება და საბანკო საქმის სრულყოფა.

საქართველოს ერთ-ერთი კონკურენტუნარიანი უპირატესობა მისი სატრანზიტო ფუნქციაა, რომელმაც ბუნებრივ-კლიმატურ პირობებთან, ინტელექტუალურ რესურსებთან და სხვა ფაქტორებთან ერთად, უნდა უზრუნველყოს ქვეყანაში ბიზნესის განვითარება და ეკონომიკის კონკურენტუნარიანობის ამალღება.

III. მცირე და საშუალო მენარმეობის განვითარების ეკონომიკური პოლიტიკა

ქვეყნის ეკონომიკური პოლიტიკის ერთ-ერთი უმთავრესი მიზანი მენარმეობის განვითარებაა, რომელიც თავისთავად ეკონომიკის სტაბილური ზრდის საფუძველია. იგი უზრუნველყოფს ქვეყანაში სამუშაო ადგილების შექმნას, შრომისუნარიანი მოსახლეობის დასაქმებას, სტაბილური განვითარების გარანტიის „საშუალო ფენის“ წარმოქმნას. დღესდღეისობით, უმუშევრობა და სიღარიბე ქვეყანაში ჯერ კიდევ უმძიმეს პრობლემად რჩება.

სამენარმეო სექტორის მიერ გამოშვებული პროდუქცია 2012 წელს 2004 წელთან შედარებით 4,8-ჯერ, ხოლო ბრუნვა 5,5-ჯერ გაიზარდა. მსხვილ საწარმოებზე მოდის გამოშვებული პროდუქციის 81%, საშუალოზე – 8,6%, მცირეზე – 10,4%. ბოლო წლებში გაიზარდა მცირე საწარმოებში გამოშვებული პროდუქცია. კერძოდ, 2010 წელს მცირე საწარმოებზე მოდიოდა გამოშვებული პროდუქციის მხოლოდ 4,1%, საშუალოზე - 9,1%, ხოლო მსხვილზე - 86,8%.

2012 წელს სახელმწიფო სექტორის წილად მოდის წარმოებული პროდუქციის 6,9%, ხოლო დანარჩენი (93,1%) მოდის კერძო სექტორზე. აქედან წარმოებული პროდუქციის 61,9% მოდის კერძო ადგილობრივ ფიზიკურ და/ან იურიდიულ პირებზე, ხოლო 38,1% უცხოელ ფიზიკურ და/ან იურიდიულ პირებზე.

2012 წელს ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმის მიხედვით ყველაზე დიდი რაოდენობით პროდუქცია წარმოებულ იქნა შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოებაში (79,5%), შემდეგ მოდის სააქციო საზოგადოება (11,1%), კერძო სამართლის სხვა ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმები (6,7%), ინდივიდუალური მენარმე (2,6%), ყოველწლიურად მცირდება სოლიდარულ და კომანდიტური პასუხისმგებლობის საზოგადოებებში გამოშვებული პროდუქციის წილი (შესაბამისად, 0,05% და 0,03%), წინა წლებისაგან განსხვავებით ფაქტიურად თითქმის არაფერი იწარმოება კოოპერატივებში.

სამენარმეო სექტორში დასაქმებულთა რაოდენობა 2012 წელს 2002 წელთან შედარებით 1,7 ჯერ გაიზარდა (2002წ. –

301,3 ათასი, 2012 წ. – 527,8 ათასი კაცი). აქედან 56,5% დასაქმებულია მსხვილ, 19,7% — საშუალო, ხოლო 23,8% — მცირე საწარმოებში.

2012 წელს (23,8%) 2010 წელთან (13,8%) შედარებით 10%-ით გაიზარდა მცირე საწარმოებში დასაქმებულთა წილი.

საზღვარგარეთის ქვეყნების გამოცდილება ცხადყოფს, რომ მცირე მენარმეობა საბაზრო ეკონომიკის ერთ-ერთი პერსპექტიული მიმართულება და ეკონომიკის მამოძრავებელი ძალაა, რასაც განაპირობებს ინოვაციური პროცესი, პროდუქტის ახალი სახეების შექმნა, რომელიც ხშირად მცირე საწარმოებში ხორციელდება.

სამენარმეო გარემოსა და პირობების შექმნას, მცირე მენარმეთა ინტერესების დაცვას ხელი უნდა შეუწყოს სახელმწიფოს ეკონომიკურმა პოლიტიკამ, რომელიც ორგანიზაციულ და ფინანსურ მხარდაჭერასთან ერთად გულისხმობს სწორი სამენარმეო პოლიტიკისა და სამამულო წარმოების კონკურენტუნარიანობის ამაღლების ღონისძიებათა გატარებას. მცირე მენარმეობის განვითარების სახელმწიფოებრივ მხარდაჭერაში იგულისხმება: საგადასახადო შეღავათები, დოტაციები, შეღავათიანი საბანკო კრედიტები, მცირე მენარმეობის განვითარების პროგრამების შემუშავება და რეალიზაცია, ასევე კანონმდებლობის მიღება და მისი დაცვა.

მიუხედავად იმ უდიდესი მნიშვნელობისა, რომელიც მცირე მენარმეობას ქვეყნის ეკონომიკის წინსვლისათვის ენიჭება, საქართველოში სახელმწიფომ მენარმეებს ჯერჯერობით ვერ შეუქმნა ხელსაყრელი სოციალური, პოლიტიკური, სამართლებრივი და საბაზრო გარემო. თუმცა უნდა აღინიშნოს, მენარმეობის განვითარების სხვადასხვა ეტაპზე გარკვეული საკანონმდებლო ბაზის არსებობა, რომელსაც უნდა დაერეგულირებინა მცირე მენარმეობის სფეროში არსებული ურთიერთობები. კერძოდ, 1999 წლის 23 ივლისს მიღებულ იქნა კანონი „მცირე საწარმოთა“ მხარდაჭერის შესახებ, რომლითაც საჯარო სამართლის იურიდიული პირის სტატუსით შეიქმნა „მცირე საწარმოთა განვითარებისა და ხელშეწყობის ცენტრი“. ამ ცენტრის არსებობა რეალურად ხელს ვერ შეუწყობდა მცირე მენარმეობის განვითარებას იმდენად, რომ თვით ამ ცენტრის დაფინანსები-

სათვის ბიუჯეტში მიზერული თანხა იყო გამოყოფილი. 2000 წლის ოქტომბერში, საქართველოს ეკონომიკის, მრეწველობისა და ვაჭრობის სამინისტროს ინიციატივით სამინისტროსთან არსებულ ეკონომიკურ საბჭოს განსახილველად წარედგინა „მცირე და საშუალო მენარმეობის სახელმწიფო მხარდაჭერის კონცეფცია“, სადაც ხაზგასმული იყო, რომ უნდა შექმნილიყო ხელსაყრელი გარემო მცირე სტრუქტურებისათვის. სამუხაროდ, სამენარმეო გარემოში ძირითადი უპირატესობა და განსხვავება მხოლოდ საგადასახადო რეჟიმში გამოიხატებოდა. ამ კონცეფციის მიხედვით, მცირე სანარმოს ექმნება ხელსაყრელი და საგრძობლად განსხვავებული საგადასახადო პირობები. მცირე ბიზნესი უნდა იღებდეს სახელმწიფოს მხრიდან ფინანსურ დახმარებებს, შეღავათიან კრედიტებს, სუბსიდიებს, გარდა ამისა, მცირე მენარმეს საშუალება უნდა ჰქონდეს ადვილად მიუწვდეს ხელი სხვადასხვა რესურსებზე. 2002 წელს მიღებული იქნა კანონი „მცირე ბიზნესის მხარდაჭერის შესახებ“, თუმცა ვერც ამ კანონმა შეასრულა არსებითი როლი მცირე ბიზნესის განვითარებაში. 2006 წელს ცვლილებები შევიდა კანონში „ეროვნული საინვესტიციო სააგენტოს შესახებ“, რომლითაც დადგინდა განმარტება მცირე ზომის სანარმოთათვის. კერძოდ, მცირე სანარმო - „მენარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონის შესაბამისად შექმნილი ყველა ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმის სანარმოა, რომელშიც დასაქმებულთა რაოდენობა არ აღემატება 20-ს, ხოლო წლიური ბრუნვა – 500 ათას ლარს. თუმცა აღნიშნულ განმარტებას არ მოყოლია რაიმე მიზანმიმართული სახელმწიფო პოლიტიკა მცირე სანარმოების ხელშეწყობის მიზნით.

დღესდღეისობით, მსოფლიოში ყველაზე გავლენიანი მედიაჰოლდინგის „ბლუმბერგის“ რეიტინგით, საქართველო ბიზნესის კეთების სიმარტივით, მსოფლიოს 160 ქვეყნიდან 50 ქვეყანას შორის ვერ მოხვდა, თუმცა საერთაშორისო საფინანსო კორპორაცია **Doing Business 2013**-ის კვლევის მიხედვით, საქართველო ბიზნესის კეთების სიმარტივის მიხედვით 185 ქვეყანას შორის მე-9 პოზიციაზეა. თუმცა ეს რეიტინგი არა ბიზნესის კეთების, არამედ ბიზნესის დაწყების სიმარტივეს გულისხმობს. ბიზნესის კეთების თვალსაზრისით საქართველო საერთაშორის-

სო ორგანიზაციების მიერ ყოველთვის იყო აღიარებული პრობლემურ ქვეყნად. ხშირია დაჯარიმებები, მენარმეთა დაჭერები, კომპანიების დალუქვები, საკუთრების ჩამორთმევის ფაქტები, რაც ცუდად აისახება ბიზნესგარემოზე. მსოფლიოში არსებული ტენდენციებიდან გამომდინარე, უცხოელი ინვესტორების ყურადღებას სწორედ ხელსაყრელი ბიზნესგარემო და მთავრობის სწორი ეკონომიკური პოლიტიკა იპყრობს.

2012 წლიდან საქართველოში მცირე და საშუალო საწარმოების მხარდაჭერის საინვესტიციო ფონდი (SEAF) „კავკასია“ დაფუძნდა. იგი საერთაშორისო ინსტიტუტებმა (ევროპის რეკონსტრუქციისა და განვითარების ბანკი, საერთაშორისო საფინანსო კორპორაცია, ნიდერლანდების განვითარების ბანკი, შავი ზღვის ვაჭრობისა და განვითარების ბანკი) დააარსეს. აღნიშნული ფონდი საქართველოში, აზერბაიჯანსა და სომხეთში კერძო ინვესტიციების ხელშეწყობის მიზნით 42 მილიონ დოლარს მოიზიდავს. შემდგომში ფონდის გაზრდა 70 მილიონ დოლარამდე იგეგმება. ეს არის კავკასიაში პირველი საინვესტიციო ფონდი, რომელიც სესხებს მხოლოდ მცირე და საშუალო საწარმოებისათვის გასცემს. ფონდი ინვესტირებას განახორციელებს სხვადასხვა სექტორში, კერძოდ, აგრობიზნესში, სადისტრიბუციო ქსელში, ენერგოსექტორში და საცალო სექტორში. აღნიშნული ფონდის საქმიანობა ბანკის საქმიანობისაგან განსხვავებულია, რადგანაც ბანკი მხოლოდ სესხებს გასცემს, ხოლო ფონდი ორიენტირებულია კაპიტალდაბანდების გაზრდაზე. კაპიტალის ნაკლებობა მცირე და საშუალო საწარმოებისათვის ყველაზე რთული პრობლემაა. ფონდი მათ ამ მნიშვნელოვანი დაბრკოლების გადალახვაში დაეხმარება, ეს კი საწარმოების ეკონომიკის დივერსიფიცირებისა და სამუშაო ადგილების შექმნის მთავარ ძალას წარმოადგენს. ჩვენი აზრით, ფონდი მცირე და საშუალო ბიზნესში რადიკალურ ძვრებს ვერ განახორციელებს, მაგრამ უდავოდ მისასალმებელი ინიციატივაა. ფონდი ინვესტირებას არ განახორციელებს ისეთ საწარმოებში, რომელთა ბრუნვაც 15 მილიონ ლარზე ნაკლები იქნება ან 250-ზე ნაკლები პირი ეყოლება დასაქმებული. აქ მნიშვნელოვანია ასევე, რომ ფონდს შეუძლია კომპანიის კაპიტალში შევიდეს. თუ ფონდს რისკების შეფასების დაბალი კრიტერიუმები ექნება,

მაშინ შეუძლია დააფინანსოს ისეთი სანარმოები, რომელთაც ბანკი ვერ აფინანსებს.

მცირე მენარმეობის განვითარების პოლიტიკა შეიძლება მოიცავდეს სხვადასხვა მიზანს: რისკების შემცირება; საგადასახადო შეღავათები; ახალი ფირმების ფინანსური დახმარება; სამენარმეო პოტენციალის ზრდა; კონკურენცია; ექსპორტის მხარდაჭერა და სხვ.

მენარმეობის განვითარების ეკონომიკური პოლიტიკა მიმართული უნდა იყოს სამენარმეო აზროვნების, განწყობის და ამ მიმართულებით იდეების მიწოდების სტიმულირებისაკენ. აქ იგულისხმება ეკონომიკაში სამენარმეო აზროვნების ამაღლება, მომავალში რისკისადმი მზადყოფნის მქონე ინდივიდთა რიცხოვნობის გაზრდა.

განვითარებულმა ქვეყნებმა სამენარმეო აზროვნების ამაღლებით გაზარდეს ერთობლივი სამენარმეო საქმიანობა. აქედან გამომდინარე პოლიტიკის ეს მიმართულება მნიშვნელოვანია ეკონომიკის ზრდისთვის. ბოლო წლებში მიმდინარე ეკონომიკური რეფორმები მიმართულია ლიბერალიზაციასა და კერძო სექტორის განვითარებაზე დაფუძნებულ ეკონომიკური ზრდის უზრუნველყოფისაკენ.

მსოფლიოში არსებული ტენდენციებიდან გამომდინარე, უცხოელი ინვესტორების ყურადღებას, უმთავრესად მთავრობის სწორი ეკონომიკური პოლიტიკა იპყრობს. არსებითი მნიშვნელობა ენიჭება ქვეყნის სტაბილურობას, ღია და კონკურენტუნარიანი ბაზრების ჩამოყალიბებას. საერთო ეკონომიკური რეფორმების ფონზე პრიორიტეტული უნდა იყოს ქვეყანაში ინვესტიციების ხელშეწყობა და ამისათვის საჭირო ხელსაყრელი გარემოს შექმნა. ამ მხრივ გადაიდგა მნიშვნელოვანი ნაბიჯები: კერძოდ, საგადასახადო სისტემაში განხორციელებული რეფორმების შედეგად, საქართველოს საგადასახადო კანონმდებლობა ერთ-ერთი ყველაზე ლიბერალურია ევროპაში. მნიშვნელოვნად არის შემცირებული გადასახადების რაოდენობა 21-დან 6-მდე (2004-2010), ასევე, საგადასახადო განაკვეთები.

დღევანდელი საგადასახადო სისტემის ძირითადი დანიშნულებაა სახელმწიფო უზრუნველყოს ფინანსური რესურსებით. საქართველოს საბიუჯეტო შემოსავლების დაახლოებით

60-80% და ზოგ შემთხვევაში მეტიც ყოველწლიურად საგადასახადო შემოსავლებზე მოდის, ამიტომაც საგადასახადო პოლიტიკის სწორად განსაზღვრას და გადასახადების კარგ ადმინისტრირებას უდიდესი მნიშვნელობა აქვს საბიუჯეტო პროცესსა და ქვეყნის პოლიტიკაში.

საქართველოს საგადასახადო სისტემის ჩამოყალიბებას საფუძველი 1991-1992 წლებში ჩაეყარა, როდესაც ქვეყანამ ჯერ მიიღო ბრუნვის და გაყიდვიდან გადასახადები, ხოლო შემდეგ დამატებული ღირებულების გადასახადი (დღგ) და აქციზი. აღნიშნული პერიოდის შემდეგ, საქართველოს საგადასახადო კანონმდებლობამ და სისტემამ არსებითი ცვლილება რამდენჯერმე განიცადა. კერძოდ, 1991-1997 წლები ხასიათდება სოციალურ-ეკონომიკური კრიზისით. გადასახადები მინისტრთა კაბინეტის ცალკეული დადგენილებებით იყო დაწესებული, არ არსებობდა ერთიანი და მოწესრიგებული საგადასახადო კანონმდებლობა და დაბალი იყო საგადასახადო კულტურა. გადასახადების ამოღება რიგ შემთხვევებში ხდებოდა არა ფულადი, არამედ ნატურალური ფორმით.

1998-2004 წლები არის საქართველოს პირველი საგადასახადო კოდექსის მოქმედების პერიოდი. კოდექსით განისაზღვრა საგადასახადო სისტემის სტრუქტურა და ფუნქციონირების ზოგადი მექანიზმი, გადასახადის სახეები, მათი გამოანგარიშებისა და გადახდის წესი, საგადასახადო ორგანოებისა და გადასახადის გადამხდელების ვალდებულებები და პასუხისმგებლობა, საგადასახადო-სამართლებრივი ურთიერთობა და სხვა. აღნიშნული პერიოდის დასაწყისში არსებობდა 18 გადასახადი, ხოლო მოგვიანებით მათ რიცხვს კიდევ 3 გადასახადი დაემატა.

2005 წლის 1 იანვრიდან მოქმედი საგადასახადო კოდექსი ახალმა საგადასახადო კოდექსმა შეცვალა. ადრე არსებული 21 გადასახადიდან დარჩა მხოლოდ 7, 2007-2008 წლებში ცვლილებებისა და დამატებების შემდეგ 6 გადასახადი, შემცირდა ზოგიერთი გადასახადის განაკვეთები და დაბეგვრის ობიექტები, ასევე სხვადასხვა დონის ბიუჯეტებს შორის თანხების განაწილების მექანიზმები და ოდენობები.

ახალი საგადასახადო კოდექსი (ამოქმედდა 2011 წლის 1 იანვრიდან) 2005 წლიდან ამ სფეროში მოქმედ წესებს ცვლის.

უცვლელი დარჩა საერთო და ადგილობრივი გადასახადების ექვსივე სახე და განაკვეთები. ერთადერთი გამონაკლისია აქციზური გადასახადი, რომელთა გაორმაგებული ოდენობაც გარკვეულ სასაქონლო კატეგორიებზე, მათ შორის ალკოჰოლურ სასმელებსა და ჯართზე, უკვე ამოქმედდა 2011 წლის 1 აგვისტოდან.

ახალი საგადასახადო კოდექსით, დამატებული ღირებულების 18%-იანი გადასახადის (დღგ) სავალდებულო გადამხდელები არიან 100 000 და მეტი ლარის ბრუნვის მქონე ფიზიკური და იურიდიული პირები. გარდა ამისა, საშემოსავლო გადასახადის კლების გრაფიკი გადავადებულია და ნაცვლად 20%-იდან 15%-მდე ეტაპობრივი შემცირებისა, ითვალისწინებს 18%-მდე შემცირებას 2013 წლის 1 იანვრიდან 2014 წლის 1 იანვრამდე პერიოდში. 2013 წლამდე კი საშემოსავლო გადასახადი 20%-იან განაკვეთზე იქნება შენარჩუნებული.

ახალი საგადასახადო კოდექსის ამოქმედებისთანავე გაუქმდა საბაჟო კოდექსი. იმპორტის გადასახადი სხვადასხვა სასაქონლო ჯგუფებზე 12 და 5 პროცენტს შეადგენს. 2006 წლის 1 სექტემბრიდან მოქმედებდა იმპორტის ცალკეულ ჯგუფებზე 0%-იანი დაბეგვრის რეჟიმი, რაც ახალი საგადასახადო კოდექსის მიხედვით აღარ არსებობს. იმპორტის გადასახადის გადახდა, იმპორტიორებს არა უშუალოდ საბაჟოზე, არამედ საგადასახადო დეკლარაციების წარდგენისას მოუწევთ. არსებული ყოველთვიური გადახდის წესის ნაცვლად, გადასახადების დეკლარირება კვარტალურად მოხდება.

ახალი კოდექსით სიახლეა მიკრო ბიზნესის სტატუსის შემოღებაც. ასეთად შეიძლება დარეგისტრირდეს 2011 წლის 15 თებერვლამდე 30 ათას ლარამდე წლიური ბრუნვის მქონე ფიზიკური პირი, რომელიც არ იყენებს დაქირავებულ პირთა შრომას. თუმცა 30 ათას ლარამდე ბრუნვის მქონე ყველა ფიზიკური პირი ვერ მიიღებს მიკრო ბიზნესის სტატუსს, რადგან კოდექსის თანახმად, გამონაკლის საქმიანობის სახეებს მთავრობა პარლამენტთან ერთად განსაზღვრავს. მას ასევე ექნება უფლება აკრძალოს ამ სტატუსის ქვეშ ცალკეული საქმიანობების განხორციელებაც. მიკრო ბიზნესის სტატუსის მქონე ფიზიკური პირე-

ბი არ იხდინან საშემოსავლო გადასახადს, ასევე არა აქვთ საკონტროლო სალარო აპარატის გამოყენების ვალდებულება.

აღსანიშნავია ის, რომ ახალი კოდექსით საკონტროლო-სალარო აპარატების გამოყენების წესების დარღვევისათვის ჯარიმების ოდენობა 400-დან 15 000 ლარამდე მერყეობს. ამასთან, 2011 წლის ივლისიდან სალარო აპარატების გამოყენება სავალდებულო ხდება ბაზრობების მოვაჭრეებისთვისაც.

დაბეგვრის სპეციალურ რეჟიმში მოექცნენ ასევე მცირე ბიზნესის სტატუსის მქონე მენარმე ფიზიკური პირები. ასეთად ითვლება ის საქმიანობა, რომლის წლიური ბრუნვაც 100 ათას ლარზე ნაკლებია.

მცირე ბიზნესის სტატუსის მქონე ბიზნესის შემოსავალი 3%-დან 5%-მდე დაიბეგრება. შემოსავლის 3%-იანი დაბეგვრით სარგებლობს ის მცირე ბიზნესი, რომელიც შეძლებს წარმოადგინოს მთლიანი შემოსავლის 60%-ის ხარჯების (გარდა დაქირავებულზე დარიცხული ხელფასის ხარჯებისა) დამადასტურებელი დოკუმენტები. 30%-იანი დაბეგვრით ასევე სარგებლობენ მცირე ბიზნესის ის წარმომადგენლები, რომლებიც სპეციალური სავაჭრო ზონის ტერიტორიაზე საქმიანობენ. მაგალითად, ბაზრობა.

ახალი საგადასახადო კოდექსით გადასახადის გადამხდელისათვის გადასახადების ან/და სანქციების შემცირების მიზნით შესაძლებელია გაფორმდეს საგადასახადო შეთანხმება გადასახადების გადამხდელის მიერ განცხადების შეტანის მომენტისათვის არსებული საგადასახადო დავალიანების ოდენობის ფარგლებში, მათ შორის, დამატებით დარიცხული საგადასახადო ვალდებულების ფარგლებში გადასახადის გადამხდელის მიერ მითითებულ საგადასახადო პერიოდზე/პერიოდებზე და გადასახადების/სანქციების სახეებზე მითითებით.

2011 წლიდან საქართველოში მოქმედებს საგადასახადო ომბუდსმენის ინსტიტუტი. მისი მეშვეობით ხორციელდება ურთიერთობა მენარმეებსა და სახელმწიფოს შორის. საგადასახადო ომბუდსმენი ზედამხედველობას უწევს საქართველოს ტერიტორიაზე გადასახადის გადამხდელთა უფლებებისა და კანონიერი ინტერესების დაცვას, ავლენს მათი დარღვევის ფაქტებს, ხელს უწყობს დარღვეული უფლებების აღდგენას. გადასახადის

გადამხდელის უფლებების დარღვევის ფაქტის გამოვლენის შემთხვევაში საგადასახადო ომბუდსმენი მიმართავს შესაბამის ორგანოს და აძლევს რეკომენდაციას ამ უფლებების აღდგენის ღონისძიებათა განხორციელების შესახებ. თუმცა უნდა აღინიშნოს ის, რომ მას გაუჭირდება იმ პრობლემების გადაწყვეტა, რომელსაც ახალი კოდექსი წარმოშობს. კერძოდ, მიკრობიზნესის დაბეგვრასთან დაკავშირებული უსამართლობა. როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, მიკრობიზნესად დარეგისტრირებული პიროვნება გადასახადებისგან თავისუფლდება, ხოლო მასზე ნაკლები შემოსავლის მქონე მოქალაქე, რომელიც წვრილ ან მსხვილ კომპანიაში მუშაობს 20%-იან საშემოსავლო გადასახადს იხდის. ერთი და იმავე შემოსავლის ოდენობა ერთნაირად უნდა იბეგრებოდეს.

აღნიშნული კოდექსის პროექტს ბიზნესმენებმა პირველი მოსმენით „რევილუციური“ უწოდეს, მაგრამ აღმოჩნდა, რომ მიკრო და მცირე მენარმეებისათვის გაწეული შეღავათებით ბიუჯეტს რაც დააკლდება, მსხვილმა ბიზნესმა გაზრდილი გადასახადებით უნდა აანაზღაუროს. ასეთებად ის ბიზნესები ითვლება, რომლებიც „ზემოგებაზე“ მუშაობენ. კერძოდ, მობილური კომპანიები, სპირტიანი სასმელების ბიზნესი, სამედიცინო აპარატურის იმპორტიორები და ასევე უმაღლესი სასწავლებლები. თუმცა ბოლო ორი ამ ეტაპზე დღგ-თი არ დაიბეგრება. გაიზარდა აქციზის გადასახადი როგორც ალკოჰოლურ სასმელებზე, ისე შავი და ფერადი ლითონების ჯართზე. აქციზის გადასახადის გაორმაგება განსაკუთრებით სპირტიანი სასმელების ადგილობრივ მენარმეთა მდგომარეობას გააუარესებს, რადგან აღნიშნული პროდუქციის იმპორტიორებს საბაჟო გადასახადს უმცირებენ. მენარმეთა აზრით, აქციზის ზრდის გამო მათ დღგ-ს სახითაც მეტი თანხის გადახდა მოუწევთ, ამიტომ პროდუქციის თვითღირებულება თითქმის სამჯერ გაეზრდებათ. შესაბამისად, 50-70%-ით გაიზრდება სპირტიანი სასმელების საცალო ფასიც.

აქციზით 2011 წლის 1 აგვისტოდან დაიბეგრება ასევე კავშირგაბმულობის სატელეფონო ხმოვანი მომსახურება. მობილური კომუნიკაციების სფეროში დაწესდა 10%-იანი გადასახადი. საქართველო ერთადერთი ქვეყანა იქნება, სადაც მობილურ-

რით საუბარი აქციზით დაიბეგრება. გამორიცხული არ არის ამას ტარიფების ზრდა მოყვეს.

იზრდება ჯარიმა პროდუქციის დოკუმენტების გარეშე ტრანსპორტირების, რეალიზაციის შემთხვევებზე. დანაკლისის გამოვლენისას დარიცხული ჯარიმა ამჟამად არსებული პროდუქტის საბაზრო ფასის 100%-იდან 110%-მდე გაიზრდება.

ახალი საგადასახადო კოდექსი ითვალისწინებს პატიოსანი გადამხდელის წახალისების რიგ მექანიზმებს; საგადასახადო ლოიალური გახდება კარგი გადამხდელის მიმართ. მას უნებლიე შეცდომას აპატიებენ და აღარ დააჯარიმებენ. ასევე, ფინანსთა სამინისტროს დავების განხილვის საბჭო, კანონის ორაზროვანი დებულების შემთხვევაში, უფლებამოსილია გადაწყვეტილება გადამხდელის სასარგებლოდ გამოიტანოს.

ახალი კოდექსით საგადასახადო ტვირთი საშუალო ბიზნესსაც ეზრდება. საშუალო ბიზნესი, რომლის წლიური ბრუნვა 200 ათას ლარზე მეტია, საქონლის მცირე მენარმისაგან შესყიდვის დროს დღგ-ს ველარ ჩაითვლის. მას ხარჯი გაეზრდება და 18-ის ნაცვლად დღგ-ს განაკვეთი, ფაქტობრივად, 36%-მდე გაეზრდება. ამით მცირე ბიზნესს მოესპობა მოტივაცია, გაიზარდოს და საშუალო ბიზნესად იქცეს.

2012 წლიდან მიკრო და მცირე ბიზნესის სტატუსს დაემატა ფიქსირებული გადასახადის გადამხდელის სტატუსის მქონე პირის ცნება. ეს შეიძლება იყოს პირი, რომელიც არ არის დამატებული ღირებულების გადამხდელი და ახორციელებს ფიქსირებული გადასახადით დასაბეგრ ერთ ან ერთზე მეტ საქმიანობას. თუმცა რომელია ეს სახეები, ამას მთავრობა განსაზღვრავს. ფიქსირებული გადასახადის განაკვეთები შეიძლება დასაბეგრ ობიექტზე განისაზღვროს 1-დან 2000 ლარამდე ან დასაბეგრი საქმიანობიდან მიღებული შემოსავლის 3%-ით. ამ განაკვეთსაც საქმიანობის მიხედვით, საქართველოს მთავრობა განსაზღვრავს. პირს უფლება აქვს, ფიქსირებული გადასახადის დაბეგვრის რეჟიმზე წლის ნებისმიერ თვეს გადავიდეს. მთავრობა ფიქრობს, რომ აღნიშნული გადასახადით და სხვა შეღავათებით 5%-იანი ეკონომიკური ზრდა მიიღწევა. გარდა ამ ცვლილებებისა „რევოლუციურ კოდექსში“ კიდევ უამრავი ცვლილება განხორციელდა, ეს ნიშნავს, რომ ურთიერთობა მენარმესა

და ხელისუფლებას შორის მეტად ცვალებადია, ეკონომიკა პოლიტიზირებული გახდა.

თუ რა გავლენას ახდენს ახალი საგადასახადო პოლიტიკა მენარმეობის განვითარებაზე გამოკითხულმა მენარმეებმა შემდეგი პასუხი გასცეს.

კითხვაზე – რა ფაქტორები აფერხებს მენარმეობის განვითარებას საქართველოში, პასუხები შემდეგია:

- მმართველი და მაკონტროლებელი ორგანოების ბიზნესში ზედმეტად ჩარევა -17%;
- ხელისუფლების მხრიდან ბიზნესის ინტერესების დაუცველობა -20%;
- მაღალი საგადასახადო განაკვეთები — 15%;
- ფალსიფიცირებული ან უხარისხო პროდუქციისაგან ბაზრის დაუცველობა – 8%;
- კორუფცია სახელმწიფო სტრუქტურებში – 2%;
- საკრედიტო რესურსების ძნელად მისაწვდომობა – 3%;
- ქვეყნის არასტაბილურობა -20%;
- მაღალი საპროცენტო განაკვეთები -14%;
- ადგილობრივ ბაზარზე საჭირო სანარმოო ნედლეულის არ არსებობა – 1%.

კითხვაზე – რა გავლენას ახდენს არსებული საგადასახადო სისტემა მენარმეობის განვითარებაზე, პასუხები ასე დაჯგუფდა:

- მდგომარეობა უცვლელია – 18%;
- ზღუდავს ბიზნესის განვითარებას – 32%;
- ასტიმულირებს ბიზნესის განვითარებას – 10%;
- არსებული სისტემა შედარებით ახალია და თავს იკავებენ მისი შედეგების შეფასებისაგან – 38%;
- სხვა – 2%.

კითხვაზე – რას შეცვლიდით საგადასახადო სისტემაში, პასუხები შემდეგია:

- შეამცირებდა გადასახადების რაოდენობას – 35%;
- შეამცირებდა გადასახადის სიდიდეს – 65%;

- ყველაფერს უცვლელად დატოვებდა – 0%.

გამოკითხვის შედეგებმა ცხადყო, რომ მენარმეთა დიდი ნაწილის აზრით, რეფორმირებულმა საგადასახადო სისტემამ მდგომარეობა არსებითად ვერ შეცვალა. ხელისშემშლელი ფაქტორებიდან მენარმეები პირველ რიგში ასახელებენ ხელისუფლების მხრიდან ბიზნესის ინტერესების დაუცველობას, ქვეყნის არასტაბილურობას, მმართველი და მაკონტროლებელი ორგანოების მხრიდან ბიზნესში ზედმეტად ჩარევას, გადასახადების სიდიდეს და სხვა.

საგადასახადო სისტემის არსებით ნაკლოვანებად მენარმეები თვლიან მის არასტაბილურობას და არარეგულირებადობას. კანონში ხშირად ხდება შესწორებები ფინანსური წლის განმავლობაში. ერთ-ერთი გამოკითხული მენარმის აზრით „ბოლო წლებში აშკარად ჩანს უკეთესობისკენ სვლა, მაგრამ იმდენად სწრაფად ცდილობენ საგადასახადო სისტემის დახვეწას, რომ რიგ შემთხვევებში ბევრი შეცდომა იპარება და წინ გვხვდება დიდი პრობლემის სახით“.

ბოლო პერიოდში საქართველოში უამრავი მაღაზია და მცირე საწარმო დაიხურა. მათი მფლობელების თქმით, მიზეზი აუტანელი საგადასახადო წნეხია, რომელსაც მხოლოდ ერთეულები უძლებენ.

გაუქმდა კანონი „მცირე მენარმეთა მხარდაჭერის შესახებ“, რამაც გამოუსწორებელი ზიანი მიაყენა მის განვითარებას. ქვეყანაში არ არსებობს მცირე მენარმეთა დამცველი საკანონმდებლო აქტი, სახელმწიფო სტრუქტურა თუ რგოლი, რომელიც ფიქრობს მცირე მენარმეთა პრობლემებზე.

მიკრომენარმე, რომლის წლიური ბრუნვა 30 ათას ლარამდეა, არ იბეგრება, მაგრამ ის არ უნდა იყენებდეს დაქირავებულ შრომას, რაც აბსურდია. მსოფლიოს ყველა ქვეყანაში ნახალისებულია ის ბიზნესი, რომელიც დაქირავებულ შრომას იყენებს და სამუშაო ადგილებს ქმნის, აქ კი ხელს უწყობენ ისეთ ბიზნესს, რომელიც სამუშაო ადგილებს არ ქმნის. ეს მიკრომენარმეები ფაქტიურად თვითდასაქმებულები არიან, რომლებსაც არც ერთ ქვეყანაში არ ბეგრავენ. თუკი ადამიანი თვითონ ქმნის სამუშაო ადგილს და ამით ოჯახს არჩენს, ეს სახელმწიფოსთვის დიდი შვებაა.

მცირე მენარმემ, რომელსაც 100 ათას ლარიანი ბრუნვა აქვს 3-დან 5 პროცენტამდე უნდა გადაიხადოს. ვერც ერთი მოვაჭრე ან მენარმე ამხელა პროცენტს ვერ გადაიხდის. 1999 წელს მიღებული კანონით, მცირე მენარმეებისათვის წლიური ბრუნვის ზღვარი 500 ათასი ლარი იყო, ახალი კოდექსით ის 100 ათასამდე დაიყვანეს.

ევროსაბჭოს რეკომენდაციით, მცირე მენარმის წლიური ბრუნვა უნდა იყოს 10 მლნ ევრომდე, ჩვენთან კი ზღვარი 100 ათას ლარამდე ჩამოიყვანეს.

მენარმეების აზრით, ფიქსირებულ გადასახადთან ერთად, რომელიც 2012 წლიდან მოქმედებს, კარგი იქნება საგადასახადო ლიცენზიების შემოღება. მენარმე ყიდულობს საგადასახადო ლიცენზიას ერთი ან რამდენიმე თვის განმავლობაში და თავისუფლდება ყველა გადასახადისგან. როდესაც გადასახადი ხელმისაწვდომი იქნება, ყველა გადაიხდის და სახელმწიფოსაც უზარმაზარი შემოსავალი გაუჩნდება. აღნიშნული სისტემა წარმატებით ფუნქციონირებს უკრაინაში.

როგორც ჩანს, მიუხედავად ბევრი მნიშვნელოვანი ცვლილებისა, მოქმედ საგადასახადო სისტემაში ბევრი პრობლემატური საკითხია, რაც ხელს უშლის და ხშირ შემთხვევაში აფერხებს კიდევ მენარმეობის განვითარებას.

IV. აგრარული პოლიტიკის პრიორიტეტები საქართველოში

აგრარული სექტორი ეკონომიკის განსაკუთრებული დარგია. 2010 წელს მსოფლიოში აგრარული სექტორი შემცირებული წარმოებით გამოირჩეოდა, რამაც მკვეთრად გაზარდა ფასები სოფლის მეურნეობის პროდუქციაზე.

აგრარული პოლიტიკის უმთავრეს მიზანს მოსახლეობის სასოფლო-სამეურნეო პროდუქტებით მომარაგება და ჯანსაღი კვების უზრუნველყოფა წარმოადგენს. იგი გულისხმობს: საკვები პროდუქტების წარმოების უსაფრთხოების ხელშეწყობას; ფიტო და ზოო-ვეტერინარული დაავადებების წინააღმდეგ ბრძოლას; განსაკუთრებული შემთხვევებისთვის საკვები პროდუქტების მომარაგების დაგეგმვასა და სამთავრობო რეზერვების შექმნას; წყალდიდობისა და სოფლის მეურნეობის განვითარებისათვის მნიშვნელოვანი სანაპირო ეროზიის სანაღმდეგო ქმედებათა ხელშეწყობას; სოფლისა და სასოფლო ადგილების გარემოს დაცვას; წყლისა და გარემოს დაბინძურების შემცირებას; ზღვის დაცვას, მისი ფლორისა და ფაუნის ჩათვლით. უმნიშვნელოვანესი მიზანია სოფლის მეურნეობის, კვების მრეწველობისა და მეთევზეობის ეკონომიკის განვითარება.

აგრარულმა პოლიტიკამ ხელი უნდა შეუწყოს სოფლის მოსახლეობის შემოსავლების ზრდას, სიღარიბის დონის დაძლევისა და საყოველთაო კეთილდღეობის მიზნის განხორციელებას, კერძოდ, ჯანსაღ საკვებზე და სასოფლო-სამეურნეო ნედლეულზე მოთხოვნილების სრულად დაკმაყოფილებას.

აგრარული პოლიტიკის ძირითად ობიექტად და საფუძვლად სასოფლო-სამეურნეო მიწები გვევლინება. სხვადასხვა ქვეყანაში მიწის რეფორმა განსხვავებულად წარიმართა. მიწის წარმატებული რეფორმა განხორციელდა ირანში, იაპონიაში, ჩინეთში, ფილიპინებში. ფილიპინებმა მიწის საიჯარო რეფორმა განხორციელა (1972წ), ჩინეთში დაიშალა კოლექტიური მეურნეობები და შეიქმნა საოჯახო მეურნეობები (1978წ.). ამ რეფორმების შედეგად სოფლის მეურნეობის პროდუქტიულობამ სწრაფი ზრდა დაიწყო. მიწის რეფორმებს იმ ქვეყნებში ჰქონდა წარმატება (ირანი, იაპონია, ტაივანი და ინდოეთი), სადაც საი-

ჯარო ურთიერთობანი უკვე არსებობდა და მინა საკუთრებაში ყოფილ მოიჯარეებს გადაეცა. დასავლეთ ევროპის უმეტესი ქვეყნები მინის ბაზრის მკაცრ კონტროლს ახორციელებენ. მინის ბაზრის ლიბერალური რეჟიმის ქვეყნებს მიეკუთვნება აშშ, ავსტრალია და კანადა. დიდი ბრიტანეთი, ბელგია და საბერძნეთი ასევე შედარებით ნაკლებ კონტროლს ახორციელებს, თუმცა ამ ქვეყნებში სახელმწიფო ეკოლოგიური პრობლემის წარმოქმნისას ჩარევის უფლებას იტოვებს.

სოფლის მეურნეობის განვითარება რიგ ქვეყნებში (იაპონია, ტაივანი, მნიშვნელოვანწილად აშშ-ში და სხვ.) „ფართომასშტაბიან“ სტრატეგიას ემყარება, რომლის მიზანია მინის მწარმოებლურობისა და მეცხოველეობის პროდუქტიულობის ამაღლება. იგი მოიცავს ფერმერების უმეტესობას და განსაკუთრებულ აქცენტს მცირე და საშუალო ფერმერებზე აკეთებს. განვითარებადი ქვეყნების უმრავლესობა ცდილობს სასოფლო-სამეურნეო რეგიონებში არსებული უკიდურესი სიღარიბე შეამციროს და აღმოფხვრას.

„ფართომასშტაბიანი“ აგრარული სტრატეგიის საპირისპიროდ რიგ ქვეყნებში „ორსაფეხურიანი“ სტრატეგიას მისდევენ. ამ ქვეყნებს მიეკუთვნება: მექსიკა, ბრაზილია, კოლუმბია და ლათინური ამერიკის ქვეყნები. ორსაფეხურიანი სტრატეგია გულისხმობს სოფლის მეურნეობაში ორი დონის მქონე სტრუქტურის ჩამოყალიბებასა და ფუნქციონირებას. იგი მცირე რაოდენობის მსხვილი მიწათმფლობელებისა და დიდი რაოდენობის მცირე გლეხური მეურნეობების არსებობას გულისხმობს. ორსაფეხურიანი სტრატეგია აქცენტირებულია მსხვილი მიწათმფლობელობის ხელშეწყობაზე და მცირე გლეხური მეურნეობების პრობლემებსა და საჭიროებებს არ ითვალისწინებს. ქვეყნების უმრავლესობა, რომლებიც ასეთ სტრატეგიას მისდევენ, სოფლის მეურნეობის მდგრად განვითარებასა და სიღარიბის დაძლევას ვერ ახერხებენ.

მინის რეფორმის განხორციელების მიზნით საქართველოში 2005 წელს მიღებულ იქნა კანონი „სახელმწიფო საკუთრებაში არსებული სასოფლო-სამეურნეო მიწის პრივატიზების შესახებ“. 2005 წლის პირველ ნახევარში საქართველოში მინის რეფორმის განხორციელების შედეგად სახნავი მიწების დაახლოე-

ბით 25 პროცენტი პრივატიზებული იქნა და დაახლოებით 30 პროცენტი იჯარით იქნა გაცემული. 2007 წელს კანონში შევიდა მნიშვნელოვანი ცვლილებები, რომლის თანახმადაც მინათმოსარგებლებს მიეცათ შესაძლებლობა შეღავათიანი პირობებით მიეღოს საკუთრებაში მინა, გამოეყენებინათ ის კრედიტის უზრუნველყოფის საშუალებად. ამ პერიოდში ქვეყანაში 3 მილიონ ჰექტარზე მეტი სასოფლო-სამეურნეო მინა იყო.

ბოლო ერთი წლის განმავლობაში უძრავი ქონების ბაზარზე ყველაზე დიდი მოთხოვნა მინის ნაკვეთებზეა. თბილისის მეორის ქონების სააგენტოს მონაცემებით გაიყიდა 21 მლნ ლარის უძრავი ქონება, რაც უპრეცედენტო მაჩვენებელია. ეს მაჩვენებელი ნაწილობრივ აღნიშნული სააგენტოს მიერ გატარებული რეფორმების შედეგია. 2011 წლის დასაწყისში შეიცვალა მინის ნორმატიული ფასები, ახალი ტენდენციები ასევე ნორმატიულ რუკაზეც აისახა. გაუქმდა კომისია, რომელიც მინის ნაკვეთებზე სააუქციონო ფასის დასადგენად აუცილებელი ბიუროკრატიული ელემენტი იყო. დღეს არსებობს ფორმულა, რომლის მიხედვითაც მინის ნაკვეთი დაანგარიშებული ფასით გადის აუქციონზე. თუ მინის ნაკვეთზე მოთხოვნა და კონკურენცია მატულობს, მაშინ მზარდი მოთხოვნის ფონზე ნორმატიული ფასებიც თავიდან განიხილება და შესაძლებელია დადგენილი ფასი გაიზარდოს. ნორმატიულ რუკაზე აუცილებლად აისახება ტენდენციები, რაც უძრავი ქონების ბაზარზე მიმდინარეობს. აღსანიშნავია ის, რომ მას შემდეგ რაც გაიზარდა სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის ფასები, სასოფლო-სამეურნეო მიწებზე მოთხოვნა გაიზარდა უცხოელების მხრიდან. მაგალითად, კახეთში მიწების მასიური შესყიდვა დაიწყო ინდუსმა და ბულგარელმა ინვესტორებმა. დიდია დაინტერესება ჩინელი ინვესტორების მხრიდანაც. მათ აქტიურობას დაბალი ფასი, კლიმატი და ბიზნესგარემო განსაზღვრავს. უცხოელი ინვესტორებისათვის ჩვენი კანონმდებლობა გაცილებით ლიბერალურია, ვიდრე ადგილობრივი ფერმერებისათვის.

აგრარული პოლიტიკის უმნიშვნელოვანეს ინსტრუმენტების ჯგუფს მიეკუთვნება: სამთავრობო ხარჯები; სექტორის ხელშემწყობი ინფრასტრუქტურა (ირიგაცია, მარცვლეულის საცავები, ტრანსპორტირება და მარკეტინგში ხელშემწყობა);

სექტორისთვის სასურველი საკრედიტო გარემოს ფორმირება; შეღავათიანი კრედიტების, სასოფლო-სამეურნეო კვლევების და ახალი ტექნოლოგიების დანერგვა-გავრცელების ორგანიზება; მარცვლეულის სახელმწიფო შესყიდვის, მიწების დაცვისა და გაუმჯობესების პროგრამების დაფინანსება და სხვ.

აგრარული პოლიტიკის ინსტრუმენტების მეორე ჯგუფს კონტროლის ინსტრუმენტებს მიაკუთვნებენ. ეს ინსტრუმენტებია: კონტროლი ფასებზე და სავაჭრო სექტორში (პროდუქციის ხარისხი, შესაბამისობა); სასოფლო-სამეურნეო სავარგულებზე და საირიგაციო სისტემებზე ზედამხედველობა და სხვ.

აგრარული პოლიტიკის ინსტრუმენტების მესამე ჯგუფს რიგ ქვეყნებში სასოფლო-სამეურნეო თუ კვების მრეწველობის საწარმოებისა და მათი მარკეტინგის პირდაპირი მართვა შეადგენს.

სხვა ინსტრუმენტები:

- სურსათზე და სასოფლო-სამეურნეო ნედლეულზე ექსპორტის და იმპორტის დაბეგვრის სატარიფო განაკვეთები;
- ექსპორტზე ორიენტირებული სასოფლო-სამეურნეო ნედლეულისა და გადამამუშავებელი სამრეწველო საწარმოებისათვის წარმოების საშუალებათა იმპორტის დაბეგვრის ტარიფები;
- ფერმერთა დახმარებები (გრანტები);
- სერტიფიცირების სისტემები; სურსათის ხარისხის რეგულირება, სასოფლო გარემოს დაცვა და სხვ.

რაც უფრო მდიდარი და განვითარებულია ქვეყანა, მით უფრო ატარებს პროტექციონისტული დაცვის ტენდენციას თავისი ფერმერების მიმართ.

განვითარებადი ქვეყნებისათვის აგრარული სექტორის განვითარება სიღარიბის დაძლევის და ეკონომიკის ზრდის ერთ-ერთი გზაა.

საქართველოში 2011 წლის მონაცემებით, შრომისუნარიანი მოსახლეობის 54% სოფლის მეურნეობის სექტორშია დასაქმებული, ამ სფეროს წილი მშპ-ში მხოლოდ 7-8%-ს შეადგენს [40].

სოფლის მეურნეობის ასეთი მდგომარეობის რამდენიმე სერიოზული მიზეზი არსებობს:

- სოფლის მეურნეობაში მიწების დაქუცმაცებულობა;
- გასაღების ტრადიციული ბაზრების დაკარგვა;
- ტექნიკური და ტექნოლოგიური აღჭურვის დაბალი დონე;
- ინოვაციების დაბალი დონე;
- ხარისხის მონიტორინგის სისტემების არარსებობა [31, გვ.32].

2011 წელს საქართველოს მთავრობამ პრიორიტეტულ დარგად სოფლის მეურნეობა დაასახელა. მიუხედავად იმისა, რომ ამ დარგს უზარმაზარი პოტენციალი გააჩნია, მას უამრავი პრობლემა აქვს, რისი ერთ-ერთი მიზეზი არასაკმარისი ხელშეწყობაა. აუცილებელია სახელმწიფოს მხრიდან საკმარისი დაფინანსება, განვითარებული ინფრასტრუქტურა, მექანიზაციის მაღალი დონე და დაზღვევის სისტემა.

2010 წელს საქართველოს სოფლის მეურნეობის ბიუჯეტი 40 მლნ ლარს შეადგენდა, 2011 წელს კი 69 მლნ-მდე გაიზარდა, რაც მთლიანი ბიუჯეტის ხარჯების 0,9%-ს შეადგენს. მომდევნო ოთხი წლის განმავლობაში გათვალისწინებულია სოფლის მეურნეობის განვითარებისათვის 4 მლრდ ლარის გამოყოფა. აღსანიშნავია, რომ ევროკავშირის ქვეყნები თავიანთი ბიუჯეტის 40%-მდე ხარჯავენ სოფლის მეურნეობის სუბსიდირებაზე. თუმცა საქართველოს სოფლის მეურნეობის სამინისტროს მიერ შემუშავებულ სოფლის მეურნეობის განვითარების სტრატეგიაში 2012-2022წწ. მიხედვით, მთავრობა შეგნებულად ამბობს უარს სუბსიდიებზე და მიზნად ისახავს ინვესტიციების მოზიდვას. ამგვარი პოლიტიკის მიზანი არის ის, რომ ბაზარმა თავად გამოკვეთოს ის სექტორები, რომლებიც არიან კონკურენტუნარიანები და გააჩნიათ განვითარების პოტენციალი. თუმცა აღნიშნულ შემთხვევაში აგრარული სექტორის განვითარებას ხელს უნდა უწყობდეს სოფლის მეურნეობის დაკრედიტება. კომერციული ბანკები აღნიშნული სექტორის რისკებიდან გამომდინარე თავს იკავებენ სოფლის მეურნეობის დაკრედიტებისაგან. ეკონომიკის ამ უმნიშვნელოვანეს დარგზე საბანკო კრედი-

ტების 2 პროცენტზე ნაკლები მოდის. თითქმის ყველა განვითარებულ ქვეყანაში ფერმერებზე განსაკუთრებით ზრუნავენ. ეს უპროცენტო სესხის გამოყოფით გამოიხატება. ქართველ გლეხობასა და ფერმერებს ასეთი დახმარებები ჯერ არ ჰქონია.

სოფლის მეურნეობის წილი ქვეყნის მთლიან შიდა პროდუქტში იყო: 1996 წელს - 33,15%; 2003 წელს - 19,30%; 2009 წელს - 8,29%; 2011 წელს - 7-8% ანუ იმ მძიმე 1996 წელთან შედარებითაც კი ეს მაჩვენებელი 4-ჯერ არის შემცირებული. ამჟამად სოფლად ცხოვრობს ქვეყნის მოსახლეობის 53% და დასაქმებულთა 62%, შიდა ბაზრის მოთხოვნა მხოლოდ 12%-ით კმაყოფილდება. საქართველო კვლავ დამოკიდებულია სასოფლო-სამეურნეო საქონლის იმპორტზე. სამომხმარებლო ბაზარზე იმპორტული კვების პროდუქტი ორ-მესამედზე მეტია. 2000 წელს იმპორტით შემოვიდა 130 მლნ დოლარის სასურსათო პროდუქცია, ხოლო 2011 წელს 986 მლნ დოლარის ანუ ეს მაჩვენებელი 7,5-ჯერ გაიზარდა. 2003-2011 წლებში მოსახლეობის ერთ სულზე ორჯერ შემცირდა ხორცეულის წარმოება, ასევე შემცირდა რძის პროდუქტების წარმოება. მკვეთრადაა შემცირებული ხორბლის წარმოების მაჩვენებელი. თუ წინა წლებში ხორბალი 150-200 ჰექტარზე ითესებოდა, იგი 50-55 ჰექტარამდეა შემცირებული. ხორბლით უზრუნველყოფის მაჩვენებელი მხოლოდ 8%-ია. საერთოდ აღარ იწარმოება აბრეშუმი და თამბაქო.

ამგვარად, ეკონომიკის ცალკეული დარგების უმნიშვნელო, მაგრამ მაინც ზრდის პარალელურად, სოფლის მეურნეობის სექტორი ვარდნას განაგრძობს.

ქვეყნის მთლიან ფართობში სახნავ-სათესი ფართობების წილით საქართველო მსოფლიოში ერთ-ერთ ბოლო ადგილზეა 6,4%-ით. სომხეთში ეს მონაცემი 16%-ია, აზერბაიჯანში - 22,7%, თურქეთში -27,7%, უკრაინაში კი 56,1%.

თუ 1990 წელს 700 ათასი ჰა მიწა მუშავდებოდა, 2006-2011 წლებში საშუალოდ 290-300 ჰა მიწა იქნა დამუშავებული. ძალზე მცირეა პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების წილი სოფლის მეურნეობაში. 2007 წელს ქვეყნის მთლიან პირდაპირ ინვესტიციებში მისი წილი შეადგენდა 0,8 პროცენტს, 2009 წელს - 1,2 პროცენტს, 2010 წელს - 1,1 პროცენტს, 2011 წელს -

1,2 პროცენტს. ეს გამოწვეულია იმით, რომ დარგი რისკიანი და დაბალმომგებიანია.

სოფლის მეურნეობის დარგის განვითარებაზე დიდი გავლენა მოახდინა რუსეთის მიერ დაწესებულმა ემბარგომ სხვადასხვა ქართულ პროდუქციაზე. საქართველომ დაკარგა ღვინის, მინერალური წყლის, ხილისა და სხვა კულტურების დიდი ბაზარი და ვერ შეძლო ორიენტირება სხვა ბაზრებზე.

საქართველოს აგრარული პოლიტიკის სტრატეგია მიმართული უნდა იყოს შემდეგი მიზნების მიღწევისაკენ:

- საქართველოს სასოფლო-სამეურნეო პოტენციალის სრულად ათვისება და პროდუქციის კონკურენტუნარიანობის ამაღლება;
- ადგილობრივი პროდუქციით იმპორტის ჩანაცვლება;
- საექსპორტო პროდუქციის გაზრდა და ახალი ბაზრების ათვისება;
- სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკის განახლება;
- აგრარული სექტორის ინფრასტრუქტურის განვითარება.

საქართველოს აგრარულ სექტორს სახელმწიფოს ხელშეწყობით შეუძლია წარმატებებს მიაღწიოს და გავიდეს მსოფლიო ბაზარზე კონკურენტუნარიანი სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციით. საქართველოში ასეთი პროდუქციაა: ბოსტნეული, ყურძენი, ხილი, ღვინო.

სასოფლო-სამეურნეო კულტურების და განსაკუთრებით ხორბლეულის მეტი წილი გადაშენების გზაზეა. სპეციალისტების აზრით, საქართველოს აქვს რესურსი ხორბლეულის ის რაოდენობა აწარმოოს, რომელიც უმთავრესად ჩვენი მოსახლეობის მოთხოვნას დააკმაყოფილებს. ეს ეხება არა მარტო ხორბლეულს, არამედ თითქმის ყველა სახეობის სასოფლო სამეურნეო პროდუქტს.

ბოლო პერიოდში მთელ მსოფლიოში განსაკუთრებით გაიზარდა მოთხოვნა მცენარეული წარმოშობის პრეპარატებისადმი, შესაბამისად, იმატა მოთხოვნამ სამკურნალო მცენარეებზე. სამკურნალო მცენარეების რესურსების რაციონალური გამოყენება ხელს შეუწყობს ჩვენი ქვეყნის ეკონომიკის გაჯანსაღებას, საექსპორტო შემოსავლების ზრდას, სამუშაო ადგილების

შექმნას და სილარიზის ზღვარზე მყოფი მოსახლეობის ხვედრითი წილის შემცირებას.

საქართველოს ძირითადად ეკოლოგიურად სუფთა აგროპროდუქციით შეუძლია შეაღწიოს და დამკვიდრდეს ევროპულ ბაზარზე. მან მისი მცირემინიანობიდან გამომდინარე, აქცენტი უნდა გააკეთოს არა წარმოების მასშტაბსა და რაოდენობრივ მაჩვენებლებზე, არამედ პროდუქციის უსაფრთხოებასა და ხარისხობრივ მახასიათებლებზე რისთვისაც ხელი უნდა შეეწყოს ეკოლოგიურად სუფთა აგროპროდუქციის წარმოების განვითარებას.

სწორედ ამ დარგების განვითარებაზე უნდა იყოს მიმართული პოტენციალის გამოყენება, უნდა ჩაიდოს ინვესტიციები. თუმცა უნდა აღინიშნოს ის, რომ აგრარული წარმოების შედეგები ძველებურად განუჭვრეტელი რჩება. გვალვა, წყალდიდობა, მავნებლები, მცენარეთა და ცხოველთა დაავადებები აგრარულ სექტორს კაპიტალის ჩადებისათვის შედარებით მაღალრისკიან სფეროდ აქცევს. სოფლის მეურნეობის განვითარების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ფაქტორი ქვეყანაში აგრო დაზღვევის განვითარებაა. ამ მხრივ სასიკეთო ძვრები უკვე შეიმჩნევა. ეს სოფლის მეურნეობაში არსებულ რისკებს მნიშვნელოვნად შეამცირებს და ხელს შეუწყობს სოფლის მეურნეობის დაკრედიტების მოცულობის ზრდას.

წარმოებასთან ერთად ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი პრობლემაა პროდუქციის რეალიზაცია. როგორც საერთაშორისო პრაქტიკა გვიჩვენებს, თუ თვითონ ფერმერი დაინყებს პროდუქციის რეალიზაციაზე ზრუნვას, იგი ვერც თავის მეურნეობას განავითარებს და ვერც რეალიზაცია გამოუვა კარგად.

ამ მხრივ საქართველოში სავალალო მდგომარეობაა. წვრილი გლეხები ან წვრილი გადამყიდველები, ყოველგვარი აღრიცხვის, სურსათის უვნებლობის და სხვა ნორმების დარღვევით ახორციელებენ სოფლის მეურნეობის პროდუქციის რეალიზაციას. ქვეყანაში პრაქტიკულად არ არსებობს შუალედური კომპანიები მწარმოებლებსა და მომხმარებლებს შორის, რომლებიც უზრუნველყოფენ სოფლის მეურნეობის პროდუქციის შეგროვებას, მომხმარებლებისათვის სასურველი სასაქონლო სახის მიცემას, უვნებლობის კონტროლს და ნორმალურ

დისტრიბუციას. ამის უმთავრესი მიზეზი იმპორტიორებთან შედარებით არაკონკურენტული მდგომარეობაა, რადგან შუალედური კომპანია იგივენაირად იხდის 18%-ს, როგორც ნებისმიერი იმპორტი ანუ სოფლის მეურნეობის პროდუქციას არანაირი საგადასახადო შეღავათი არ გააჩნია.

საგადასახადო კოდექსით „სასოფლო-სამეურნეო წარმოებაში დასაქმებული პირის მიერ სოფლის მეურნეობის პროდუქციის პირველადი მინოდება მის სამრეწველო გადამუშავებამდე (სასაქონლო კოდის შეცვლამდე) გათავისუფლებულია დამატებული ღირებულების გადასახადისაგან“. ე.ი. გლეხი, რომელიც აწარმოებს საქონლის რძეს, არ იხდის დღგ-ს, მაგრამ თუ ამ რძისგან დაამზადა მანონი ან ყველი და გაყიდა, მაშინ დღგ უნდა გადაიხადოს. ასევე თუ ყიდის ყურძენს, გათავისუფლებულია გადასახადისგან, მაგრამ თუ დაწურა ყურძენი და გაყიდა ღვინო იხდის დღგ-ს.

აგრარული სექტორის განვითარებისათვის აუცილებელია:

- დღგ-საგან გათავისუფლდეს არა მხოლოდ სოფლის მეურნეობაში დასაქმებული პირის მიერ სოფლის მეურნეობის პროდუქციის პირველადი მინოდება, არამედ ზოგადად სოფლის მეურნეობის პროდუქციის მინოდება, მიუხედავად იმისა, ვინ არის მიმწოდებელი გლეხი თუ შუალედური კომპანია; სოფლის მეურნეობის პროდუქციის იმპორტი დაიბეგროს ჩვეულებრივ სახელმწიფო ბიუჯეტი პროდუქციის იმპორტიდან მიიღებს იგივე თანხებს დღგ-ს სახით, ადგილობრივ ბაზარზე კი ხელს შეუწყობს შუალედური რგოლების განვითარებას. შესაბამისად, წვრილი და საშუალო ფერმერების განვითარებას;
- სოფლის მეურნეობის პროდუქციაზე დაწესდეს გაცილებით ნაკლები დღგ-ს განაკვეთი, როგორც ეს არის მსოფლიოს უმეტეს განვითარებულ და განვითარებად ქვეყანაში.
- საქართველო თავისი ბუნებრივი კლიმატური პირობებით იმის საშუალებას იძლევა, რომ ეკოლოგიურად სუფთა პროდუქცია ვაწარმოოთ. მსოფლიო ბაზარზე

ასეთ პროდუქტებზე მოთხოვნა დღითი-დღე იზრდება. ჩვენმა პროდუქტმა პოპულარობა რაოდენობრივად და ხარისხობრივად ჯერ ადგილობრივ ბაზარზე, მერე კი უცხოეთში უნდა მოიპოვოს. აუცილებელია სწორი პოლიტიკის გატარება, სოფლის მეურნეობის განვითარების სტრატეგიის შემუშავება;

- უნდა განხორციელდეს სოფლის მეურნეობაში დასაქმებული მენარმეების დაკრედიტების სისტემის მონესრიგება და სრულყოფა;
- სოფლების მცირე და საშუალო ზომის სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკით მომარაგების უზრუნველყოფა, მანქანა-ტრაქტორების ცენტრების შექმნა და ლიზინგის განხორციელება;
- ახალი ჯიშების გამოყვანის საცდელი სადგურების აღდგენა და ახალი სტანდარტებით ამოქმედება;
- სოფლის მეურნეობის პროდუქციის რეალიზაციის შესაძლებლობების ამალგების მიზნით ერთიანი საინფორმაციო ქსელის შექმნა.

V. ტურიზმის განვითარების პოლიტიკა საქართველოში

ტურიზმი მსოფლიოში ერთ-ერთი სწრაფად მზარდი ინდუსტრიაა. იგი კომპლექსური დარგია და არ არის საქმიანობის მხოლოდ ერთი სფერო. მასთან დაკავშირებულია ტრანსპორტი, სასტუმრო, კვება, გასართობი, სამედიცინო და საინფორმაციო მომსახურება. ამ დარგების ერთობლივი ფუნქციონირება კი ეკონომიკის გაძლიერების საწინდარია.

ტურიზმის მსოფლიო ორგანიზაციის მონაცემებით, 2011 წელს ტურიზმის წილმა მსოფლიო მთლიან შიდა პროდუქტში 9% შეადგინა, რაც 6 ტრილიონ დოლარს აღემატება. აქ დასაქმებულია მსოფლიო მასშტაბით დასაქმებულთა 8,7% (255 მლნ ადამიანი). 2011 წელს საერთაშორისო ტურისტთა რაოდენობა წინა წელთან შედარებით 4,6%-ით გაიზარდა და 980 მილიონი შეადგინა. ლიდერთა ხუთეული ასე გამოიყურება: საფრანგეთი (75 მლნ ტურისტი წელიწადში, ბაზრის წილი 9,8%), ესპანეთი (54 მლნ, ბაზრის წილი 7%), აშშ (46 მლნ, ბაზრის წილი 6%), ჩინეთი (42 მლნ, ბაზრის წილი 5,5%) და იტალია (37 მლნ, ბაზრის წილი 4,9%). ტურიზმის სექტორში შემოსავლების მიხედვით ლიდერობს აშშ (74 მლრდ დოლარი, ბაზრის წილი 12%), ესპანეთი (45 მლრდ დოლარი, ბაზრის წილი 7,3%), საფრანგეთი (41 მლრდ დოლარი, ბაზრის წილი 6,6%), იტალია (36 მლრდ დოლარი, ბაზრის წილი 5,7%) და გერმანია (28 მლრდ დოლარი, ბაზრის წილი 4,4%).

2011 წლის მონაცემებით, საერთაშორისო ტურისტების 2/3 ევროპის ქვეყნებში მოგზაურობს. შემდეგ მოდის ამერიკა (20%), აღმოსავლეთ აზიისა და წყნარი ოკეანის ქვეყნები (10%), აფრიკა (3%). ერთი წლის განმავლობაში მიღებული ტურისტების რაოდენობის მიხედვით ყველაზე პოპულარული ტურისტული ქვეყნების რიცხვში შედიან: საფრანგეთი, ესპანეთი, აშშ, იტალია, დიდი ბრიტანეთი, ჩინეთი, მექსიკა, პოლონეთი, კანადა, ავსტრია, გერმანია, ჩეხეთი, რუსეთი, უნგრეთი, პორტუგალია, საბერძნეთი, შვეიცარია. უკანასკნელ წლებში შეიმჩნევა ტურისტთა ზრდის ტენდენცია განვითარებად ქვეყნებში, რაც

ხელს უწყობს ამ ქვეყნებში შემოსავლების მიღებას და ცხოვრების დონის ზრდას.

ნებისმიერ ქვეყანაში ტურიზმის განვითარებისათვის აუცილებელია: ტურიზმის პოლიტიკის შემუშავება; ტურისტული რესურსები; განვითარებული ინფრასტრუქტურა; კვალიფიციური რესურსები და შესაბამისი საკანონმდებლო ბაზა. ერთ-ერთის მოშლა იწვევს დარგის განვითარების შეფერხებას.

სახელმწიფო ტურისტული პოლიტიკა არის მეთოდების სისტემა, რომელიც უზრუნველყოფს დარგის სოციალურ-ეკონომიკურ, სამართლებრივ, კულტურულ, საგარეო-პოლიტიკურ და სხვა ხასიათის ღონისძიებების რეგულირებას სახელმწიფო და კერძო ორგანიზაციების მხრიდან. ქვეყნის ტურისტული პოლიტიკის უმთავრესი ამოცანა ისეთი ეკონომიკური და ორგანიზაციული მექანიზმის შემუშავებაა, რომელიც მხარს დაუჭერს დარგის აღორძინება-განვითარებას. ამავე დროს ტურისტული პოლიტიკა ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების ერთიანი სტრატეგიული პოლიტიკის ორგანული შემადგენელი ნაწილი უნდა იყოს.

როგორც ცნობილია, საქართველო ტურიზმის ტრადიციული ქვეყანაა. სხვადასხვა ექსპერტთა მონაცემებით, 1988 წელს საქართველოში ყველაზე მეტი ტურისტი შემოვიდა (4,5-5 მლნ). ამ დროს ქვეყანაში საკმაოდ ბევრი ტურისტული ბაზა და სანატორიუმი არსებობდა. საქართველოს დღესაც გააჩნია ბუნებრივ-გეოგრაფიული წანამძღვრები იმისათვის, რომ განვითარდეს როგორც შიდა, ისე საერთაშორისო ტურიზმი.

მსოფლიო სტატისტიკის მიხედვით, ქვეყნის შემოსავლების 2/3-ზე მეტი შიდა ტურიზმზე მოდის და მხოლოდ 1/3-ია საერთაშორისო ტურიზმიდან. საქართველოს შესაბამისი ინფრასტრუქტურისა და სათანადო მენეჯმენტის პირობებში რამდენიმე მლნ ტურისტის მიღება შეეძლება. საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტროს მონაცემებით 2011 წელს ტურიზმის წილი მთლიან გამოშვებაში 6,7%, ხოლო 2012 წლის III კვარტალში 7,01%-ს შეადგენდა, რაც რეალური პოტენციალის ძალიან მცირე ნაწილია. შედარებისათვის სომხეთში ეს წილი 10 %-ია. აღსანიშნავია, რომ შემოსავლები საერთაშორისო ტურიზმიდან 2011 წელს 2010 წელთან შედარებით

1,4-ჯერ გაიზარდა, ხოლო 2009 წელთან შედარებით თითქმის 2-ჯერ [49].

დღეისთვის საქართველოში საერთაშორისო ტურიზმი უარყოფითი ტენდენციით ხასიათდება — გასვლითი ტურიზმი ჭარბობს შემოსვლითს. საერთაშორისო ტურიზმის განვითარება საქართველოს ბაზარზე ტურისტული სააგენტოების დაწერგვით 1995 წლიდან დაიწყო.

2005-2007 წლებში ტურისტების რაოდენობა ყოველწლიურად 70-80%-ით იზრდებოდა. ტურიზმისა და კურორტების დეპარტამენტის მონაცემებით, 2006 წელს საქართველოში 983 114 ტურისტი შემოვიდა, 2007 წელს — 1 051 769. 2007 წელს ტურისტული მომსახურების დადებითი ბალანსი 44%—ით გაიზარდა, რომელშიც საკმაოდ დიდი იყო მცირე და საშუალო ბიზნესის წილი, თუმცა, 2008 წლის აგვისტოს ომმა ეს მაჩვენებელი მნიშვნელოვნად შეამცირა. პრაქტიკულად ჩავარდა საზღვაო სეზონი, სადაც ტურისტების ძირითად ნაწილს ელოდნენ (450 ათასი). ტურისტების რაოდენობა აგვისტოს ომის შემდეგ თითქმის 86%-ით შემცირდა. ტურისტული კომპანიები მკვეთრად შემცირებული კლიენტურის რაოდენობის გაზრდას უპრეცედენტოდ დაბალი ფასებით (10-დან 40% ფასდაკლებით) ცდილობდნენ.

მიუხედავად ქვეყანაში არსებული მძიმე მდგომარეობისა 2008 წელს საქართველოში 1 290 107 ვიზიტორი დაფიქსირდა. ვიზიტორების ძირითადი ნაწილი შემოვიდა თურქეთიდან (27,2%), აზერბაიჯანიდან (26,7%), სომხეთიდან (21,8%), რუსეთიდან (8,9%), უკრაინიდან (2,6%), ისრაელიდან (1,3%), აშშ-დან (1,2%), გერმანიიდან (1,02%), საბერძნეთიდან (1%) და ა.შ. უცხოელი მოქალაქეების ჩამოსვლის ძირითადი მიზანი იყო: ბიზნესი და პროფესიული აქტივობა - 39%; მეგობრებისა და ნათესავების მონახულება - 26%; დასვენება და რეკრეაცია - 20%; ტრანზიტი - 4%; განათლება და ტრენინგები - 2%; მკურნალობა - 2%; და სხვა - 2% [40].

ტურიზმისა და კურორტების დეპარტამენტის მონაცემებით 2010 წელს საქართველოში ყოველი მეოთხე უცხოელი დასასვენებლად ჩამოვიდა. დანარჩენები კი ქვეყანას ან საქმიანი ვიზიტით, ან ნათესავებისა და ახლობლების მოსანახულებლად

სტუმრობენ. თებერვლის თვის კვლევებით ზამთარში საქართველოს მეზობელი ქვეყნების გარდა ამერიკელი, გერმანელი, ბრიტანელი და ფრანგი ტურისტები სტუმრობდნენ. მოგზაურობის მიზანი კი, გამოკითხულთა 30%-ისათვის საქმიანი და პროფესიული ვიზიტია, 25% - მეგობრებისა და ნათესავების მონახულება, ხოლო 23% - დასვენებისა და რეკრეაციისათვის ჩამოვიდა. ტურისტების ყველაზე დიდი ნაწილი თბილისს სტუმრობს, ნაწილი ჩადის ბათუმში, სიღნაღში, ბაკურიანში, გუდაურში და სხვ.

2011 წელს კი საქართველოში ვიზიტის ყველაზე პოპულარული მიზეზი დასვენება და რეკრეაციაა (40%). არ შეცვლილა მეგობრებისა და ნათესავების მოსახლულებლად ჩამოსულთა წილი (25%), მხოლოდ 8% სტუმრობს საქართველოს ბიზნესისა და პროფესიული მიზეზებით. წინა წლებისაგან განსხვავებით მოგზაურები საქართველოში შოპინგისთვისაც ჩამოდიან (8%), სხვა მიზნებისათვის ჩამოსულთა წილი 12%-ია.

2011 წელს უცხოელ მოგზაურთა რაოდენობა წინა წელთან შედარებით 39%-ით გაიზარდა და 2 822 363 შეადგინა, ხოლო 2012 წელს დაფიქსირდა 56%-იანი ზრდა 2011 წელთან შედარებით და შესაბამისად 4 389 256 შეადგინა. უცხოელი ვიზიტორების ასეთი მკვეთრი ზრდა განპირობებული იყო შემდეგი ფაქტორებით:

- ტურისტული ინფრასტრუქტურის განვითარების ტემპები;
- საქართველოს ტურისტული შესაძლებლობების რეკლამირება საერთაშორისო ბაზრებზე;
- პირდაპირი ჩარტერული რეისების დანიშვნა;
- მრავალი კულტურული ღონისძიების (ფესტივალები, კონცერტები და ა.შ.) ორგანიზება;
- სულ უფრო აქტუალური ხდება დასვენება ველური ბუნების ნიაღში, საქართველოში ასეთი ადგილები ჯერ კიდევ მრავლადაა. არსებობს ტურისტულ-რეკრეაციული რესურსების მრავალგვარი სახეობა და რესურსების დიდი ბიომრავალფეროვნება.

ტურიზმის განვითარება საქართველოში ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი პრიორიტეტია. სექტორის ნახალისების მიზნით ქვეყანა ინვესტირებს სხვადასხვა სტიმულებს სთავაზობს, მათ შორისაა სასტუმროებში ინვესტირების ინიციატივა და თავისუფალი ტურისტული ზონები.

საქართველოს ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაციის, როგორც სახელმწიფო პოლიტიკის გამტარებელი ორგანოს მისიაა:

- გაიზარდოს საქართველოს, როგორც ტურისტული ქვეყნის ცნობადობა საერთაშორისო ბაზარზე;
- უზრუნველყოს ქვეყანაში როგორც შემოყვანის, ისე შიდა ტურიზმის განვითარების სტიმულირება;
- ხელი შეუწყოს ტურიზმის ბიზნესისათვის ხელსაყრელი გარემოს შექმნას;
- გაზარდოს ქვეყნის კონკურენტუნარიანობა საერთაშორისო ტურისტულ ბაზარზე;
- უზრუნველყოს უსაფრთხო ქვეყნის იმიჯის პოპულარიზაცია და ძლიერი ბრენდის ჩამოყალიბება.

2013 წლისათვის ქვეყანაში მოქმედებს ტურიზმის 18 საინფორმაციო ცენტრი. ცენტრის მიზანია საქართველოში ჩამოსული და ადგილობრივი ტურისტის სრულყოფილი ინფორმირება ტურისტული მომსახურებისა და ტურისტული პროდუქტის შესახებ, ტურიზმის ინდუსტრიის განვითარების ხელშეწყობა, საქართველოს რეგიონების ტურისტული პოტენციალისა და ახალი პროდუქტის პოპულარიზაცია.

საჯარო რეესტრის მონაცემებით საქართველოში რეგისტრირებულია 2 ათასამდე ტურისტული სააგენტო. ისინი მუშაობენ როგორც შიდა, ისე საერთაშორისო ტურიზმზე. თუმცა სააგენტოები ერთმანეთისაგან განსხვავდებიან მომხმარებლებთან დამოკიდებულებით, სანდოობით, მომსახურებით, ფასებით, შეთავაზებული ტურებითა და სხვა მრავალი ნიშნით, რითაც ისინი ერთმანეთს კონკურენციას უწევენ.

ტურისტულმა კომპანიებმა დაასახელეს ის ტურები, რომლებიც ყველაზე მეტად იყიდება, ესენია: თურქეთი, ეგვიპტე, იტალია, ისრაელი, საფრანგეთი და ტაილანდი. მათგან ეგვიპტე

და ისრაელი ხასიათდება სეზონურობით — ეგვიპტე ზამთარში, ხოლო ისრაელი აღდგომის დღეებში.

ფასის გამო დაბალი და საშუალო შემოსავლის მქონე ადამიანებისთვის მისაღები ადგილია თურქეთი და ეგვიპტე, რადგან ხარჯებიც მნიშვნელოვნად მცირეა, ვიდრე სხვა ქვეყნებისა. მაღალი შემოსავლების მქონე ადამიანებისათვის გადამწყვეტი მნიშვნელობა ენიჭება კომფორტსა და ინტერესის ობიექტს, ასევე ტურების ხანგრძლივობას და მის შინაარსს, ესენია: იტალია, საფრანგეთი, ტაილანდი.

ტურისტების მოზიდვაში ერთ-ერთი ხელისშემშლელი პირობაა პიკურ სეზონზე ფასების კატასტროფული მატება, როგორც სასტუმროებში, ასევე კვების პროდუქტებზე. ამ შემთხვევაში ტურისტული პროდუქციის ღირებულების გაზრდა ხელოვნურად არის გამოწვეული. მეტი ყურადღება უნდა დაეთმოს საექსკურსიო-სანახაობრივი ობიექტების მოწესრიგებას, დამსვენებელთა უსაფრთხოების დაცვას. სერიოზული პრობლემებია სერვისშიც. ჩვენი მატერილურ-ტექნიკური რესურსი ჯერ კიდევ ვერ პასუხობს საერთაშორისო მოთხოვნებს. ამ მხრივ ერთ-ერთი საუკეთესოა თურქეთის კურორტები, სადაც ბოლო პერიოდში მსოფლიოს სხვა ქვეყნებიდან ჩამოსულ ტურისტებთან ერთად ქართველებიც მრავლად არიან. თუმცა მოსახლეობის დიდი ნაწილი გადახდისუნარიანობიდან გამომდინარე შიდა ტურიზმს ანიჭებს უპირატესობას. მაგრამ აქაც პრობლემებია, ადგილობრივი მოსახლეობის დიდი ნაწილის ოჯახით დასვენება საქართველოს კურორტებზეც გაძნელებულია (დღე-ღამეში მინიმუმ 100 დოლარი, კვების გარეშე). ტურიზმი ჯანმრთელობისა და ჯანსაღი ცხოვრების წყაროა და იგი ყველასათვის ხელმისაწვდომი უნდა იყოს.

ქართველი მომხმარებელი არჩევანის გაკეთებისას პირველ ადგილზე აყენებს ხარისხს, ფასს, შეთავაზებულ ტურს, სანდოობასა და მომსახურებას. ძირითად ხელისშემშლელ ფაქტორად, თუ რატომ ვერ სარგებლობს საქართველოში მოსახლეობის უმეტესი წილი ტურისტული მომსახურებით, დასახელდა ფინანსების სიმცირე. ამიტომაც არის განსხვავება სასურველ და ფინანსურად შესაძლებელ ტურებს შორის.

საქართველოს გააჩნია როგორც ზღვის, ისე მთის შესანიშნავი კურორტები. აუცილებელია მათი რეკლამა. იმ ქვეყნებში (აზერბაიჯანი, სომხეთი), სადაც სარეკლამო რგოლები სისტემატურად გადის, ტურისტებიც მრავლად ჩამოდიან.

უნდა მოიძებნოს გამოცდილი საზღვარგარეთელი პარტნიორები, რომლებიც საკუთარი ავტორიტეტით დაარწმუნებენ უცხოელ ტურისტს და საუკეთესო გართობისა და დასვენების ადგილად საქართველოს აარჩევენ.

ქვეყანაში არსებული უმუშევრობის მაღალი მაჩვენებლის მიუხედავად, ტურიზმის სფეროში შეინიშნება კონკურენტუნარიანი პერსონალის ნაკლებობა. ცოტაა პროფესიული სკოლები და შესაბამისი სახელმძღვანელოები.

მიუხედავად ქვეყანაში გატარებული ღონისძიებებისა, მსოფლიო ეკონომიკური ფორუმის რეიტინგის მიხედვით, რომელიც ქვეყნების ტურიზმის განვითარების დონეს განსაზღვრავს, საქართველო 134 ქვეყანას შორის 73-ე ადგილზეა, 83-ე აზერბაიჯანია, 90-ე სომხეთი. ჩვენი მეზობელი ქვეყნებიდან ყველაზე უკეთესი მდგომარეობა თურქეთს უკავია (50-ე ადგილი).

ტურისტული მიმზიდველობის თვალსაზრისით საუკეთესო ქვეყნების ათეულში მოხვდნენ: შვეიცარია, გერმანია, საფრანგეთი, ავსტრია, შვედეთი, აშშ, დიდი ბრიტანეთი, ესპანეთი, კანადა და სინგაპური.

მსოფლიო ეკონომიკური ფორუმი, ქვეყანაში ტურიზმის კონკურენტუნარიანობას შემდეგი ფაქტორების მიხედვით განსაზღვრავს: პოლიტიკის განმსაზღვრელი კანონები და რეგულირება; გარემოს მარეგულირებელი წესები; დაცულობა და უსაფრთხოება; ჯანმრთელობა და ჰიგიენა; მოგზაურობისა და ტურიზმის პრიორიტეტულობა; საჰაერო ტრანსპორტის ინფრასტრუქტურა; სახმელეთო ტრანსპორტის ინფრასტრუქტურა; ტურისტული ინფრასტრუქტურა; საინფორმაციო და საკომუნიკაციო ტექნოლოგიების ინფრასტრუქტურა; ფასის კონკურენტუნარიანობა; ადამიანური რესურსები (კვალიფიკაცია); ტურიზმისადმი ეროვნული დამოკიდებულება; ბუნებრივი და კულტურული რესურსები.

რეგიონში საქართველოს მთავარი კონკურენტი თურქეთია. იგი მომხმარებელს, საქართველოსგან განსხვავებით სერვისის მაღალ ხარისხს და დაბალ ფასს სთავაზობს, რის გამოც ქართველი დამსვენებელიც არჩევანს თურქეთის სასარგებლოდ აკეთებს.

ექსპერტთა შეფასებით, დასვენების ტურიზმის სფეროში საქართველო კონკურენციას თურქეთს კარგა ხანს ვერ გაუწევს, რადგან ტურიზმი მაშინ არის მომგებიანი, როცა ქვეყანა თავს ადგილობრივი წარმოებით ირჩენს და ნაკლებადაა იმპორტზე დამოკიდებული. ტურისტების მიერ შემოტანილი ფულის ნაწილი სასტუმროებსა და მათ მომსახურებაზე დაიხარჯება, დანარჩენი ნაწილი კი წავა იმ ქვეყანაში, საიდანაც პროდუქტი იქნა იმპორტირებული. თუ ქვეყანაში არ განვითარდა მრეწველობა და სოფლის მეურნეობა, ძვირადღირებული ტურისტული პროექტები მხოლოდ წამგებიანი გახდება.

თუ მსოფლიო მაგალითებით ვიმსჯელებთ, ესპანეთმა და საბერძნეთმა მთავარ პრიორიტეტად ტურისტული ინდუსტრიის განვითარება დაისახეს. დღეს ორივე ქვეყანა უმძიმეს ფინანსურ მდგომარეობაშია. ტურისტები ყველაზე დიდი რაოდენობით საფრანგეთსა და აშშ-ში ჩადიან. ამ ქვეყნების ეკონომიკა ტურიზმის სფეროდან მიღებულ შემოსავლებს არ ეყრდნობა. ტურიზმი ამ ქვეყნებს მხოლოდ ადგილობრივი პროდუქციის გაყიდვაში ეხმარება, ასევე ქვეყნის იმიჯის შექმნის მნიშვნელოვანი საშუალებაა.

ტურიზმის სფეროში საერთაშორისო სტანდარტების დაწერგვაში დიდ როლს ასრულებს სახელმწიფო სათანადო კანონმდებლობითა და ინფრასტრუქტურის მონყობით. უმნიშვნელოვანესია ასევე ინვესტიციების მოზიდვა, რომელიც მამოძრავებელი ძალაა ტურიზმის განვითარებისათვის.

მიუხედავად იმისა, რომ საქართველოში ტურიზმის განვითარება პრიორიტეტული დარგი გახდა, ქვეყანაში ტურიზმის განვითარების პოლიტიკა საკანონმდებლო ბაზის გარეშე იგეგმება. 1997 წელს შექმნილი კანონი „ტურიზმისა და კურორტების შესახებ“ (ცვლილებები და დამატებები 1999-2000 წწ.) ვერ პასუხობს დღევანდელ მოთხოვნებს. ბოლო ათწლეულის მანძილზე აქტუალური გახდა ტურიზმის ახალი მიმართულებები,

ახალი ტექნოლოგიები, ახალი მოთხოვნები, ამიტომ საქართველოში ტურიზმის განვითარებისათვის აუცილებელია არსებულ კანონში ცვლილებების შეტანა, მისი შესაბამისობა საერთაშორისო მოთხოვნებთან. შეიძლება ითქვას დარგი კანონის გარეშე ვითარდება.

ტურისტული ინფრასტრუქტურის განვითარება საქართველოს მთავრობის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი ამოცანაა. დაიწყო საგზაო-ტურისტული ნიშნების პროექტის განხორციელება, რომელიც მოიცავს საქართველოს ძირითად ტურისტულ ღირსშესანიშნაობებამდე (ეკლესია-მონასტრები, კურორტები და ა.შ.) საინფორმაციო მანიშნებლების დამონტაჟებას, ახლო მომავალში საქართველოს ცენტრალურ მაგისტრალებზე მოწყობა დასვენებისა და გართობის ცენტრები, ეტაპობრივად მოხდება საქართველოს სხვადასხვა ტურისტულ ღირსშესანიშნაობამდე მისასვლელი გზის რეაბილიტაცია. რაც შეეხება მომსახურების ხარისხის გაუმჯობესებას: 1. საქართველოს კურორტებზე და სხვადასხვა ტურისტულ ადგილებში ჩატარდება მოკლევადიანი ტრენინგები; 2. რეგიონებში ჩამოყალიბდება პროფესიული სასწავლებლები, სადაც მოხდება მომსახურების ქვედა და საშუალო საფეხურის პერსონალის მომზადება-გადამზადება (მიმტანი, მზარეული, ბარმენი და სხვ.).

ბოლო პერიოდში აქტიურად დაიწყო საქართველოს პოპულარიზება მსოფლიო ტურისტულ ბაზრებზე. 2012 წლის განმავლობაში ტურიზმის ეროვნულმა ადმინისტრაციამ ორგანიზება გაუწია საქართველოს წარდგენას სხვადასხვა საერთაშორისო და ადგილობრივ გამოფენებზე შვეიცარიაში, აშშ-ში, დიდ ბრიტანეთში, გერმანიაში, საფრანგეთში, ნიდერლანდებში, ფინეთში, ესპანეთში, ლატვიაში, ისრაელში, იტალიაში, ესტონეთში, უკრაინაში, იაპონიაში, არაბთა გაერთიანებულ ემირატებში და სხვა.

მომავალში გასათვალისწინებელია ტურიზმის სფეროში ფრანჩაიზინგის სისტემის კიდევ უფრო გავრცელება, რამდენადაც დღევანდელ პირობებში მეტად რთულია ახალი სასაქონლო ნიშნის შექმნა, რომელიც კონკურენციას გაუწევს მომსახურების ბაზარზე უკვე კარგად ცნობილ ფირმებს. ამჟამად, ტურისტულ ქსელში ჩართულია თბილისის სასტუმროები „შერატონ

მეტეხი პალასი“ (ქსელი „შერატონი“), „თბილისი მარიოტი“ და „ქორთიარდ მარიოტი“ (ქსელი „მარიოტი“). უფრო მეტი ცნობილი ფირმების შემოსვლა ქვეყანაში ტურისტების სავიზიტო ბართი იქნება.

ასევე მნიშვნელოვანია სოფლის მეურნეობის პროდუქტების გადამამუშავებელი საწარმოების აღდგენა და განვითარება, რადგან ეს სფერო პირდაპირ უკავშირდება ტურიზმის განვითარებას. იმპორტულ პროდუქტზე დამოკიდებულმა ქვეყანამ, ნაკლებსავარაუდოა ტურიზმის სათანადო განვითარებას მიაღწიოს.

ასევე აუცილებელია შეღავათიანი კრედიტების გაცემა გრძელვადიანი პერიოდით და საერთაშორისო სტანდარტების შესაბამისი ობიექტების მშენებლობა.

მიუხედავად იმისა, რომ საქართველოს ხელისუფლება ტურიზმის დარგის განვითარებისათვის ლიბერალურ პოლიტიკას წარმართავს, ტურიზმის ინდუსტრია ჯერ კიდევ ჩამოყალიბების პროცესშია. ქვეყანაში ამ დარგის განვითარებას მრავალი ფაქტორი უშლის ხელს: კერძოდ, კონფლიქტური ზონების არსებობა; მაღალი საბანკო განაკვეთები კრედიტებზე, საგადასახადო კანონმდებლობასთან დაკავშირებული ხარვეზები; მიუხედავად სახელმწიფოს მცდელობისა მაინც არ არის ქვეყანაში სათანადო ინფრასტრუქტურა; დაბალია სერვისის ხარისხი; შეუსაბამოდ მაღალია ფასები, რაც ხელს უშლის დასვენებითი ტურიზმის განვითარებას; არ არსებობს მონესრიგებული სტატისტიკური აღრიცხვა; ჯერჯერობით არ არის შემუშავებული ტურიზმის განვითარების პოლიტიკა და პროგრამა.

მეტად მნიშვნელოვანია ის ფაქტი, რომ საქართველო 1993 წლიდან ტურიზმის მსოფლიო ორგანიზაციის (NWTO) წევრია. ევროპის ტურიზმის კომისიის შეხვედრებზე აქტიურად განიხილება ევროპის რეგიონში ტურიზმის პოლიტიკის გატარებასთან დაკავშირებული საკითხები; საქართველო მონაწილეობს პროგრამაში "Capacity Building Program on Tourism Statistics", რომელიც მიზნად ისახავს ტურიზმის სტატისტიკის სისტემის გაუმჯობესების საკითხში დახმარებას; ეს მართლაც არსებითი საკითხია საქართველოში, რადგან სტატისტიკური მონაცემები

ტურიზმის შესახებ ექსპერტების გათვლებით, სინამდვილეს ნაკლებად ასახავს.

ტურიზმის განვითარებისათვის აუცილებელია სათანადო მარეგულირებელი კანონმდებლობა, რაც სახელმწიფომ უნდა უზრუნველყოს. სახელმწიფოს პრეროგატივაა მატერიალური ინფრასტრუქტურის შექმნა.

სახელმწიფოს დახმარება საკანონმდებლო ბაზის უზრუნველყოფაში და სწორი პოლიტიკის შემუშავებაში უნდა გამოიხატებოდეს. ტურიზმის განვითარების სახელმწიფო პოლიტიკა მიმართული უნდა იყოს სექტორში არსებული ლიბერალიზაციის შენარჩუნებისა და ინვესტიციების მხარდაჭერაზე. სახელმწიფო თუ შესაბამის გარემოს შეუქმნის ინვესტორებს, ტურიზმში ფულს დააბანდებენ როგორც უცხოელი, ასევე ადგილობრივი ინვესტორები.

V.I. ველნეს (Wellness) ინდუსტრიის განვითარების სტრატეგია გლობალიზაციის პირობებში

ცივილიზებულ მსოფლიოში ცხოვრების მზარდი ტემპი, ყოველდღიურ საქმიანობაში სტრესისა და დაღლილობის არსებობა, ყოველწლიურად მზარდი ეკოლოგიური დაბინძურება, საჭიროებს ადამიანის ნორმალური ფიზიკური და ფსიქიკური მდგომარეობის შენარჩუნებას. ადამიანს უჩნდება მოთხოვნილება მოიყვანოს თავისი ფიზიკური და სულიერი მდგომარეობა ჰარმონიაში. მას სურს გაიხანგრძლივოს ახალგაზრდობა, შეაჩეროს დაბერება და ჰქონდეს ცხოვრების ხალისი. შესაბამისი მომსახურების კომპლექსის ერთ ადგილზე არსებობა სულ უფრო მოთხოვნადი ხდება. დღეს მსოფლიოში უამრავი ადამიანი ცდილობს ველნეს (Wellness) ინდუსტრიის პროდუქტებისა და მომსახურების გამოყენებას. ველნესის კონცეფციაა — კარგი ფიზიკური და სულიერი მდგომარეობის შენარჩუნება სასიამოვნო მეთოდებით და არა საკუთარ თავზე ძალდატანებით.

ტერმინი — **ველნესი** (ინგლ. Wellness) პირველად გამოიყენა ამერიკელმა ექიმმა ჰელბერტ დანმა 1959 წელს. წიგნში — „უმაღლესი დონე ველნესი“, მან ჩამოაყალიბა ჯანსაღი ცხოვრების წესის ძირითადი პრინციპები. მისი აზრით, ადამიანის ჯანმრთელობას განსაზღვრავს არა მარტო კარგი ფიზიკური მდგომარეობა, არამედ მისი სხეულის, სულისა და გონების ჰარმონია. დანმა ამ მდგომარეობას უწოდა Wellness, ანუ უმაღლესი დონის კმაყოფილება [34, გვ.2].

ველნესი პოპულარული გახდა ჯერ პროფესიონალურ წრეებში, ხოლო შემდეგ, მთელ ამერიკულ საზოგადოებაში. ამას ხელი შეუწყო როგორც ჰელბერტ დანის, ასევე ჯონ ტრევისის, დონალდ არდელის, გერხარდა ჰეტლერის მრავალრიცხოვანმა პუბლიკაციებმა ველნესის შესახებ. ყველა თანხმდება იმაზე, რომ ველნესი არის ჯანსაღი ცხოვრების წესის თანამედროვე კონცეფცია, გაჯანსაღების კომპლექსური მეთოდების გამოყენება, რომელიც მოიცავს ოპტიმალურ ფიზიკურ დატვირთვას, სარეაბილიტაციო პროგრამებს, ფსიქოლოგიურ გაჯანსაღებას, ფუნქციონალურ ტრენინგს, სპა პროცედურებს, კვების ახალ პრინციპებს, დიეტოლოგიას და ა.შ. [33, გვ.5].

დღეს სიტყვა „ველნესი“ ნიშნავს შემდეგს:

- აქტიური, სრულყოფილი ცხოვრების წესს;
- სასიცოცხლო ძალების სწრაფ და ხარისხიან აღდგენას;
- კვებას ინდივიდუალური რაციონით;
- ყველა ადამიანის ფიზიოლოგიაზე მოქმედი ფაქტორის გამოყენებას: კლიმატოთერაპიას, მინერალურ წყლებს, სამკურნალო ბალახებს და აბაზანებს, ღვინოთერაპიას, ტალახით მკურნალობას, მაგნიტურ ქვიშას, ზღვის აბაზანებს, მცენარეულ ფლვონოიდებს (ანტიოქსიდანტებს) და წყალმცენარეებს;
- ინდივიდუალურად შერჩეულ ფიზიკურ დატვირთვას: ცურვას, სამთოსათხილამურო სპორტს, სამკურნალო ფიზიკულტურას, მასაჟს, ცხენით სეირნობას და ა. შ.
- კანის სწორ მოვლას;
- ეკოლოგიურად სუფთა ტექნოლოგიას.

ველნესი ხელს უწყობს:

- ფსიქოლოგიურ და ფიზიკურ რელაქსაციას;
- ნებისმიერ სიტუაციაში შინაგანი სიმშვიდის შენარჩუნებას;
- სწორ კვებას და საკუთარ თავზე ზრუნვას;
- ნებისმიერ ასაკში გარეგნული მომხიბვლელობის შენარჩუნებას;
- აქტიურ დღეგრძელობას.

ველნესი სამედიცინო ტურიზმის ნაწილია, მაგრამ იგი არ გულისხმობს სანატორიუმებსა და საავადმყოფოებში მკურნალობას, არამედ არის დაავადებების საწყისი პროფილაქტიკა. ველნეს მომსახურების მიღება ადამიანს აძლიერებს როგორც ფიზიკურად, ასევე სულიერად, უხანგრძლივებს ახალგაზრდობას. დღესდღეობით, იმის მიხედვით, თუ რამდენად მოვლილია ადამიანი ხდება მისი სოციალური იდენტიფიცირება და პოზიცირება, შესაბამისად, პროფესიული და პირადი წარმატებაც. ველნესი შესაძლებლობას იძლევა თავიდან იქნეს აცილებული ან მაქსიმალურად შემცირდეს „ცივილიზაციის საუკუნის“ მრა-

ვალი დაავადება: გულ-სისხლძარღვთა სისტემის, საყრდენ-მა-
მოძრავებელი აპარატის, შაქრიანი დიაბეტის და სხვა.

ამგვარად, ველნესი არის სამედიცინო, ფიზიკური, ფსიქო-
ლოგიური და სოციალური ღონისძიებების ურთიერთკავშირის
მოქნილი სისტემა, რომელიც მიმართულია ადამიანის არა მხო-
ლოდ პროფილაქტიკაზე, არამედ ასევე სასიცოცხლო ძალების
აღდგენასა და მკურნალობაზე. ველნეს მომსახურება უნდა გან-
ხორციელდეს ერთ კომპლექსში და მისი მიზანია ადამიანს შეს-
თავაზოს და განუვითაროს ჯანსაღი ცხოვრების ჩვევები, რაც
გულისხმობს სპა მომსახურებას, ფიზიკურ ვარჯიშებს, ველნეს
განათლებას, ჯანსაღ სამზარეულოს და ა.შ.

1990 წლიდან, ცნება — „ველნესი“ პოპულარული გახდა
ევროპაში, ევროპამ აიტაცა დევიზი - „გინდა იყო ჯანმრთელი?
ჩადე ინვესტიცია შენს ჯანმრთელობაში“. 2000 წლიდან აღნიშ-
ნული ტერმინი შემოვიდა საქართველოში, მაგრამ ძირითადად
შვეიცარიიდან შემოტანილ კოსმეტიკურ საშუალებებთან ასო-
ცირდება, ხოლო რაც შეეხება ტერმინს — „ველნეს ინდუს-
ტრია“, იგი ჯერჯერობით ქართულ ლექსიკონებში დაფიქსირე-
ბული არ არის.

ბოლო პერიოდში ველნესი როგორც დარგი (ადამიანის
არსებობის ახალი ფორმა), სწრაფად ვითარდება. რამდენადაც
საზოგადოებაში ჩნდება დაბერების პროცესის შენელების მის-
წრაფება, შესაბამისად, საჭირო ხდება ჯანსაღი კვების ობიექ-
ტების, ფიტნესის, სპა-ცენტრების, სპორტ დარბაზების, კოსმე-
ტოლოგიის, ველნეს სასტუმროების, მთელი რიგი სერვისის
ობიექტების არსებობა. ამდენად, ველნეს ინდუსტრია მოიცავს
სხვადასხვა სახეობის ნატურალური კვების პროდუქტების,
კოსმეტიკის, პირადი ჰიგიენის საშუალებების, სხვადასხვა ტი-
პის ველნეს დანადგარების წარმოებას, ეკოლოგიურად სუფთა
ტექნოლოგიის გამოყენებას, ველნეს სასტუმროების განვითარ-
ებას და საერთოდ მომსახურების ფართო სპექტრს.

ამგვარად, ველნეს ინდუსტრია სწრაფად მზარდი ინდუს-
ტრიაა, რომელიც მრავალი სხვადასხვა სახეობის პროდუქციისა
და მომსახურების გაყიდვების დონის ამაღლების ინსტრუმენ-
ტია.

ტერმინი — ველნეს ინდუსტრია პირველად გამოიყენა ამერიკელმა პროფესორმა, ამჟამად აშშ-ის პრეზიდენტის ეკონომიკურმა მრჩეველმა პოლ ზეინ პილზერმა. იგი 25 წლის ასაკში მილიონერი, ხოლო 30 წლისა — მულტიმილიონერი გახდა. მან პირველმა იწინასწარმეტყველა პერსონალური კომპიუტერების, ხოლო შემდგომ ინტერნეტის ბუმი. პილზერი არის 10 წიგნის, მათ შორის სამი ბესტსელერის ავტორი. განსაკუთრებით აღსანიშნავია მისი წიგნი „ველნესის რევოლუცია — შემდგომი ტრილიონი დოლარი“, სადაც აღნიშნულია, რომ მთელ მსოფლიოში იზრდება ინტერესი ველნესის მიმართ. აქტუალური გახდა მომსახურების სრული კომპლექსის ერთ ადგილას მიღება, იზრდება იმ ადამიანთა რიცხვი, რომელთაც სურთ ამ მომსახურების მიღება, რათა გაიხანგრძლივონ ახალგაზრდობა, შეინარჩუნონ გონებრივი სრულფასოვნება, ჰქონდეთ სიცოცხლის ხალისი და შეაჩერონ სიბერე. ველნესი ჯანმრთელობის ინდუსტრიაა, XXI საუკუნე ველნესის ეპოქაა. აშშ-ში 2010 წლისთვის ველნეს ინდუსტრიაში ბრუნვამ 1 ტრლნ. დოლარს მიაღწია. არც ერთ სხვა ინდუსტრიას ასეთი ტემპები არა აქვს. ჯანსაღი ცხოვრების წესის ინდუსტრია — მომავალი მრავალმილიარდიანი ინდუსტრიაა.

ყოველ ათწლეულში იზრდება ახალი ეკონომიკური ტენდენცია. XX საუკუნის 70-იან წლებში ეს იყო მიკროტალღოვანი ლუმენები, 80-იან წლებში – ვიდეომაგნიტოფონები, 90-იან წლებში – კომპიუტერი და ინტერნეტი. ისინი, ვინც გამოიყენა 80-იანი წლების ტენდენცია, მილიონერები გახდნენ, ხოლო ისინი ვინც 90-იანი წლების ტენდენცია გამოიყენეს — მილიარდელები. პოლ ზეინ პილზერის აზრით, აშშ-ს ეკონომიკაში ყოველწლიურად მილიარდობით დოლარი ჩაიდება ჯანსაღი ცხოვრების წესის ინდუსტრიაში და ეს თანხა გამოიყენება იმ პროდუქტების შესაქმნელად, რომელიც ხელს შეუწყობს ადამიანის გაჯანსაღებას, შეაჩერებს დაბერების პროცესს და დაძლევს ავადმყოფობას. ადამიანისათვის ყველაზე ფასეულია არა ბინა და სხვა მატერიალური ღირებულებები, არამედ ახალგაზრდობისა და ჯანმრთელობის შენარჩუნება. მისი აზრით, ინდუსტრიის სათავეში იქნება ქსელური მარკეტინგის ინდუსტრია, სწორედ ქსელური მარკეტინგი წარმოადგენს იდეალურ სოცია-

ლურ-ეკონომიკურ ინსტრუმენტს ახალი დარგის ცხოვრებაში დასამკვიდრებლად [35, გვ. 7].

ველნეს ინდუსტრია მოიცავს მსოფლიო ეკონომიკის მრავალ სექტორს, კერძოდ ეკოლოგიურად სუფთა კვების პროდუქტების წარმოებას, კოსმეტოლოგიას, ახალგაზრდობის შენარჩუნების მედიცინას, ტურიზმს და ა.შ. ამ ინდუსტრიის დინამიკურად მზარდი დარგია ვიტამინების წარმოება, დაბალანსებული კვებისათვის საჭირო პროდუქტები, საკვები დანამატები, პერსონალური მოვლის საშუალებები, პრეპარატები წონის დასაკლებად. ველნესი თანდათან დომინირებს სხვა სექტორებზე.

ველნეს ინდუსტრიის განვითარების მხრივ ფავორიტი ქვეყნებია იტალია, საფრანგეთი, ესპანეთი და უნგრეთი. ეს ქვეყნები ტურისტებს ველნეს მომსახურების ფართო სპექტრს სთავაზობენ. განსაკუთრებით პოპულარულია ცხელი წყაროები და საზღვაო კურორტები.

ჩვენ საუკუნეში ერები ახალი გამოწვევების წინაშე დადგნენ. გლობალიზაცია და ინტერნეტ-ტექნოლოგიები არა მხოლოდ ტერიტორიულ, არამედ კულტურულ საზღვრებსაც შლის. დადგა მცირე ერების მრავალსაუკუნოვანი კულტურებისა და ტრადიციების გაქრობის საფრთხე, მაგრამ ისინი ვინც მოახერხებენ თანამედროვე ცივილიზაციას რაღაც განსაკუთრებული საიდენტიფიკაციო ბრენდ-კოდი შესთავაზონ, ბუნებრივად აღმოჩნდებიან პრივილეგირებულ მდგომარეობაში. ეს ტენდენციები უკვე შეიმჩნევა, მაგალითად, ამერიკის შეერთებული შტატები – მსოფლიოს სამეცნიერო და ფინანსური ცენტრი, იაპონია – მაღალი ტექნოლოგიების მაღალხარისხიანი მწარმოებელი, საფრანგეთი – მაღალხარისხიანი ღვინის მწარმოებელი, ჩინეთი – იაფი პროდუქციის მასობრივი მწარმოებელი და ა.შ.

რა საიდენტიფიკაციო ბრენდ-კოდით შეიძლება წარდგეს საქართველო მსოფლიოს წინაშე?

იმის გათვალისწინებით, რომ საქართველოში არის უნიკალური ბუნება, ამ მცირე ტერიტორიაზე მრავალფეროვანი კლიმატური ზონები, ზღვა, მთები, მდინარეები, ტყეები, სხვადასხვა სახეობის მინერალური წყალი, სამკურნალო ტალახები, სამკურნალო მცენარეები, ღვინოთერაპიის, მაგნიტური ქვიშების და კიდევ მრავალი სხვა უნიკალური შესაძლებლობები, ეს ტე-

რიტორია, ისე როგორც არცერთი სხვა, მიესადაგება იმას, რომ თანამედროვე მსოფლიო მიღწევების გამოყენებით გახდეს მსოფლიოს ველნეს ინდუსტრიის ცენტრი. ამ კოდის გაძლიერებას ასევე ხელს უწყობს მრავალსაუკუნოვანი ქართული კულტურა და ტრადიცია – მრავალხმიანი სიმღერები, მრავალფეროვანი ცეკვები. ქართული სუფრა ფსიქოთერაპიის უნიკალური ინსტრუმენტია [24].

ბუნებრივია, ინტერესს იწვევს ველნეს ინდუსტრიის რომელი მიმართულება შეიძლება განვითარდეს საქართველოში, აქვს თუ არა მას ისტორიული საფუძველი.

საქართველო კურორტებისა და საკურორტო ადგილების ქვეყანაა, რომლის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან ფაქტორს მისი ჰავა წარმოადგენს. საქართველო თავისი ბიომრავალფეროვნებით უნიკალური ქვეყანაა, 69 ათას კვადრატულ კილომეტრზე 15 ნიადაგობრივი და 25-ზე მეტი კლიმატურ-ნიადაგობრივი ზონა არსებობს. კლიმატის მრავალფეროვნება განპირობებულია ჩრდილოეთის მხრიდან დიდი კავკასიონის, სამხრეთიდან მცირე კავკასიონის მაღალი ქედების არსებობით და დასავლეთიდან შავი ზღვის ფაქტორით. კლიმატური პირობები გამოირჩევა გამოხატული თერაპიული თვისებებით და მრავალი პათოლოგიის სამკურნალოდ გამოიყენება [36, გვ. 262].

საქართველო მდიდარია მტკნარი და მინერალური წყლებით. სასმელი წყლის რესურსებით იგი 2,5-ჯერ აღემატება მსოფლიოს, 2,4-ჯერ ევროპის და 1,7-ჯერ აზიის საშუალო მაჩვენებელს მოსახლეობის ერთ სულზე. ამასთანავე, საქართველოს წყლის რესურსების 30% უმაღლესი ხარისხის მინისქვემა სასმელ წყალს წარმოადგენს. მინერალური წყლების საბადოთა რაოდენობა საქართველოში 2-ჯერ აღემატება მსოფლიოში ცნობილ საფრანგეთსა და გერმანიაში ერთად არსებულ მინერალურ წყალთა დებეტის რაოდენობას, ხოლო რაც შეეხება ზოგიერთ მინერალურ წყალს, როგორც არის „ბორჯომი“, „საირმე“, „ლუგელა“, „უწერა“ და სხვა, ისინი თავიანთი იონური შემადგენლობით და სამკურნალო თვისებებით, მსოფლიოში უნიკალურია. „ბორჯომის“ მსგავსი მინერალური წყალი მხოლოდ საფრანგეთშია და ცნობილია „ვიმის“ სახელწოდებით. მათი შედარებისას სპეციალისტებმა უპირატესობა „ბორჯომის“ წყალს

მიანიჭეს. საქართველოში ცნობილია 730-ზე მეტი დასახელების მინერალური წყალი, რომელთა ჯამური დღელამური დებეტი 130 მლნ ლიტრს შეადგენს. მათგან 300-ზე მეტს დიდი სამრეწველო და ბალნეოლოგიური მნიშვნელობა აქვს [8, გვ.177].

საქართველოში, აგრეთვე, ოდითგანვე მოიპოვებოდა და გამოიყენებოდა სამკურნალო ტალახები — პელოიდები, რაც ამჟამადაც წარმატებით გამოიყენება ბალნეოლოგიურ ცენტრებში.

ასევე აღსანიშნავია ქვიშით თერაპია, მაგნიტური ქვიშების გამოყენება. მსოფლიოს 2-3 ქვეყანაში არის სამკურნალო ქვიშები, მაგრამ მაგნიტის კონცენტრაციით უნიკალურია ურეკის ქვიშები, რომელიც საქართველოში დიდი ხანია სამკურნალოდ გამოიყენება.

ბოლო პერიოდში მსოფლიოში იმატა მოთხოვნამ სამკურნალო მცენარეებზე. სამკურნალო მცენარეებით ოდითგანვე მდიდარია საქართველოს ფლორა. საქართველოს შეუძლია ღირსეული ადგილი დაიკავოს სამკურნალო მცენარეების წარმოება-რეალიზაციის საერთაშორისო ბაზარზე. სახელმწიფომ ხელი უნდა შეუწყოს ეკოლოგიურად სუფთა პრეპარატების წარმოებას და დაინტერესებული უცხოელი ინვესტორების მოზიდვას. ნატურალური სამკურნალო საშუალებების წარმოება საქართველოში ხელს შეუწყობს ველნეს ინდუსტრიის განვითარებას.

საქართველოში (მედვინეობის სამშობლო) ღვინოთერაპიის უნიკალური შესაძლებლობებია. ჯერ კიდევ 1935 წელს ქართველმა ექიმმა ილია ქოჩიაშვილმა თერჯოლის რაიონის სოფელ სიქთარვაში დააარსა ონკოლოგიური დაავადებების პროფილაქტიკის კლინიკა ღვინოთერაპიის დახმარებით. ეს შენობა დღესაც არსებობს. მისი ტრაგიკული დაღუპვის გამო ეს შესანიშნავი პროექტი შეჩერდა. საქართველომ საფრანგეთზე (ამჟამად ლიდერი ღვინოთერაპიაში) ნახევარი საუკუნით ადრე განახორციელა ყურძნისა და ღვინის უნიკალური თვისებების გამოყენების კონცეფცია ჯანმრთელობის მედიცინაში. ბ-ნი ილიას შვილიშვილი მიხეილ ქოჩიაშვილი ამჟამად რუსეთის ველნეს ინდუსტრიის ეროვნული ასოციაციის დირექტორი და Spa&Wellness ფედერაციის საპატიო პრეზიდენტია. ის არის

ადამიანის ორგანიზმის გაჯანსაღების და გაახალგაზრდავების შესახებ უამრავი პუბლიკაციის, მეთოდისა და მონოგრაფიის ავტორი. ბ-ნი მიხეილის აზრით, საქართველოში ველნესის განვითარების უნიკალური პოტენციალია. სულ მოკლე ხანში Georgian Wellness-ი საქართველოს ეკონომიკის განვითარების მნიშვნელოვანი ფაქტორი, საქართველოს, როგორც ქვეყნის, მსოფლიო არენაზე დადებითი იმიჯის შექმნისა და სიამაყის საგანი შეიძლება გახდეს.

როგორც ყოველივე ზემოთქმულიდან ჩანს, საქართველოში ცალ-ცალკე არსებობს ღვინოთერაპიის, ტალახით თერაპიის, მინერალური წყლებით თერაპიის, მაგნიტური ქვიშებით თერაპიის, სპა თუ ფიტნეს ცენტრები. ველნეს ინდუსტრიის ასამოქმედებლად საჭიროა მათი გაერთიანება. სწორედ ამ მიზანს ემსახურება საინვესტიციო კომპანია „მედჯგუფი საქართველო“, რომლის საქმიანობის ძირითად მიმართულებას მსოფლიო დონის, პრემიუმ კლასის გამაჯანსაღებელი კომპლექსის („ბიოლი“) მშენებლობა და სარეკრეაციო ზონის, კოჯრის ტყე-პარკის მოწყობა და საქართველოს ველნეს ინდუსტრიის ცენტრად გადაქცევა წარმოადგენს.

კომპანიის დამფუძნებელია ექიმი, მედიცინის მეცნიერებათა დოქტორი, ბიზნესმენი და მეცენატი თამაზ მჭედლიძე. პეტერბურგში ოცდათხუთმეტწლიანი მოღვაწეობის შემდეგ, მის კუთვნილებაშია თვრამეტი სხვადასხვა პროფილის კლინიკა. კლინიკებში დასაქმებულია 1500 ადამიანი, მათ შორის, მაღალკვალიფიციური ექიმების 350 კაციანი გუნდი, რომლებიც წარმატებით მუშაობენ Anti-Aging Medicine-ზე (დაბერების საწინააღმდეგო მედიცინა). გამოცემულია უამრავი წიგნი და სახელმძღვანელო აღნიშნულ პრობლემებზე როგორც მისი, ისე კლინიკაში მომუშავე პრაქტიკოსი ექიმების ავტორობით. მიუხედავად კოლოსალური სამსახურებრივი დატვირთვისა, თამაზ მჭედლიძემ საკუთარ თავზე უნიკალური ექსპერიმენტი ჩაატარა: 2004 წლის მარტში შეუდგა წონის დაკლებას პროგრამით, რომელიც მისი ხელმძღვანელობით ჩამოყალიბებული სპეციალისტების ჯგუფთან ერთად შეიმუშავა და განსაცვიფრებელ შედეგს მიაღწია – ერთ წელიწადში 74 კგ დაიკლო. მისი აზრით, კვება არის ფუნდამენტი, პლუს სწორი ფიზიკური აქტივობა.

ბევრმა ადამიანმა არასწორი დატვირთვით ხერხემალი სამუდამოდ დაიზიანა. თამაზ მჭედლიძე პირველ რიგში არის ექიმი, რომელსაც კარგად ესმის ველნეს მომსახურების უპირატესობები ადამიანის გაახალგაზრდავების და სიბერის პროცესის შეჩერების მიმართულებით.

გამაჯანსაღებელი კომპლექსი კოჯრის ტყის მიმდებარე ტერიტორიაზე პირველი პროექტია, რომელსაც იგი საქართველოში ახორციელებს. ამჟამად მიმდინარეობს გამაჯანსაღებელ კომპლექს „ბიოლის“ მშენებლობა, რომელიც საქართველოს მთელ ტერიტორიაზე გაფანტულ მინერალურ წყლებს, სამკურნალო ბალახებსა და მცენარეებს, მაგნიტურ ქვიშებსა და სხვა გამაჯანსაღებელ კომპონენტებს გააერთიანებს ერთ სივრცეში, კოჯრის ტყეში. გამაჯანსაღებელი კომპლექსის აშენების ერთ-ერთი მთავარი პირობა ჯანსაღი ბუნებრივი გარემოა. უკვე დაიწყო გაჯაგნარებული, დაავადებული ტყის მოვლითი და სანიტარული ჭრა, ახალი ნარგავებით ტყის გამდიდრება და განაშენიანება. კოჯრის ტყე-პარკი სპეციალისტების მიერ უკვე შეფასდა „თბილისის ფილტვებად“. ეს იქნება ზონა, სადაც დასვენებას ნებისმიერი მსურველი შეძლებს და გადაადგილება შეუზღუდავად იქნება შესაძლებელი.

„ბიოლის“ ტერიტორიაზე განთავსდება სხვადასხვა გამაჯანსაღებელი ობიექტი: ველნეს კოტეჯები, სპა ცენტრი, ორანჟერეა, საკონცერტო და საგამოფენო დარბაზები, ღვინისა და თიხის სახლები, „ბიოლის“ ტყეში გაშვებული იქნება სხვადასხვა ეგზოტიკური ცხოველი, თითოეულ ადამიანს თავისი ინდივიდუალური „ველნეს თერაპევტი“ ეყოლება და თავისი ინდივიდუალური პროცედურები ექნება. გაჯანსაღების სისტემა მოიცავს სწორ კვებას, სწორ ფიზიკურ აქტივობას, ესთეტიკურ მედიცინას, გენეტიკურ ანალიზს. აქ სისტემატური კონტროლი გაენევა ორგანიზმის მდგომარეობას და კორექტივებს, რაც გულისხმობს სისხლის ანალიზზე დაკვირვებას, მიკროელემენტების მდგომარეობის ღრმა და საფუძვლიან კონტროლს. ადამიანს საშუალება ექნება თავის თავზე გამოსცადოს უახლესი ველნეს ტექნოლოგიები, როგორცაა ღვინო თერაპია, მაგნიტური ქვიშის აბაზანები, ორთქლითა და სამკურნალო ბალახებით ჩატარებული პროცედურები. დამფუძნებლის აზრით,

„ველნეს ინდუსტრია“ რომ შექმნა, მრავალი კომპანიის თანამშრომლობა აუცილებელი. მაგალითად, დანადგარებია საჭირო. ურეკში ქვიშა მშენიერია, მაგრამ ამ ქვიშისგან მაქსიმალური შედეგის მისაღებად, მისი გაცრა, არომატიკის დამატება და ტომრებში ჩაყრაა საჭირო. მერე სპილენძის ლამაზი აბაზანა უნდა დაიდგას, რომელიც თბება. აბაზანაში ქვიშას ჩაყრიან, გაათბობენ, დაანვენენ ადამიანს და ზემოდანაც დააყრიან. ამ პირობებში ის განსაკუთრებით კარგად მუშაობს. ასე ურეკის ქვიშა არავის გამოუყენებია. საქართველოში მხოლოდ ახლა იწყებენ ღვინით თერაპიას. თერაპია ერთია, მაგრამ ღვინოში რომ სამკურნალო ბალახებიც დაემატება და სამედიცინო პროცედურები ჩატარდება, კომპლექსური შედეგი მიიღება.

კოჯრის ტყე-პარკში მოენყობა სასაეირო, ველო და საცხენოსნო ბილიკები. გამოიყენება ცხენით მკურნალობა – იპოთერაპია, კერძოდ, ცხენის უნაგირი იქნება ამოჭრილი და ადამიანი სხეულით ეხება ცხენის ტანს, მისი ტემპერატურით და მოძრაობით ხდება არა უბრალო მასაჟი, არამედ იგი მცირე მენჯის ორგანოების დაავადებათა პროფილაქტიკისათვის გამოიყენება [18, გვ. 27].

კომპანიის გეგმებშია რომელიმე უნივერსიტეტის ბაზაზე შეიქმნას ველნეს-თერაპევტებისა და სპა მენეჯერების გადამზადების პროგრამები.

ეს იქნება დასაწყისი იმ დიდი მიზნისა, რასაც საქართველოში „ველნეს ინდუსტრიის“ დანერგვა მოჰყვება. შემდეგ ეტაპზე კი შეიქმნება მსოფლიო სტანდარტის ქართული ბრენდი — „ჯორჯიან ველნესი“, რომელიც ჩვენი ქვეყნის სავიზიტო ბარათი გახდება.

ეკონომიკური ეფექტი, რასაც მოუტანს საქართველოს ველნეს ინდუსტრიის ცენტრად ჩამოყალიბება, შემდეგია:

- გააუმჯობესებს საინვესტიციო გარემოს და მნიშვნელოვნად გაზრდის უცხოური კაპიტალის დაბანდებას საქართველოში, რაც გამოიწვევს ეკონომიკური წესრიგის პოლიტიკის ევროპულ სტანდარტებთან მიახლოებას;
- გააქტიურდება ქვეყანაში შემომსვლელთა რაოდენობა;

- ხელს შეუწყობს ინფრასტრუქტურის განვითარებას;
- შექმნის ახალ სამუშაო ადგილებს, დასაქმებულები მიიღებენ ღირსეულ ანაზღაურებას;
- პოზიტიური მიმართულებით სახეს შეუცვლის ეკოლოგიას;
- გაიზრდება მოთხოვნა სოფლის მეურნეობის პროდუქციაზე (მეფუტკრეობა, მეღვინეობა, მარცვლეულის წარმოება, მეცხოველეობა, მეხილეობა, მებოსტნეობა, ჩაის წარმოება);
- გაიზრდება მოთხოვნა სუვენირებსა და ხალხური რენვის პროდუქციაზე;
- საჭირო გახდება ისეთი დარგების მომსახურების გამოყენება, როგორცაა: ტრანსპორტი და კომუნიკაციის საშუალებები, დაზღვევა და საბანკო საქმიანობა, სამშენებლო-სამონტაჟო სამუშაოები, საინფორმაციო-სარეკლამო, ტურისტული და ტუროპერატიული და სხვა;
- განვითარდება კურორტოლოგია;
- მოიზიდავს მსოფლიოს მაღალშემოსავლიან ადამიანებს;
- ველნეს ინდუსტრია მოითხოვს ადამიანის მაღალ ინტელექტუალურ პოტენციალს, რაც გავლენას მოახდენს მთლიანად ერის ინტელექტუალური პოტენციალის ზრდაზე;
- პროპაგანდა გაენევა ჯანმრთელობის ახალ კულტურას, რაც იქნება ინტელექტუალური დისტრიბუცია;
- გაზრდის შემოსავლებს და შემონატანებს;
- მოხდება ქვეყნის პოპულარიზაცია მსოფლიო მასშტაბით.

ბამოყენებული ლიტერატურა

1. აბულაძე კ., სასტუმრო ინდუსტრია და ტექნოლოგიები. თბილისი, 2008.
2. ბარკალაია ბ., ტურიზმის სტრატეგიული დაგეგმვა. თბილისი, 2010.
3. გველესიანი რ., გოგორიშვილი ი., ეკონომიკური პოლიტიკა, ნიგნი I. თბილისი, 2012.
4. გველესიანი რ., გოგორიშვილი ი., ეკონომიკური პოლიტიკა, ნიგნი II. თბილისი, 2012.
5. გოგჩაიშვილი ფ., ხელოსნობა საქართველოში. თბილისი, თსუ, 1976.
6. გუგუშვილი პ., კაპიტალიზმის განვითარება საქართველოსა და ამიერკავკასიაში. თბილისი, 1941.
7. ეთერია ე., გლობალიზაცია და ეროვნული ეკონომიკა: თეორია და პოლიტიკა. თბილისი, 2009.
8. ერქომაიშვილი გ., მენარმეობის ფორმირებისა და განვითარების თავისებურებანი საქართველოში. თბილისი, თსუ, 2004.
9. ერქომაიშვილი გ., ეროვნული კონკურენტუნარიანობის განმსაზღვრელი ეკონომიკური პოლიტიკა. სამეცნიერო შრომების კრებულში „ეკონომიკისა და ბიზნესის განვითარების ტენდენციები საქართველოში“. თბილისი, 2010.
10. ერქომაიშვილი გ., ხარაიშვილი ე., ფირმის ეკონომიკა. თბილისი, 2011.
11. ერქომაიშვილი გ., ტურიზმის პოლიტიკა და ტურისტული ბიზნესი საქართველოში. სამეცნიერო შრომების კრებულში „ტურიზმი: ეკონომიკა და ბიზნესი“. ბათუმი, 2011.
12. ერქომაიშვილი გ., საქართველოს საგადასახადო პოლიტიკა და მენარმეობა. სამეცნიერო შრომების კრებულში „ეკონომიკის აქტუალური პრობლემები გლობალიზაციის პირობებში“. თბილისი, 2011.
13. ერქომაიშვილი გ., მენარმეობის განვითარების ეკონომიკური პოლიტიკა საქართველოში. ჟ., „ეკონომიკა და ბიზნესი“, №5, 2011.
14. ერქომაიშვილი გ., აგრარული სექტორი და მისი ეკონომიკური პოლიტიკა საქართველოში. შრომების კრებულში

- „სოფლის მეურნეობის მდგრადი განვითარების პრიორიტეტები“. თბილისი, თსუ, 2012.
15. ერქომაიშვილი გ., სოფლის მეურნეობის ეკონომიკური პოლიტიკის პრიორიტეტები საქართველოში. თსუ პაატა გუგუშვილის ეკონომიკის ინსტიტუტის სამეცნიერო შრომების კრებული V, თბილისი, 2012.
 16. ერქომაიშვილი გ., მცირე მენარმეობა და მისი განვითარების ეკონომიკური პოლიტიკა საქართველოში. თსუ პაატა გუგუშვილის ეკონომიკის ინსტიტუტი. სამეცნიერო შრომების კრებული. თბილისი, 2012.
 17. ერქომაიშვილი გ., ველნეს (Wellness) ინდუსტრია და მისი განვითარების სტრატეგია საქართველოში. ჟ. „ეკონომიკა და ბიზნესი“, №1, 2013.
 18. ინტერვიუ „მედჯგუფი საქართველოს“ დამფუძნებელთან თამაზ მჭედლიძესთან. ჟ., „ბიზნესი და მენეჯმენტი“, №3(33), 2012.
 19. კოლუაშვილი პ. საქართველოს აგრარული პოლიტიკის სტრატეგიისათვის. შრომების კრებულში „სოფლის მეურნეობის მდგრადი განვითარების პრიორიტეტები“. თბილისი, თსუ, 2012.
 20. მენარმეობა საქართველოში 2012. თბილისი, 2012.
 21. მენარმეობის თეორიული საფუძვლები. ჯოზეფ ჰასიდი, ალექსის-სტეფანოს კომსელისი, რ. გველესიანი, ე. მექვაბიშვილი, ი. გაგნიძე, ე. ლეკაშვილი, მ. ნაცვალაძე, ნაწილი I-II. თსუ გამომცემლობა, 2009.
 22. მეტრეველი მ., საქართველოში ტურიზმი პროფესიონალი კადრების დეფიციტს განიცდის. ჟ. „ბიზნესი და კანონმდებლობა“, №11, 2008.
 23. მესხია ი., საქართველოში ტურიზმის განვითარების ინსტიტუციონალური და მაკროეკონომიკური გარემო. საერთაშორისო სამეცნიერო-პრაქტიკული კონფერენცია „ტურიზმი: ეკონომიკა და ბიზნესი“. ბათუმი-ტრაპზონი, 2010. თბილისი, 2010.
 24. მჭედლიძე თ., ქართული ველნეს ინდუსტრია როგორც დიდი ეროვნული იდეა. [www. mg. ge](http://www.mg.ge)
 25. ნაცვალაძე მ., სოფლის მეურნეობის მდგრადი განვითარების მექანიზმი. თბილისი, 2009.

26. პაპაჩაშვილი ნ., როგორ გამოვიყენოთ ბენჩმარკინგი ტურიზმის განვითარებისათვის. ჟ. „ბიზნესი და კანონმდებლობა“, №11, 2008.
27. როგავა ზ., გადასახადები, საგადასახადო სამართალი და საგადასახადო ურთიერთობები. თბილისი, 2002.
28. საქართველოს ახალი საგადასახადო კოდექსი. თბილისი, 2011.
29. სოფლის მეურნეობის განვითარების სტრატეგია 2012-2022 წწ. თბილისი, 2011.
30. ტურიზმის სტატისტიკა. ტურიზმისა და კურორტების დეპარტამენტი. თბილისი, 2008.
31. ხაღური ნ., საქართველოს ეკონომიკის კონკურენტუნარიანობის ანალიზი და პერსპექტივები. თბილისი, 2010.
32. ხარაიშვილი ე., საქართველოს აგროსამრეწველო კომპლექსის ეკონომიკურ-ორგანიზაციული მექანიზმი და მისი სრულყოფის მიმართულებანი. თბილისი, თსუ, 2004.
33. Donald B. Ardell. What is Wellness. [www. Seekwellness.com](http://www.Seekwellness.com)
34. Halbert Dunn. High level Wellness. 1961, [www. Icaa.cc](http://www.Icaa.cc)
35. Paul Zane Pilzer, The new Wellness Revolution, New York, 2011
36. Kvesitadze, G., Khatisashvili, G., Sadunishvili, T, Ramsden, J.J. Biochemical Mechanisms of Detoxification in Higher Plants. Basis of Phytoremediation. 262 pages. Springer, 2006.
37. [www. Icaa.cc](http://www.Icaa.cc); www.seniorfitness.net
38. www.commersant.ge
39. [www. imd.ch](http://www.imd.ch)
40. [www. geostat.ge](http://www.geostat.ge)
41. [www. Parliament. ge](http://www.Parliament.ge)
42. [www. rs. ge](http://www.rs.ge)
43. [www. moa.gov. ge](http://www.moa.gov.ge)
44. [www. mof. ge](http://www.mof.ge)
45. www.dotr.gov.ge
46. www.visiteurope.com
47. www.unwto.org
48. www.weforum.org
49. www.economy.ge
50. www.mg.ge

ECONOMIC DEVELOPMENT PRIORITIES OF GEORGIA

SUMMARY

In order to increase domestic manufacturing in Georgia, it is significant to develop traditional fields, where country has got a competitive preference, development of qualitative, technological and productive manufacturing is also inevitable. For example, manufacturing of pharmaceutical products, the equipment for a communication of machine tools and its equipment. It will give the country opportunity to export more, than import. Only in this way is possible to increase income and wages of population and it considerably will improve conditions of inhabitants in country.

One of the main aims of the state economic policy is the development of economic policy which is the base of economics stable growth. Creation of enterprising environment and conditions, protection of entrepreneurs interests must be supported by the state economic policy which along with organizational and financial promotion implies pursuc of activities for competition ability of national production and the enterprising policy.

The developed states have increased the joint enterprising activities by raising of enterprising mentality. Therefore this trend of the policy is significant for economic growth.

The current economic reforms implemented during recent years in Georgia are directed towards liberalization and development of the private sector based on provision of economic growth. In this regard there have been made significant steps, in particular: as a result of reforms implemented in tax system the Georgian tax legislation is considered to be the most liberal in Europe.

There should be general awareness of the state that the main driving force of market economy is the entrepreneurs sector acting by dictation of the market therewith provides the state economics perfection and development. As more sustainable is the new class of entrepreneurs the sooner it will come out of the economic crisis. The state should create for the entrepreneurs beneficial social, political, legal and the market environment. In conditions of market economy the

entrepreneur should be managed by only the market and the active legislation of the state.

The utmost aim of agrarian policy represents supply of agricultural products to population and provision of healthy nutrition. The ultimate object and foundation of the agrarian policy appeared to be agricultural lands. The book presents experience of various states and existed conditions in Georgia.

Agrarian sector of Georgia may succeed with support of the state and enter the world market with competitive agricultural products. In Georgia such products are vegetables, fruits wine.

In 2011 the government of Georgia referred agriculture as a field of priority importance. Despite large potential of this branch it undergoes numerous problems, one of them may be considered not-sufficient support. It is necessary to provide the ample finances from the side of the state, developed infrastructure, high profile mechanization and insurance system.

In any state for tourism development elaboration of tourism policy is a matter of necessity; tourism recourses; developed infrastructure, qualified recourses and corresponding legislative base. Any retardation in one of them causes delay in development of the whole field. The ultimate task of tourism policy implies organization and elaboration of the mechanism which will support facilitation and development of this field.

According to data of Ministry of Economics and Sustainable development in 2010 in sole inner product of Georgia, tourism sector cover 4% only that is the scarce part of the actual potential, in comparison with Armenia this share inviles 10%.

For today the international tourism in Georgia is characterized by negative tendency – outgoing tourism exceeds incoming one. Development of International tourism since 1995 started with introduction of tourism agencies in Georgian market.

In accordance of national agency data in 2011 more than 2 million tourists arrived in Georgia. In comparison with past years their quantity raised by 46%. Out of the whole volume from arrived tourists 80% of them fall on Azerbaijan, Turkey and Armenia. From the mentioned states the quantities were equal in each. It should be noted

that the numerous quantity of them in 2010 travelled in high mountaineous places (Tusheti, Svaneti, Kazbegi, Khevsureti).

Notwithstanding that the travel development has become priority field, tourism development policy in the state is being scheduled without legislative base. The law “On Tourism and Resourst” issued in 1997 (changes and amendments of 1999-2000) is not able to respond the present day requirements. It may be stated that this branch is developing without law.

In future should be considered more expanding of franchising system in tourism sphere, since under present conditions seems to be more complicated to create new brand, which will be competitive towards the firms well known in the market. At present the following hotels are involved in tourism network – “Sheraton Metekhi Palace” (Sheraton circuit), “Tbilisi Marriott “ and “Court Yard Marriott” (“Marriott” circuit). Arrival of more famous firms will be the tourists visit cards.

Renovation and development of enterprises for agricultural products process is also important task owing to direct connection between these two fields. The state depended on imported products is less supposed to achieve appropriate development in tourism business.

Issuance of long term discount credits and building the facilities due to international standards is also necessary.

Despite coordination of liberal policy by Georgian authorities for tourism development the tourism industry is still in a stage of formation. There are numerous factors in Georgia preventing development of this field, in particular: existence of conflict zones; high credit rates; declines connected with tax legislation; despite many attempts of the state the appropriate infrastructure is still lacking; inappropriate service quality; high prices that hamper development of rest tourism; there is no adjusted statistic enlist.

Tourism policy and the program of its development is still not elaborated.

Today, wellness industry, due to its highly profilactic and health-improving medical/biological direction is becoming extremely popular all over the world. In closest future it’s going to become a multy-billion

industry. Concept of Wellness is to complex of good physical and mental conditions with pleasurable methods, not pressuring yourself.

Georgia has an excellent resources for one of the most important things in this industry - constructing recreation complex, which is provided by the investment Company „Medgroup Georgia“. Center offers to it's users services with the latest technologies, here will be employed a large number of staff. Using the products and services from local suppliers will increase profit and have positive effect on the economics. It will be the beginning of developing the Wellness industry in Georgia.

გამომცემლობა „უნივერსალი“

თბილისი, 0179, 0. ჭავჭავაძის გამზ. 1, ☎: 2 22 36 09, 5(99) 17 22 30
E-mail: universal@internet.ge

გულნაზ ერქომაიშვილი

ეკონომიკის დოქტორი, ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ეკონომიკისა და ბიზნესის ფაკულტეტის ეკონომიკური პოლიტიკის კათედრის ასოცირებული პროფესორი, ეკონომიკური პოლიტიკისა და ეკონომიკური განათლების ქართულ-გერმანული ინსტიტუტის თანამშრომელი, საქართველოს ეკონომიკური განათლებისა და განვითარების ცენტრის (აშშ-ს ეკონომიკური განათლების ეროვნული საბჭოს პარტნიორი ორგანიზაცია საქართველოში) ექსპერტი.

გამოქვეყნებული აქვს 100-მდე მეცნიერული ნაშრომი, მათ შორის მონოგრაფია და სახელმძღვანელოები. ერთმა მათგანმა („ბიზნესი – ფირმის ფუნქციონირების ძირითადი ასპექტები“) და იმსახურა საქართველოს სავაჭრო-სამრეწველო პალატისა და ყურნალ „საქართველოს ეკონომიკის“ პრემია.

მონაწილეობდა ბრუნელის (ლონდონი) უნივერსიტეტის, დუბლინის (ირლანდია) უნივერსიტეტის ტრინიტი კოლეჯის, კიევო - მოგილიანის აკადემიის (უკრაინა), მელიტოპოლის (უკრაინა) უნივერსიტეტის, ტრაპიზონის (თურქეთი) შავი ზღვის უნივერსიტეტის და სხვა საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენციებსა და პროექტებში.

ამჟამად კითხულობს ლექციებს შემდეგ სასწავლო კურსებში: ეკონომიკური პოლიტიკა 1, ეკონომიკური პოლიტიკა 2 (ბაკალავრიატი), ეკონომიკური პოლიტიკა II, ფირმის განვითარების ეკონომიკური პოლიტიკა (მაგისტრატურა).

ISBN 978-9941-17-991-4

